<u>અસ્વીકરણ:</u> સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૬૮૮૬/૨૦૧૯

વિથ

સિવિલ એપ્લિકેશન (ફોર ડિરેક્શન) નં. ૧/૨૦૧૯

ઈન આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૬૮૮૬/૨૦૧૯

વિથ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૫૪૫/૨૦૧૯

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. સી. રાવ

==========

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને આ ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટર સમક્ષ મોકલવાપાત્ર છે કે નહીં?	હા
૩	શું નામદાર ન્યાયાધીશશ્રીઓ આ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાની ઈચ્છા રાખે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈપણ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના

==========

રવિ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ, અધિકૃત સહી કરનાર સાગર બહલ તે સુભાષ બહલ ના પુત્ર મારફતે

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રૂરલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ માર્કેટિંગ કોર્પોરેશન લિમિટેડ, મેનેજિંગ ડિરેક્ટર મારફતે

==========

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી વિશ્વાસ કે. શાહ (પ૩૬૪) સાથે શ્રી એસ. એન. શેલત, સિનિયર એડવોકેટ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી મહાવીર એમ. ગઢવી, એડવોકેટ (૮૦૨૫) વતી સુશ્રી અંકિતા રાજપૂત, એડવોકેટ સાથે શ્રી અનુજ કે. ત્રિવેદી, એડવોકેટ સાથે શ્રી કમલ ત્રિવેદી, એડવોકેટ જનરલ

==========

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. સી. રાવ

તારીખ: ૦૮/૦૭/૨૦૧૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા દ્વારા)

૧. બંને શીર્ષકવાળી રિટ અરજીઓમાં ઉપસ્થિત થયેલા મુદ્દાઓ સમાન હોવાથી, તેની સંયુક્ત રીતે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને આ સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. સરળતા ખાતર, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૬૮૮૬/૨૦૧૯ ને મુખ્ય બાબત તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૩. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ અરજી દ્વારા, રિટ

અરજદાર, ભાગીદારી પેઢી, તેના અધિકૃત સહી કરનાર મારફતે, નીચે મુજબની દાદ માટે અરજ કરેલ છે:

"૯(એ) સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશન દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૧૯ ના ટેન્ડરમાંથી શુદ્ધિપત્રક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ શરત કલમ નં. ૪ ને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા મહેરબાની કરશો.

(બી) આ અરજી દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ ટેન્ડરની બિડ ખોલવા પર સ્ટે આપવા મહેરબાની કરશો.

(સી) આ અરજી દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન, સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશન દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૧૯ ના ટેન્ડરની શરત કલમ નં. ૪ પર સ્ટે આપવા મહેરબાની કરશો અને સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશનને બિડ ખોલવાની કાર્યવાહી આગળ વધારવાની પરવાનગી આપવા વિશેષ મહેરબાની કરશો.

(ડી) આ અરજીનો ખર્ચ અપાવવા મહેરબાની કરશો.

(ઈ) અરજીની હકીકતો અને સંજોગોમાં જે ન્યાયી, યોગ્ય, ઉચિત અને સમાનતાપૂર્ણ જણાય તેવી વધુ અને અન્ય રાહત, હુકમ અથવા દિશા–નિર્દેશ આપવા મહેરબાની કરશો."

૪. રિટ અરજદારનો કેસ, તેના પોતાના શબ્દોમાં, રિટ અરજીમાં જણાવ્યા મુજબ નીચે પ્રમાણે છે:

"૨.૧ અરજદાર એ વર્ષ ૧૯૬૭ માં સ્થપાયેલી ભાગીદારી પેઢી છે, જે લુધિયાણા, પંજાબ ખાતે રજિસ્ટર્ડ ઓફિસ ધરાવે છે અને તે સાયકલનું ઉત્પાદન કરે છે.

૨.૨ સામાવાળા નં. ૧ એ ગુજરાત સરકારનું સાહસ છે જે નિયમિતપણે સાયકલ ખરીદવા માટે ટેન્ડર બહાર પાડે છે.

૨.૩ અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૦૫.૦૩.૧૯ ના શુદ્ધિપત્રક દ્વારા, ત્રણ હિસાબી વર્ષો એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું લઘુત્તમ વાસ્તવિક ઉત્પાદન ઉમેરવામાં આવ્યું હતું. ઉત્પાદનની સાબિતીને વિસ્તૃત કરવા માટે, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટી સમક્ષ રજૂ કરાયેલ ઈ.આર.–એલ અથવા અન્ય કોઈપણ રિટર્ન રજૂ કરવાનો આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો હતો.

૨.૪ અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૨૭.૦૩.૧૯ ના અન્ય એક શુદ્ધિપત્રક દ્વારા ઉત્પાદિત સાયકલની ઉપરોક્ત શરતમાં છેલ્લા ત્રણ વર્ષ એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ માં ૬૦૦,૦૦૦ થી ૫૦૦,૦૦૦ કરવામાં આવી હતી અને વાર્ષિક ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલની લઘુત્તમ ઉત્પાદન ક્ષમતા નિયત કરવામાં આવી હતી.

૨.૫ અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૨૯.૦૩.૧૯ ના અન્ય એક શુદ્ધિપત્રક દ્વારા ઉત્પાદિત સાયકલની ઉપરોક્ત શરતમાં ફેરફાર કરીને છેલ્લા ત્રણ વર્ષ (કુલ ૧૫ લાખ) એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ માં ૫ લાખ સાયકલ કરવામાં આવી હતી.

૨.૬ અરજદાર જણાવે છે અને રજૂઆત કરે છે કે તેણે તારીખ ૦૧.૦૪.૧૯ ના રોજ ટેન્ડર માટે પોતાની બિડ રજૂ કરી હતી. બિડ બંધ થવાની તારીખ ૦૧.૦૪.૧૯ હતી.

૨.૭ અરજદાર જણાવે છે અને રજૂઆત કરે છે કે અરજદારના વેચાણની વિગતો પણ સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશનને પૂરી પાડવામાં આવી છે. ઉત્પાદિત એકમોની સંખ્યાના યોગ્યતાના માપદંડ શુદ્ધિપત્રક દ્વારા ખાસ કરીને અરજદારને સ્પર્ધામાંથી બહાર કરવા માટે લાવવામાં આવ્યા છે. સદર કલમ મનસ્વી અને અતાર્કિક છે. સ્વીકાર્યપણે, અરજદાર શુદ્ધિંપત્રક દ્વારા દાખલ કરવામા આવેલા ઉત્પાદનના યોગ્યતાના માપદંડ પૂર્ણ કરતા નથી. અરજદારનો કેસ એવો છે કે ફેક્ટરી એકમની ઉત્પાદન ક્ષમતા સુસંગત છે અને ફેક્ટરી એકમનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન નહિ. કોઈપણ સંજોગોમાં, અરજદારની ઉત્પાદન ક્ષમતા સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશનની જરૂરિયાત કરતાં વધુ છે અને તેથી જો એલ–૧ થવા પર કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવે તો તે સામાવાળા નં. ૧ કોર્પોરેશનની માંગ સરળતાથી પૂરી કરી શકે છે. આમ તાર્કિક પાસું એકમની ઉત્પાદન ક્ષમતા છે અને પ્રતિ વર્ષ ઉત્પાદિત એકમોની સંખ્યા નહિ.

૨.૮ વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭ ના ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં આવી કોઈ યોગ્યતાની કલમ નહોતી. હાલના કેસમાં, તે પરોક્ષ હેતુ સાથે અને માત્ર અમુક પક્ષકારોને લાભ પહોંચાડવા માટે ઉમેરવામાં આવી છે. આવા શુદ્ધિપત્રકનો વિષય અને ઉદ્દેશ્ય માત્ર અમુક પક્ષકારો વચ્ચે જ સ્પર્ધાને સીમિત કરવાનો છે અને તંદુરસ્ત સ્પર્ધા ન થવા દેવાનો છે, જેના પરિણામે સરકારી સાહસ સાયકલ માટે વધુ ચૂકવણી કરે છે. આમ શુદ્ધિપત્રક જાહેર નીતિ વિરુદ્ધનું અને ભેદભાવપૂર્ણ છે. અરજદાર જણાવે છે અને રજૂઆત કરે છે કે જો શરત નં. ૪ રદ કરવામાં આવે, તો અરજદારને એલ–એલ બનવાનો વિશ્વાસ છે. આમ અરજદારનો કેસ એવો છે કે જે ઘટક એલ–એલ ઓફર આપે છે તેને કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવે, કલમ નં. ૪ રદ કરવામાં આવે તે જાહેર હિતમાં છે. જો કે જો શરત નં. ૪ ને પૂર્ણપણે લાગુ થવા દેવામાં આવે, તો કોઈપણ વાંક–ગુના વગર, અરજદાર ગેરલાયક ઠરશે."

૫. આમ, પ્લીડિંગ્સ પરથી જણાય છે કે રિટ અરજદાર ૨,૬૦,૦૦૦ સાયકલ ખરીદવા માટે સામાવાળા – કોર્પોરેશન દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૮ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૯ ના ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં યોગ્યતાના માપદંડ શુદ્ધિપત્રક દ્વારા ઉમેરવા અથવા બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો ફેરફાર કરવાના સામાવાળાના પગલાની કાયદેસરતા, માન્યતા અને શુદ્ધતાને પડકારવા માંગે છે.

૬. મૂળ બિડ દસ્તાવેજ નીચે મુજબ વંચાય છે:

બિડ દસ્તાવેજ

બિડ વિગતો	
બિડ પૂર્ણ થવાની તારીખ / સમય	૧૧–૦૩–૨૦૧૯ ૨૧:૦૦:૦૦
બિડ જીવન ચક્ર (પ્રસિદ્ધ તારીખથી)	૯૦ (દિવસો)
બિડ અધિકારી માન્યતા (અંતિમ તારીખથી)	૬૦ (દિવસો)
મંત્રાલય / રાજ્યનું નામ	ગુજરાત
વિભાગનું નામ	ઉદ્યોગ અને ખાણ વિભાગ, ગુજરાત
સંગઠનનું નામ	લાગુ પડતું નથી
કચેરીનું નામ	ગ્રીમકો ગાંધીનગર
કુલ જથ્થો	૨૬૦૦૦૦
આઇટમ શ્રેણી	સાયકલ
છેલ્લા ૩ વર્ષનું સરેરાશ ટર્નઓવર	૪૩૮૬ લાખ
છેલ્લા ૩ વર્ષનું ઓઇએમ સરેરાશ ટર્નઓવર	૪૩૮૬ લાખ
અનુભવના વર્ષો અને ટર્નઓવર માટે એમએસઇ મુક્તિ	ના
અનુભવના વર્ષો અને ટર્નઓવર માટે સ્ટાર્ટઅપ મુક્તિ	ના
વેચનાર પાસેથી જરૂરી દસ્તાવેજ	વાર્ષિક ટર્નઓવર પ્રમાણપત્ર (એટીસીમાં વિનંતી કરેલ) ઓઇએમ અધિકૃતતા પ્રમાણપત્ર ઓઇએમ વાર્ષિક ટર્નઓવર.

૭. એવું જણાય છે કે ત્યારબાદ સામાવાળા – કોર્પોરેશને તારીખ ૫ માર્ચ ૨૦૧૯ ના રોજ સાયકલની ખરીદી માટેની ખાસ શરતો અને નિયમો નિર્દિષ્ટ કરતું મૂળ બિડ દસ્તાવેજનું એક શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડ્યું હતું. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"સાયકલની ખરીદી માટે ખાસ નિયમો અને શરતો

બિડ નં. જીઇએમ/૨૦૧૯/બી.૧૯૪૦૨૦

"૧. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૯–૨૦ દરમિયાન કુલ ૨,૬૦,૦૦૦ નંગ લેડીઝ સાયકલ ખરીદવામાં આવશે જેના માટે ડિલિવરી સમયગાળો નીચે મુજબ નિયત કરવામાં આવેલ છે:–

જથ્થો નંગમાં (લેડીઝ સાયકલ)	ડિલિવરી સમયગાળો	શેરો
૨,૬૦,૦૦૦	૯૦ દિવસ	સફળ ટેન્ડરરે સાઠ દિવસની અંદર અથવા શાળા પ્રવેશોત્સવની તારીખ, જે પણ વહેલું હોય તે મુજબ સાયકલ સપ્લાય કરવી પડશે. બિડરે બિડરને ઓફર કરેલા કુલ જથ્થાના ૬૦% અને બાકીના ૪૦% ૯૦ દિવસની અંદર સપ્લાય કરવા પડશે.

"૨. ઉપરોક્ત વિગત મુજબ ૨,૬૦,૦૦૦ સાયકલ ગુજરાત ખાતે સ્થિત કન્સાઇનીને સપ્લાય કરવાની રહેશે અને કન્સાઇની એનેક્ષર–૧ માં દર્શાવેલ છે.

"૩. સાયકલ લેડીઝ સાયકલ માટે ડીપ કેસરી રંગમાં (આરજીબી રંગ કોડ: આર:૨૪૯, ૬:૧૩૮ અને ૮:૨૦) "શાળા પ્રવેશોત્સવ–૨૦૧૯" ના લોગો સાથે અને સાયકલના નિયત સ્થળે ગુજરાતીમાં "ગુજરાત સરકાર" લખાણ સાથે સપ્લાય કરવામાં આવશે.

યોગ્યતાના માપદંડ

૪. બિડર પાસે ત્રણ હિસાબી વર્ષો એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬ માં લઘુત્તમ વાસ્તવિક ઉત્પાદન ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલ, ૨૦૧૬–૧૭ માં ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલ અને ૨૦૧૭–૧૮ માં ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન હોવું જોઈએ.

આ સંદર્ભમાં, તમારે સંબંધિત સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટી સમક્ષ યોગ્ય રીતે રજૂ કરાયેલ ઇ.આર.–૧ ની નકલ અથવા આ સંદર્ભમાં અન્ય

કોઈપણ રિટર્ન રજૂ કરવાનું રહેશે. (કૃપા કરીને એનેક્ષર-૩ જુઓ). ગ્રીમકો વાસ્તવિક ઉત્પાદન સ્પષ્ટપણે દર્શાવતો અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સ્વીકારી શકે છે.

"૫. મારી પેઢીને ટેન્ડર દ્વારા ખરીદી પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં કોઈપણ સરકારી વિભાગ / રાજ્ય સરકાર / ભારત સરકાર / બોર્ડ / કોર્પોરેશન / સરકારી નાણાકીય સંસ્થા દ્વારા ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષ માટે (ચાલુ નાણાકીય વર્ષ સિવાય) પ્રતિબંધિત / ગેરલાયક / બ્લેકલિસ્ટ કરવામાં આવેલ નથી. એનેક્ષર-૨.

"૬. સાયકલનું સ્થળાંતર

જો જરૂર જણાય, તો સપ્લાયરે સપ્લાયરને સોંપાયેલ સ્થળોની અંદર કોઈપણ ખર્ચ વિના સાયકલ અન્ય સ્થળે ખસેડવાની રહેશે. આવું સ્થળાંતર સપ્લાય ઓર્ડરના કુલ જથ્થાના ૩% થી વધુ થશે નહીં.

"૭. વોરંટી સમયગાળો: ૨૪ મહિના."

૮. ત્યારબાદ, ફરી એકવાર, સાયકલની ખરીદી માટેની ખાસ શરતો અને નિયમોના સંબંધમાં તારીખ ૨૭ માર્ચ ૨૦૧૯ ના રોજ બીજું શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"સાયકલની ખરીદી માટે ખાસ નિયમો અને શરતો

બિડ નં. જીઈએમ/૨૦૧૯/બી.૧૯૪૦૨૦

"૧. નાણાકીય વર્ષ ૨-૧૯-૨૦ દરમિયાન કુલ ૨,૬૦,૦૦૦ નંગ

લેડીઝ સાયકલ ખરીદવામાં આવશે જેના માટે ડિલિવરી સમયગાળો નીચે મુજબ નિયત કરવામાં આવેલ છે:–

જથ્થો નંગમાં (લેડીઝ સાયકલ)	ડિલિવરી સમયગાળો	શેરો
૨,૬૦,૦૦૦	૯૦ દિવસ	સફળ ટેન્ડરરે સાઠ દિવસની અંદર અથવા શાળા પ્રવેશોત્સવની તારીખ, જે પણ વહેલું હોય તે મુજબ સાયકલ સપ્લાય કરવી પડશે. બિડરે બિડરને ઓફર કરેલા કુલ જથ્થાના ૬૦% અને બાકીના ૪૦% ૯૦ દિવસની અંદર સપ્લાય કરવા પડશે.

"૨. ઉપરોક્ત વિગતો મુજબ ૨,૬૦,૦૦૦ સાયકલ ગુજરાત ખાતે સ્થિત કન્સાઇનીને સપ્લાય કરવાની રહેશે અને કન્સાઇની એનેક્ષર–૧ માં દર્શાવેલ છે.

"૩. સાયકલ લેડીઝ સાયકલ માટે ડીપ કેસરી રંગમાં (આરજીબી રંગ કોડ: આર:૨૪૯, ૬:૧૩૮ અને ૮:૨૦) "શાળા પ્રવેશોત્સવ–૨૦૧૯" ના લોગો સાથે અને સાયકલના નિયત સ્થળે ગુજરાતીમાં "ગુજરાત સરકાર" લખાણ સાથે સપ્લાય કરવામાં આવશે.

યોગ્યતાના માપદંડ

૪. બિડર પાસે છેલ્લા ત્રણ વર્ષ એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ માં ઓછામાં ઓછું સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ.

આ સંદર્ભમાં, તમારે સંબંધિત સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટી સમક્ષ યોગ્ય રીતે રજૂ કરાયેલ ઇ.આર.–૧ ની નકલ અથવા આ સંદર્ભમાં અન્ય

કોઈપણ રિટર્ન રજૂ કરવાનું રહેશે. (કૃપા કરીને એનેક્ષર–૩ જુઓ). ગ્રીમકો વાસ્તવિક ઉત્પાદન સ્પષ્ટપણે દર્શાવતો અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સ્વીકારી શકે છે.

"૫. તમારી પાસે વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ નંગ સાયકલની ઉત્પાદન ક્ષમતા હોવી જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, તમારે માન્યતા પ્રાપ્ત સત્તામંડળ દ્વારા આપવામાં આવેલ દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કરવાનો રહેશે.

"૬. મારી પેઢીને ટેન્ડર દ્વારા ખરીદી પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં કોઈપણ સરકારી વિભાગ / રાજ્ય સરકાર / ભારત સરકાર / બોર્ડ / કોર્પોરેશન / સરકારી નાણાકીય સંસ્થા દ્વારા ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષ માટે (ચાલુ નાણાકીય વર્ષ સિવાય) પ્રતિબંધિત / ગેરલાયક / બ્લેકલિસ્ટ કરવામાં આવેલ નથી. એનેક્ષર ૨.

સાયકલનું સ્થળાંતર

૭. જો જરૂર જણાય, તો સપ્લાયરે સપ્લાયરને સોંપાયેલ સ્થળોની અંદર કોઈપણ ખર્ચ વિના સાયકલ અન્ય સ્થળે ખસેડવાની રહેશે. આવું સ્થળાંતર સપ્લાય ઓર્ડરના કુલ જથ્થાના ૩% થી વધુ થશે નહીં.

"૮. વોરંટી સમયગાળો: ૨૪ મહિના."

૯. રિટ અરજદારનો કેસ એવો છે કે તે લુધિયાણા, પંજાબ ખાતે રજિસ્ટર્ડ ઓફિસ ધરાવતી ભાગીદારી પેઢી છે. તે સાયકલ ઉત્પાદનના વ્યવસાયમાં છે. સામાવાળા નં. ૧ એ ગુજરાત સરકારનું સાહસ છે, અને નિયમિત ધોરણે, તે સાયકલ

ખરીદવા માટે ટેન્ડરો બહાર પાડે છે. રિટ અરજદાર દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી ફરિયાદ એ છે કે તારીખ ૨૮ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૯ ના પ્રથમ બિડ દસ્તાવેજમાં, બિડર પાસે ત્રણ હિસાબી વર્ષો એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન હોવું જોઈએ તેવી કોઈ શરત નિયત કરવામાં આવી નહોતી. રિટ અરજદારનો કેસ એવો છે કે ત્યારબાદ, તારીખ ૫ માર્ચ ૨૦૧૯ ના શુદ્ધિપત્રક દ્વારા, બિડર પાસે વાર્ષિક સરેરાશ લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન હોવું જોઈએ તેવી જોગવાઈ કરીને યોગ્યતાના માપદંડમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો અથવા બદલવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, ફરી એકવાર, તારીખ ૨૭ માર્ચ ૨૦૧૯ ના બીજા શુદ્ધિપત્રક દ્વારા, સરેરાશ ઉત્પાદન ૬,૦૦,૦૦૦ થી ઘટાડીને ૫,૦૦,૦૦૦ સાયકલ કરવામાં આવ્યું હતું. રિટ અરજદારે તારીખ ૧ એપ્રિલ ૨૦૧૯ ના રોજ ટેન્ડર માટે પોતાની બિડ રજૂ કરી હતી, કારણ કે બિડ બંધ થવાની તારીખ ૧ એપ્રિલ ૨૦૧૯ હતી. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે યોગ્યતાના માપદંડમાં છેલ્લી ઘડીએ માત્ર રિટ અરજદારને સ્પર્ધામાંથી બહાર કરવાના હેતુથી જ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો. રિટ અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, સુધારેલા યોગ્યતાના માપદંડને મનસ્વી અને અતાર્કિક ગણાવી શકાય. રિટ અરજદારે એ હકીકત સ્વીકારી છે કે તે ઉપરોક્ત ત્રણ હિસાબી વર્ષો પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલના ઉત્પાદન સંબંધિત યોગ્યતાના માપદંડ પૂર્ણ કરતા નથી.

૧૦. યોગ્યતાના માપદંડના સંદર્ભમાં સામાવાળા – કોર્પોરેશન દ્વારા લેવામાં

આવેલા નિર્ણયથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, રિટ અરજદારે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પોતાની હાલની આ રિટ અરજી સાથે આ નામદાર વડી અદાલત સમક્ષ આવીને દાદ માંગેલ છે.

● રિટ અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો:

૧૧. રિટ અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિશ્વાસ કે. શાહની મદદ મેળવતા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી એસ. એન. શેલતે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે મૂળ ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં, બેંચમાર્ક તરીકે ઉત્પાદિત સાયકલની યોગ્યતાની કલમ ગેરહાજર હતી અને શુદ્ધિપત્રક દ્વારા નવા યોગ્યતાના માપદંડનો સમાવેશ કરી શકાયો ન હોત. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે તદ્દન અલગ યોગ્યતાના માપદંડની જોગવાઈ કરતું શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડીને, કોર્પોરેશને રમતની વચ્ચે રમતના નિયમો બદલી નાખ્યા હોવાનું કહી શકાય. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે શુદ્ધિપત્રક ભેદભાવપૂર્ણ છે અને બદઇરાદાથી દૂષિત છે. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે શુદ્ધિપત્રકની અંતર્ગત રહેલી નીતિને ટેન્ડર દસ્તાવેજના ઉદ્દેશ્યો સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૧૨. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે શુદ્ધિપત્રકમાં જણાવ્યા મુજબ યોગ્યતાના માપદંડ સંબંધિત શરત નં. ૪ બોજારૂપ છે અને "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ છે. શ્રી શેલત એવી રજૂઆત કરશે કે જ્યારે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) કોઈ કંપની અથવા ભાગીદારી પેઢીને વ્યવસાય કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર આપે છે, ત્યારે તે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સદર સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે હકદાર છે. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે અનુચ્છેદ ૧૪, જે

"સમાનતા" ના સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપે છે, તેને એક સ્વતંત્ર બાબત તરીકે વાંચવો જોઈએ નહીં, પરંતુ, તેને અનુચ્છેદ ૨૧ સાથે જોડીને વાંચવો જોઈએ, જે જીવનના વિવિધ પાસાઓને સમાવિષ્ટ કરે છે.

૧૩. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" નો સિદ્ધાંત એક મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંત છે, જે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) માં સમાવિષ્ટ છે અને કોર્પોરેશને અત્યંત બોજારૂપ યોગ્યતાના માપદંડ નિયત કરીને, "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંતને નિષ્ફળ બનાવ્યો હોવાનું કહી શકાય.

૧૪. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે તેમના અસીલ, નિર્વિવાદપણે, ઉપરોક્ત ત્રણ હિસાબી વર્ષો પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલના વાસ્તવિક ઉત્પાદનના યોગ્યતાના માપદંડ પૂર્ણ કરતા નથી. શ્રી શેલતની દલીલ એ છે કે કોર્પોરેશનની જરૂરિયાત ૨,૬૦,૦૦૦ સાયકલ સપ્લાય કરવાની છે, જેને તેમના અસીલ ટેન્ડર દસ્તાવેજના અન્ય તમામ નિયમો અને શરતો સાથે સરળતાથી પૂર્ણ કરી શકે છે. શ્રી શેલતના જણાવ્યા મુજબ, જે મહત્વનું છે તે રિટ અરજદારના એકમ / ફેક્ટરીની ઉત્પાદન ક્ષમતા ધ્યાને લેવાનું છે અને વાસ્તવિક ઉત્પાદન નહિ. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે રિટ અરજદારની ઉત્પાદન ક્ષમતા સામાવાળા – કોર્પોરેશનની જરૂરિયાત કરતાં વધુ છે, અને આવા સંજોગોમાં, તે કોર્પોરેશનની માંગ સરળતાથી પૂરી કરી શકે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે રિટ અરજદારની બિડ સૌથી ઓછી છે. રિટ અરજદાર એલ–૧ પર હતા.

૧૫. શ્રી શેલતે રજૂઆત કરી હતી કે જો શુદ્ધિપત્રકની શરત નં. ૪ ને મનસ્વી

અથવા ભેદભાવપૂર્ણ અથવા "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" પૂરું ન પાડતી હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે, તો રિટ અરજદાર એલ–૧ પર હોવાનું કહી શકાય. જો શરત નં. ૪ કાયમ રહે, તો રિટ અરજદાર ગેરલાયક ઠરે છે, જેનાથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) માં સમાવિષ્ટ "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ની મૂળભૂત વિભાવના જ નિષ્ફળ જાય છે.

૧૬. ઉપર જણાવેલ આવા સંજોગોમાં, રિટ અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી શેલતે અરજ કરી હતી કે આ રિટ અરજીમાં તથ્ય હોવાથી, તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને શુદ્ધિપત્રકની કલમ નં. ૪ માં જણાવ્યા મુજબના યોગ્યતાના માપદંડ રદ થવાને પાત્ર છે.

૧૭. રિટ અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી શેલતે, પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે:

[૧] રિલાયન્સ એનર્જી લિમિટેડ અને અન્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ રોડ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ [૨૦૦૭ (૮) એસસીસી ૧]

[૨] મા બિંદા એક્સપ્રેસ કેરિયર અને અન્ય વિ. નોર્થ–ઈસ્ટ ફ્રન્ટીયર રેલવે અને અન્ય [(૨૦૧૪) ૩ એસસીસી ૭૬૦]

[૩] સેન્ટ્રલ કોલ ફિલ્ડ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. એસ.એલ.એલ. – એસએમએલ (જોઇન્ટ વેન્ચર કન્સોર્ટિયમ) અને અન્ય [એ.આઇ.આર. ૨૦૧૬ એસસી ૩૮૧૪]

● **કોર્પોરેશન તરફથી રજૂઆતો:**

૧૮. બીજી તરફ, સામાવાળા – કોર્પોરેશન તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી દ્વારા આ રિટ અરજીનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે રિટ અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી કોઈપણ રજૂઆત ધ્યાને લેવા યોગ્ય નથી. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા મુજબ, શુદ્ધિપત્રકમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી યોગ્યતાની કલમ, જે પડકારનો વિષય છે, તેને કલ્પનાના કોઈપણ છેડેથી, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ સમાવિષ્ટ "સમાનતા" ના સિદ્ધાંત અને અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ સમાવિષ્ટ તકના સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ હોવાને કારણે આપમેળે ગેરકાયદેસર ગણાવી શકાય નહીં. શ્રી ત્રિવેદી એવી રજૂઆત કરશે કે કોન્ટ્રાક્ટ આપવો એ અનિવાર્યપણે એક વ્યાપારી વ્યવહાર છે, પછી ભલે સદર કોન્ટ્રાક્ટ કોઈ ખાનગી પક્ષકાર દ્વારા હોય કે જાહેર સંસ્થા દ્વારા હોય કે રાજ્ય દ્વારા હોય. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે સર્વોચ્ચ અદાલતે ઘણા નિર્ણયોમાં યાદ અપાવ્યું છે કે અદાલતોએ સરકાર અને તેના સત્તામંડળો દ્વારા નિર્ધારિત ટેન્ડરની શરતોને ફક્ત એટલા માટે રદ કરવી જોઈએ નહીં કારણ કે તેને એવું લાગે છે કે ટેન્ડરમાં અન્ય કેટલીક શરતો વધુ વાજબી, સમજદારીભરી અથવા તાર્કિક હોત. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા મુજબ, નીતિવિષયક નિર્ણય મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ અથવા બદઇરાદાપૂર્વકનો હોય તો જ અદાલતો દખલગીરી કરી શકે છે. શ્રી ત્રિવેદી એવી રજૂઆત કરશે કે અદાલત પાસે ટેન્ડર દસ્તાવેજને ફરીથી લખવાની કોઈ સત્તા નથી.

૧૯. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા મુજબ, માત્ર રિટ અરજદારને બિડિંગમાંથી બહાર

કરવાના હેતુથી જ શુદ્ધિપત્રક દ્વારા વાદગ્રસ્ત યોગ્યતાની કલમ દાખલ કરવામાં આવી હતી તેવો રિટ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલ આક્ષેપ તદ્દન પાયાવિહોણો, તુચ્છ અને હેરાન કરનારો છે. રાજ્ય નિયમો અને શરતો નક્કી કરવા માટે પોતાની પદ્ધતિ પસંદ કરી શકે છે અને તે સંબંધમાં યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકે છે. જ્યાં સુધી નિર્ણય મનસ્વી, બદઇરાદાપૂર્વકનો અને જાહેર હિત વિરુદ્ધનો ન હોય ત્યાં સુધી ન્યાયિક ચકાસણી માન્ય નથી.

૨૦. શ્રી ત્રિવેદી એવી રજૂઆત કરશે કે જો સત્તાનો ઉપયોગ આડકતરા હેતુ માટે કરવામાં આવ્યો હોય, તો અદાલત રાજ્યના પગલાને રદ કરવામાં વાજબી ઠરી શકે છે કારણ કે રાજ્યના તમામ પગલાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ને અનુરૂપ હોવા જોઈએ, જેનું બિન–મનસ્વીપણું એક મૂળભૂત પાસું છે. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે તેમાં કોઈ શંકા નથી કે રાજ્યમાં નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ તે ન્યાયી અને વાજબી રીતે કરે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, જો કે તેને અમુક વિવેકાધિકાર "પ્લે ઇન ધ જોઈન્ટ્સ" આપવો પડે છે. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યાં નિર્ણય કાયદેસરની બાબતોને ધ્યાને રાખીને લેવામાં આવ્યો હોય અને મનસ્વી ન હોય, તો હાથ પરની બાબત જેવી બાબતમાં અદાલત દ્વારા દખલગીરી માટે ખૂબ જ મર્યાદિત અવકાશ રહે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા – કોર્પોરેશન, ટેન્ડર પ્રક્રિયા મારફતે, ગુજરાત સરકારની વિવિધ યોજનાઓ મુખ્યત્વે "શાળા પ્રવેશોત્સવ" માટે દર વર્ષે લેડીઝ અને જેન્ટ્સ સાયકલની ખરીદી કરે છે. એ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે કોર્પોરેશન ૨૦૦૯–૧૦ થી રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગો માટે

સાયકલની ખરીદી કરી રહ્યું છે. અગાઉ, યોગ્યતાની એકમાત્ર જરૂરિયાત એ હતી કે બિડર સાયકલ ઉત્પાદક હોવો જોઈએ. શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે ૨૦૧૪–૧૫ પહેલાના ટેન્ડરોમાં યોગ્યતાના માપદંડો પૈકી એક તરીકે ઉત્પાદન ક્ષમતા અંગેની કોઈ જરૂરિયાત નહોતી. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે વર્ષ ૨૦૧૪–૧૫ માટેના ટેન્ડરના નિયમો અને શરતોને આખરી ઓપ આપતી વખતે એવો નીતિવિષયક નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે સાયકલની જરૂરિયાતના પ્રમાણમાં ઉત્પાદકની "ઉત્પાદન ક્ષમતા" ને યોગ્યતાના માપદંડમાં ઉમેરવી જોઈએ. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા મુજબ, આવા નિર્ણયને મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ અથવા "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંતનું પાલન ન કરતો હોવાનું ગણાવી શકાય નહીં. શ્રી ત્રિવેદી એવી રજૂઆત કરશે કે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" નો સિદ્ધાંત હંમેશા જાહેર હિતને આધીન છે.

૨૧. કઈ રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો અને તેનું વાજબીપણું ગુજરાત રૂરલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ માર્કેટિંગ કોર્પોરેશન લિમિટેડના મેનેજર, એવા એક જયેશકુમાર પરમાર દ્વારા યોગ્ય રીતે સોગંદપૂર્વક સમર્થિત કોર્પોરેશન વતી દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામા–જવાબમાં વિગતવાર સમજાવવામાં આવ્યું છે. અમે સુસંગત કથનો ટાંકી શકીએ છીએ:

> *""૩.૩ હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે "ગરીબ કલ્યાણ મેળો–૨૦૧૪" નામના કાર્યક્રમ દરમિયાન એક વર્ષમાં ૨,૦૦,૦૦૦ લેડી સાયકલના સપ્લાય માટે ૩૧ ૦૫ ૨૦૧૪ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી અગાઉની ટેન્ડર પૂછપરછ દરમિયાન, પેરા–૦ માં સમાવિષ્ટ યોગ્યતાના માપદંડો*

પૈકી એક ઉત્પાદન ક્ષમતા હતી, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"તમારી પાસે વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ નંગ સાયકલની ઉત્પાદન ક્ષમતા હોવી જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, તમારે આઈએસઓ–૯૦૦૧ માર્ક નોંધણી પ્રમાણપત્ર અને આઈએસઆઈ પ્રમાણપત્રની નકલ સાથે તમારા ઉત્પાદનોની સ્થાપિત અને ઉત્પાદન ક્ષમતાની સંક્ષિપ્ત નોંધ અને જરૂરી ડેટા રજૂ કરવાનો રહેશે. જો જરૂર જણાય તો, "ગ્રીમકો" અન્ય પુરાવા માંગી શકે છે અને સ્વીકારી શકે છે."

૩.૪ વર્ષ ૨૦૧૫–૧૬ માટે ટેન્ડર પૂછપરછના નિયમો અને શરતોને આખરી ઓપ આપતી વખતે; રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી વિવિધ ફરિયાદો ધ્યાને લેવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ એવું સમજાયું હતું કે માત્ર સાયકલ ઉત્પાદકની ઉત્પાદન ક્ષમતા પર આધાર રાખવાને બદલે. તેના અગાઉના ઉત્પાદનો તેમજ સાયકલનું વેચાણ અને તે પણ સરકારો અને જાહેર ક્ષેત્રના સાહસો વગેરેની તરફેણમાં ધ્યાને લઈ શકાય˙ જેથી ખાનગી પક્ષકારો પાસેથી સદર વિગતોની ચકાસણી કરવાને બદલે તેમની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા સપ્લાય અંગેની સાચી સ્થિતિ વિશે સરકારો વગેરે પાસેથી સરળતાથી ચકાસણી કરી શકાય અને ઉત્પાદક સરકારો વગેરેની તરફેણમાં પોતાની સાયકલોનું વેચાણ કરતી વખતે પ્રક્રિયામાં પણ સામેલ થઈ શકે. સરકારી સંસ્થાઓ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે વાકેફ બનો.

"૩૫. આ ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને હતું કે "શાળા પ્રવેશોત્સવ"

દરમિયાન સપ્લાય કરવાના હેતુથી જૂન, ૨૦૧૫ પહેલાં સંબંધિત કચેરીઓને પહોંચાડવા માટે આશરે ૨ લાખ કસ્ટમાઈઝ્ડ લેડી સાયકલોની ખરીદી માટે તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૧૫ ના રોજ નં. ૦૧/૨૦૧૫ ધરાવતી ટેન્ડર પૂછપરછ બહાર પાડતી વખતે, ટેન્ડર દસ્તાવેજોના પેરા ૩(બી) અને પેરા–૩(સી) માં ક્ષમતા અને સરકારી સંસ્થાઓ વગેરેને સપ્લાય કરવા અંગેના નીચે મુજબના મુખ્ય માપદંડો નિયત કરવામાં આવ્યા હતા.

"૩(બી) તમારી પાસે વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ નંગ સાયકલની ઉત્પાદન ક્ષમતા હોવી જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, તમારે આઈએસઓ૯૦૦૧ માર્ક નોંધણી પ્રમાણપત્ર અને આઈએસઆઈ પ્રમાણપત્રોની નકલ સાથે તમારા ઉત્પાદનોની સ્થાપિત અને ઉત્પાદન ક્ષમતાની સંક્ષિપ્ત નોંધ અને જરૂરી તારીખ રજૂ કરવાની રહેશે. જો જરૂર જણાય તો, "ગ્રીમકો" અન્ય પુરાવા માંગી શકે છે અને સ્વીકારી શકે છે (એનેક્ષર–ઝેડ).

૩(સી) ઉત્પાદક પેઢીએ છેલ્લા ૩ વર્ષ (૨૦૧૧–૧૨. ૨૦૧૨–૧૩ અને ૨૦૧૩–૧૪) ના સમયગાળા માટે ચોક્કસ નાણાકીય વર્ષમાં કોઈપણ રાજ્ય અથવા કેન્દ્ર સરકાર, જાહેર ક્ષેત્રના સાહસ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦.૦૦.૦૦૦ સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલું હોવું જોઈએ. (ખરીદ ઓર્ડરની નકલો અને/અથવા તે ખરીદદારો તરફથી નિર્દિષ્ટ સંખ્યામાં સાયકલોના સંતોષકારક સપ્લાયનું પ્રમાણપત્રના સ્વરૂપમાં દસ્તાવેજી પુરાવો બિડાણ કરવાનો રહેશે)"

૩.૬ હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે પ્રી–બિડ મીટિંગમાં ઉપસ્થિત કરવામાં

આવેલી ચિંતાઓને ધ્યાને લીધા પછી. અને યોગ્ય વિચાર–વિમર્શ પછી, સામાવાળા કોર્પોરેશને તારીખ ૧૭.૦૧.૨૦૧૫ નો બીજો સુધારો બહાર પાડ્યો હતો, જેમાં વાર્ષિક ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલ સપ્લાય કરવાની જરૂરિયાત ઘટાડીને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં કુલ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલ કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત છૂટછાટ ઉપરાંત, બે નવી શરતો લાદવામાં આવી હતી, જેમાં તકનીકી બિડ સાથે રૂ. ૫૦,૦૦,૦૦૦ ની અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ જમા કરાવવાની જરૂર હતી અને જિલ્લાવાર અધિકૃત ડીલરના નામોની યાદી પણ રજૂ કરવાની હતી. તૈયાર સંદર્ભ માટે, બીજા સુધારાનું લખાણ નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે:

"શરત ૧

ઉત્પાદક પેઢીએ છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં કોઈપણ રાજ્ય અથવા કેન્દ્ર સરકાર, જાહેર ક્ષેત્રના સાહસ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ (છ લાખ) સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલું હોવું જોઈએ. (ખરીદ ઓર્ડરની નકલો અને/અથવા તે ખરીદદારો તરફથી નિર્દિષ્ટ સંખ્યામાં સાયકલના સંતોષકારક સપ્લાયનું પ્રમાણપત્રના સ્વરૂપમાં દસ્તાવેજી પુરાવો જોડવાનો રહેશે).

શરત ૨

ઉત્પાદક પેઢીએ ગાંધીનગર, ગુજરાત ખાતે ચૂકવવાપાત્ર "મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ગુજરાત રૂરલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ માર્કેટિંગ કોર્પોરેશન લિમિટેડ" ની તરફેણમાં ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ અથવા બેન્કર્સ ચેકના સ્વરૂપમાં તકનીકી બિડ

સાથે ૫૦,૦૦,૦૦૦ (પચાસ લાખ) અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ રજૂ કરેલ હોવી જોઇએ.

"૧. અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ પર કોઈ વ્યાજ ચૂકવવામાં આવશે નહીં.

૨. અસફળ ટેન્ડરની અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ સફળ ટેન્ડર સ્વીકાર્યા પછી ટેન્ડરના ખર્ચે વાજબી સમયમાં પરત કરવામાં આવશે. અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ પર કોઈ વ્યાજ મળશે નહીં. આ હેતુ માટે, ટેન્ડરરને મૂળ ટેન્ડર સાથે જ મોકલવાની સલાહ આપવામાં આવે છે. રિફંડમાં વિલંબ ટાળવા માટે, અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટની રકમ માટે એક એડવાન્સ સ્ટેમ્પ્ડ રસીદ.
૩. સફળ ટેન્ડર માટે. અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટને સિક્યોરિટી ડિપોઝિટમાં પણ રૂપાંતરિત કરી શકાય છે.

શરત ૩.

ઉત્પાદક પેઢીએ કંપનીના વ્યક્તિગત નામ અને સંપર્ક નંબર સાથે ગુજરાતમાં જિલ્લાવાર અધિકૃત ડીલરનું નામ રજૂ કરવાનું રહેશે."

૩.૭ હું આદરપૂર્વક જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે ૨૦૧૫–૧૬ પહેલાના વર્ષોમાં, સામાવાળા કોર્પોરેશનને સાયકલના અનિયમિત સપ્લાય અને સપ્લાયરના અધિકૃત કર્મચારીઓ/એજન્ટોના અયોગ્ય વર્તન સંબંધમાં વિવિધ સરકારી વિભાગો તરફથી ઘણી ફરિયાદો મળી હતી. આ ફરિયાદોને ધ્યાને રાખીને અને એ હકીકતને ધ્યાને રાખીને કે સફળ બિડરે ૯૦ દિવસની અંદર એટલે કે જૂન–૨૦૧૫ પહેલાં સાયકલ

સપ્લાય કરવી પડશે, સામાવાળા કોર્પોરેશને આવી સમસ્યાઓ ફરીથી ન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા અને 'શાળા પ્રવેશોત્સવ' દરમિયાન યોજના હેઠળ શાળાએ જતી વિદ્યાર્થિનીઓને તાત્કાલિક સાયકલ મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, એવો નિર્ણય લીધો હતો કે ઉત્પાદન ક્ષમતા ઉપરાંત, ખાસ કરીને સરકારી તંત્રને વાસ્તવિક વેચાણનો અનુભવ આવશ્યક છે. ઉપરોક્ત શરતને આ માનનીય અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૬૦૫/૨૦૧૫ માં પડકારવામાં આવી હતી અને માનનીય અદાલતે આ માનનીય અદાલત દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૬૦૫/૨૦૧૫ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૯.૦૩.૨૦૧૫ ના હુકમ / ચુકાદા દ્વારા અરજી ફગાવી દેવાની મહેરબાની કરી હતી, જે આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આર૧ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૩.૮ ત્યારબાદ, અગાઉના અનુભવને ધ્યાને રાખીને અને અન્ય રાજ્ય સરકારો દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોને પણ ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગોના વડાઓની બનેલી રાજ્ય સરકારની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિ દ્વારા દરેક વર્ષ માટે યોગ્યતાની શરતોની સમીક્ષા કરવામાં આવી છે અને તેને ઘડવામાં આવી છે.

૩.૯ વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે, ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિ દ્વારા તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૧૭ ની બેઠકમાં યોગ્યતાના માપદંડો ઘડવામાં આવ્યા હતા. તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૧૭ ની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ

છે અને એનેક્ષર–આરર તરીકે નિશાની કરેલ છે. એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે માપદંડો પૈકી એક માપદંડ એવો હોવો જોઈએ કે બિડરે છેલ્લા ત્રણ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં ઓછામાં ઓછી ૧૨,૦૦,૦૦૦ (બાર લાખ) સાયકલોનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન કરેલું હોવું જોઈએ. આ માપદંડ ઉપરાંત. આઈએસઆઈ પ્રમાણપત્ર તેમજ વોરંટી કાર્ડ વગેરે સંબંધિત કેટલીક અન્ય શરતો નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી.

૩.૧૦ તે મુજબ, સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે તારીખ ૨૧.૦૩.૨૦૧૭ ના રોજ ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. જો કે, સામાવાળા કોર્પોરેશનને નિર્ધારિત સમયગાળામાં માત્ર એક જ બિડ મળી હતી, તે પણ તકનીકી કારણોસર અસ્વીકાર કરવામાં આવી હતી. પ્રી–બિડ મીટિંગ દરમિયાન, ઘણી કંપનીઓએ સાયકલના વાસ્તવિક ઉત્પાદન સંબંધિત શરત હળવી કરવા સામાવાળા કોર્પોરેશનને રજૂઆતો કરી હતી. આ રજૂઆતોને ધ્યાને રાખીને અને ટેન્ડર પ્રક્રિયા માટે કોઈ સફળ બિડર ન મળવાના પાસાને ધ્યાને રાખીને, સામાવાળા કોર્પોરેશને રાજ્ય સરકારને આ ચિંતાઓ આગળ મોકલી હતી. આ બાબતને ધ્યાને રાખીને, રાજ્ય સરકારની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિએ, તારીખ ૧૫.૦૪.૨૦૧૭ ની બેઠકમાં, છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં દરેક બિડરે દર વર્ષે વાસ્તવિક રીતે ૬.૦૦.૦૦૦ (છ લાખ) સાયકલનું ઉત્પાદન કરેલું હોવું જોઈએ તે હદ સુધી શરત હળવી કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો. તારીખ ૧૫.૦૪.૨૦૧૭ ની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને

એનેક્ષર–આર૩ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૩.૧૧ સામાવાળા કોર્પોરેશન કોઈપણ યોગ્યતાના માપદંડ ઘડતું નથી, તે રાજ્ય સરકારની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિ (સેક્રેટરી પર્ચેઝ કમિટી) છે જે અગાઉના વર્ષોના અનુભવ અને સામે આવેલી સમસ્યાઓ, અન્ય રાજ્ય સરકારો દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતો વગેરે જેવા વિવિધ પાસાઓને ધ્યાને લીધા પછી માપદંડો ઘડે છે. ટેન્ડર પ્રક્રિયા હાથ ધર્યા પછી પણ, તે સમિતિ છે જે ભાવ અંગે વધુ વાટાઘાટો કરી શકે છે અને એક કરતાં વધુ બિડરો વચ્ચે સપ્લાય વહેંચી શકે છે. વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે પણ તે જ કરવામાં આવ્યું હતું. તારીખ ૨૫.૦૪.૨૦૧૭ ની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આર૪ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૩.૧૨ ત્યારબાદ, વર્ષ ૨૦૧૮–૧૯ માટે. સમિતિ દ્વારા તારીખ ૦૩.૦૧.૨૦૧૮ ની બેઠકમાં, તારીખ ૦૩.૦૧.૨૦૧૮ ની બેઠકમાં વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે લાદવામાં આવેલી તે જ શરતો લાદવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૦૩ ૦૧.૨૦૧૮ ની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આરએસ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

"૪. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે ગુજરાત રાજ્ય માટે સાયકલની ખરીદી માટે લાદવામાં આવેલા યોગ્યતાના માપદંડ અને અન્ય સુસંગત શરતો. ભારતમાં વિવિધ અન્ય રાજ્ય સરકારો દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોની તુલનામાં પારી મટેરિયા (સમાન વિષયવસ્તુ ધરાવતી)

છે, જો ઓછી કડક ન હોય તો. ઉદાહરણ તરીકે. વિવિધ રાજ્ય સરકારો દ્વારા લાદવામાં આવેલી સુસંગત શરતો તૈયાર સંદર્ભ માટે નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે:

આંધ્રપ્રદેશ :

(૧) ઉત્પાદનનો ૮ વર્ષનો અનુભવ

(૨) છેલ્લા ત્રણ વર્ષનું સરેરાશ વાર્ષિક ટર્નઓવર વાર્ષિક રૂ. ૩૦૦.૦૦ કરોડથી ઓછું ન હોવું જોઈએ.

(૩) દર મહિને ૧,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન.

(૪) છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક ૩ લાખ સાયકલનો વાસ્તવિક સપ્લાય.

(૫) બિડરે છેલ્લા ૩ વર્ષમાં રાજ્ય / કેન્દ્ર સરકારો અથવા પીએસયુને સાયકલ સપ્લાય કરેલી હોવી જોઈએ.

પશ્ચિમ બંગાળ:

(૧) છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં રૂ. ૨૫૦ કરોડનું સરેરાશ વાર્ષિક ટર્નઓવર, અને છેલ્લા ૩ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં રૂ. ૨૦૦ કરોડનું લઘુત્તમ વાર્ષિક ટર્નઓવર

(૨) છેલ્લા ત્રણ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાસ્તવિક રીતે ૧૦,૦૦,૦૦૦ (દસ લાખ) સાયકલનું ઉત્પાદન કરેલું હોવું જોઈએ

તમિલનાડુ:

(૧) છેલ્લા ૩ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં રૂ. ૬૦.૦૦ કરોડ અને તેથી વધુનું વાર્ષિક ટર્નઓવર.

(૨) કોઈપણ રાજ્ય / કેન્દ્ર સરકાર અથવા પીએસયુ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક લઘુત્તમ ૨ લાખ સાયકલ અથવા છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં કુલ ૬ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલું હોવું જોઈએ.

મધ્યપ્રદેશ:

(૧) છેલ્લા ત્રણ નાણાકીય વર્ષોમાં રૂ. ૨૦૦ કરોડનું સરેરાશ વાર્ષિક ટર્નઓવર

(૨) સાયકલ ઉત્પાદનનો લઘુત્તમ ૧૦ વર્ષનો અનુભવ

(૩) છેલ્લા ત્રણ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં ઓછામાં ઓછું સરેરાશ ૬.૭૦ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન

(૪) છેલ્લા ૩ નાણાકીય વર્ષો પૈકી કોઈપણ વર્ષમાં રાજ્ય / કેન્દ્ર સરકારના વિભાગ અથવા તેમના સાહસને ઓછામાં ઓછી ૧.૭૦ લાખ સાયકલનો સપ્લાય.

આસામ

(૧) કોઈપણ પાંચ સરકારી સંસ્થાઓ / સરકારી પીએસયુમાં ઓછામાં ઓછા એક વર્ષ માટે સપ્લાય અને વોરંટી સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરવાનો અનુભવ

(૨) છેલ્લા ૩ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં રૂ. ૨ ૫ કરોડનું ઓછામાં ઓછું સરેરાશ વાર્ષિક ટર્નઓવર

(૨) બિડરે છેલ્લા ૫ વર્ષમાં સરકારી સાહસો અને એજન્સીઓને સાયકલ સપ્લાય કરવા માટે રૂ. ૨.૫૦ કરોડનો વર્ક ઓર્ડર અમલમાં મૂકેલો હોવો જોઈએ

ઉપર જણાવેલા પાંચ રાજ્યોના ટેન્ડર દસ્તાવેજોની એક નકલ આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આરક (સંયુક્ત રીતે) તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૫. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા કોર્પોરેશન અને ગુજરાત રાજ્ય સરકારે. તંદુરસ્ત સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવા અને એમએસએમઈને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે. અન્ય રાજ્યો દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોની તુલનામાં ઘણી ઉદાર શરતો લાદી છે. જો કે. શરતોએ સાયકલની સમયસર ડિલિવરી અને સારી ગુણવત્તા સુનિશ્ચિત કરવાની સાથે સાથે આ પાસાને સંતુલિત કરવાનું રહેશે. ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાને રાખીને કે સાયકલ વધુમાં વધુ ૯૦ દિવસના સમયગાળામાં સપ્લાય કરવાની રહેશે, જ્યાં મોટાભાગનો હિસ્સો (૬૦%) ખરીદ ઓર્ડરની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર અથવા શાળા પ્રવેશોત્સવની તારીખે, જે પણ વહેલું હોય તે મુજબ સપ્લાય કરવાનો રહેશે.

૬. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે ગુજરાત રાજ્યે હંમેશા અન્ય કેટલાક રાજ્યોની સરખામણીમાં સૌથી નીચા દરે સાયકલની ખરીદી

કરી છે.

૭. હું જણાવું છું અને રજૂઆત કરું છું કે સમયસર ડિલિવરી સુનિશ્ચિત કરવા અને તંદુરસ્ત સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે, સાયકલનો સપ્લાય માત્ર સૌથી નીચી બિડ કરનાર એલ–૧ ને જ આપવામાં આવતો નથી, પરંતુ તે એલ–૧ ના દરે સપ્લાય કરવા તૈયાર અને ઇચ્છુક હોય તેવા અન્ય તમામ સફળ બિડરો વચ્ચે વહેંચવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૫–૧૬ માટે, ૭ સફળ બિડરોમાંથી (કુલ ૭ બિડ પ્રાપ્ત થઈ હતી), ત્રણ કંપનીઓ એલ–૧ દરે સાયકલ સપ્લાય કરવા સંમત થઈ હતી તેથી સપ્લાય ૩ કંપનીઓ વચ્ચે વહેંચવામાં આવ્યો હતો. વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭ માટે, ૬ સફળ બિડરોમાંથી (કુલ ૯ બિડ પ્રાપ્ત થઈ હતી), ચાર કંપનીઓ એલ–૧ દરે સાયકલ સપ્લાય કરવા સંમત થઈ હતી તેથી સપ્લાય ૪ કંપનીઓ વચ્ચે વહેંચવામાં આવ્યો હતો. વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે, સફળ બિડરોમાંથી (કુલ ૪ બિડ પ્રાપ્ત થઈ હતી). બે કંપનીઓ એલ–૧ દરે સાયકલ સપ્લાય કરવા સંમત થઈ હતી તેથી સપ્લાય ૨ કંપનીઓ વચ્ચે વહેંચવામાં આવ્યો હતો. અગાઉના વર્ષ એટલે કે ૨૦૧૮–૧૯ માટે, ૩ સફળ બિડરોમાંથી (કુલ ૪ બિડ પ્રાપ્ત થઈ હતી), એલ–૧ બિડર સિવાય, અન્ય કોઈ કંપની એલ–૧ દરે સાયકલ સપ્લાય કરવા સંમત થઈ નહોતી (જે વધુ વાટાઘાટો કરીને ઘટાડવામાં આવ્યો હતો), તેથી સપ્લાય વાટાઘાટ કરેલ દરે એલ–૧ બિડરને આપવામાં આવ્યો હતો, ૨૦૧૮–૧૯ માં આવી જ પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ હતી જ્યાં અન્ય બિડરોએ એલ–૧ દરે સપ્લાય કરવાનો

ઇનકાર કર્યો હતો.

૮. હું આદરપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે અગાઉ ટેન્ડર પ્રક્રિયા "વાર્ષિક દર કરાર" ના આધારે હતી, અને તે સરકારના "એનપ્રોક્યોર" પોર્ટલ પર બહાર પાડવામાં આવતી હતી. જો કે, રાજ્ય સરકારના નવા નિર્દેશો હેઠળ, ગયા વર્ષથી આ ખરીદી જીઇએમ પોર્ટલ (ગવર્નમેન્ટ ઇ–માર્કેટપ્લેસ) મારફતે કરવામાં આવે છે. એનપ્રોક્યોરમાં, ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તામંડળ પાસે સમગ્ર ટેન્ડર દસ્તાવેજ અપલોડ કરવાનો વિકલ્પ હતો અને આમ. તમામ જરૂરી શરતો ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં જ સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી હતી. ગયા વર્ષ સુધી જીઇએમ માટે પણ તે જ લાગુ પડતું હતું. જો કે, જીઇએમ મારફતે ખરીદી કરવામાં આવે ત્યારે ઘણી તકનીકી મર્યાદાઓ હોય છે. હાલમાં, જીઇએમ પોર્ટલ સમગ્ર ટેન્ડર દસ્તાવેજ અપલોડ કરવાની મંજૂરી આપતું નથી. જથ્થો અને સ્પષ્ટીકરણો પોર્ટલના પૂર્વ–નિયત ક્ષેત્રોમાં દાખલ કરવાના હોય છે. સામાન્ય નિયમો અને શરતો પણ જીઇએમ દ્વારા પૂર્વવ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે અને ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તામંડળ પાસે પૂર્વ–નિયત ક્ષેત્રો માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા ચેક બોક્સને ચેક કરીને સુસંગત શરતો પસંદ કરવાનો એકમાત્ર વિકલ્પ હોય છે.

"૯. આ તકનીકી અડચણોને ધ્યાને રાખીને, સામાવાળા કોર્પોરેશને તારીખ ૧૮.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ જીઇએમ સત્તામંડળોને સમગ્ર ટેન્ડર દસ્તાવેજ મોકલ્યો હતો જેથી તમામ શરતો સમાવિષ્ટ કરી શકાય. જો કે,

તારીખ ૨૫.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ, જીઇએમ સત્તામંડળોએ એક મેઇલ મોકલીને જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા કોર્પોરેશને નિયમો અને શરતોમાં સુધારો કરવો પડશે અને પૂર્વ–નિયત પરિમાણોમાંથી પસંદગી કરવી પડશે કારણ કે સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા મોકલવામાં આવેલી શરતો વાર્ષિક દર કરારના સ્વરૂપની છે અને જીઇએમ સામાન્ય નિયમો અને શરતો અનુસાર નથી. તે મુજબ, નિયમો અને શરતોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને જીઇએમ સત્તામંડળોને પાછા મોકલવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળા કોર્પોરેશને તાકીદે તેનો નિર્ણય કરવા માટે તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ એક રિમાઇન્ડર મોકલ્યું હતું. ચોક્કસ યોગ્યતાના માપદંડ માટેની વિનંતી જીઇએમ સત્તામંડળો તરફથી મંજૂરી માટે પેન્ડિંગ હતી અને સમયના અભાવને કારણે, તેનો સમાવેશ કર્યા વિના જ ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. જીઇએમ સત્તામંડળોએ શરતોને મંજૂરી આપી હતી અને જીઇએમ દ્વારા તારીખ ૦૫.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ જરૂરી શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. આમ, એવો કેસ નથી કે કોઈ ચોક્કસ બિડરને લાભ આપવા અથવા કોઈ ચોક્કસ બિડરને બહાર કરવા માટે શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. સદર ઈમેઈલ સંદેશાવ્યવહારની નકલો આ સાથે સામેલ છે અને સામૂહિક રીતે એનેક્ષર–આર૭ (સંયુક્ત રીતે) તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૧૦. ખાસ શરતો પૂરી પાડતા ઉપરોક્ત શુદ્ધિપત્રકને ધ્યાને રાખીને, સામાવાળા સત્તામંડળને યોગ્યતાના માપદંડ હળવા કરવા માટે ઉધોગ

જગત તરફથી ઘણી રજૂઆતો મળી હતી. રજૂઆતોને ધ્યાને રાખીને, રાજ્ય સરકારની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિ (સેક્રેટરી પર્ચેઝ કમિટી) તારીખ ૨૨.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ મળી હતી, અને માપદંડને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક ૬ લાખ સાયકલથી ઘટાડીને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલ (કુલ ૧૫ લાખ સાયકલ) કર્યો હતો. સમિતિના સદર નિર્ણયને પગલે, તારીખ ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. એસપીસીની તારીખ ૨૨.૦૩.૨૦૧૯ ની બેઠકની મિનિટ્સની નકલો અને તારીખ ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ જીઈએમ દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરાયેલ પરિણામી શુદ્ધિપત્રક આ સાથે સામેલ છે અને સામૂહિક રીતે એનેક્ષર–આર૮ (સંયુક્ત રીતે) તરીકે નિશાની કરેલ છે. જો કે, શુદ્ધિપત્રકના અયોગ્ય શબ્દોને કારણે, અગાઉના ત્રણ વર્ષ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન કરવાનું છે કે ત્રણ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન, તે અંગે મૂંઝવણ ઊભી થઈ હતી, તેથી મૂંઝવણ દૂર કરવા માટે તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ બીજું એક શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ થયેલા શુદ્ધિપત્રકની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આર૯ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૧૧. હું આદરપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા કોર્પોરેશન તરફથી કોઈ બદઇરાદો કે મનસ્વીતા નથી. તેમજ કોઈ પક્ષપાત પણ નથી. ખરીદીની જરૂરિયાત અને તાકીદ મુજબ રાજ્ય સરકારની સેક્રેટરી પર્ચેઝ કમિટી દ્વારા યોગ્યતાના માપદંડ નક્કી કરવામાં આવે છે. સાયકલના વાસ્તવિક

ઉત્પાદન અંગેની શરત એ પહેલીવાર ઉમેરવામાં આવેલી કોઈ નવી શરત નથી, આ શરત અગાઉ બહાર પાડવામાં આવેલી ટેન્ડર પૂછપરછનો એક ભાગ હતી. વાસ્તવમાં, છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક ૬ લાખ સાયકલના માપદંડને હળવો કરીને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલ કરીને સ્પર્ધા વધારવા માટે આ શરતમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે.

૧૨. હું આદરપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે તકનીકી બિડ માત્ર તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ ખોલવામાં આવી હતી અને સ્ક્રૂટિની કમિટી દ્વારા માત્ર તકનીકી રીતે ચકાસવામાં આવી હતી, અને તેથી, તે પહેલાં, સામાવાળા કોર્પોરેશન પ્રાપ્ત થયેલી કુલ ૮ (આઠ) બિડમાંથી કોઈપણ બિડરની યોગ્યતા વિશે વાકેફ નહોતું, ખાસ કરીને જ્યારે રજું શુદ્ધિપત્રક શરૂઆતમાં તારીખ ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું અને ત્યારબાદ, સુધારેલી આવૃત્તિ તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. તેથી, અરજદારને બાકાત કરવા માટે યોગ્યતાના માપદંડમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે તેવી દલીલમાં કોઈ સત્ય નથી. કારણ કે સામાવાળા કોર્પોરેશન સુસંગત સમયે અરજદારના વાસ્તવિક ઉત્પાદન, ટર્નઓવર વગેરે વિશે વાકેફ નહોતું. ૮ વિવિધ પક્ષકારોની તકનીકી બિડની તપાસ અને મૂલ્યાંકન કર્યા પછી, નીચેના ૫ પક્ષકારોને તકનીકી રીતે લાયક ઠેરવવાનો અને તેમની ભાવ બિડ ખોલવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો:

(૧) એસ. કે. બાઇક્સ પ્રા. લિ.

(૨) એવોન સાયકલ પ્રા. લિ.

(૩) હીરો સાયકલ પ્રા. લિ.

(૪) હીરો ઇકોટેક લિ.

(૫) શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કોર્પોરેશન

જ્યારે અરજદાર સહિત નીચેના ૩ પક્ષકારો નિર્દિષ્ટ કારણોસર ગેરલાયક ઠર્યા હતા:

(૧) રવિ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ – હાલના અરજદાર

(૨) કોહિનૂર સાયકલ્સ પ્રા. લિ.

(૩) જિંદાલ ફાઇન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ

વધુમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત તકનીકી રીતે લાયક પક્ષકારોની ભાવ બિડ ખોલવા પર, નીચેના એલ૧ અને એલ૨ બિડરો જણાયા હતા:

(૧) એલ૧ બિડર શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કોર્પોરેશન

(૨) એલ૨ બિડર હીરો ઇકોટેક લિ.

સાયકલ દીઠ એલ૧ બિડર દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ઓછો દર રૂ. ૩૩૫૫/– (જીએસટી સહિત, જીએસટી સહિત, નિરીક્ષણ ચાર્જ અને સમગ્ર રાજ્યમાં વિવિધ સ્થળોએ સાયકલ પહોંચાડવા માટે પરિવહન ચાર્જ સહિત) હોવાથી; કુલ જરૂરિયાતના ૬૦% તેના દ્વારા સપ્લાય કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે, એલ–૨ બિડરને આ દર સાથે મેળ

બેસાડવા અને જરૂરિયાતના બાકીના ૪૦% સપ્લાય કરવા માટે સમજાવવામાં આવ્યા હતા. તૈયાર સંદર્ભ માટે, એલ૧ અને એલ–૨ બિડરોના નિર્ધારણ સાથે તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ યોજાયેલી સ્ક્રૂટિની કમિટીની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને સામૂહિક રીતે એનેક્ષર–આર૧૦ (સંયુક્ત રીતે) તરીકે નિશાની કરેલ છે.

૧૩. ત્યારબાદ, આ બાબતમાં આખરી નિર્ણય લેવા માટે તારીખ ૦૧.૦૬.૨૦૧૯ ના રોજ યોજાયેલી તેની બેઠકમાં સમગ્ર બાબત એસપીસી સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી. એસપીસીએ તમામ પાસાઓને ધ્યાને લીધા પછી, મંજૂર દરે એલ–૧ અને એલ–૨ બિડરોને પ્રશ્ન હેઠળનું કામ સોંપવાની મંજૂરી આપી હતી. તારીખ ૦૧.૦૬.૨૦૧૯ ના રોજ યોજાયેલી એસપીસીની બેઠકની મિનિટ્સની નકલ આ સાથે સામેલ છે અને એનેક્ષર–આર૧૧ તરીકે નિશાની કરેલ છે.

"૧૪. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, ઉપર જણાવેલા બંને એલ–૧ અને એલ–૨ બિડરોને તારીખ ૦૩.૦૬.૨૦૧૯ ના રોજ વર્ક–ઓર્ડર જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જેની નકલો આ સાથે સામેલ છે અને સામૂહિક રીતે એનેક્ષર–આર૧૨ (સંયુક્ત રીતે) તરીકે નિશાની કરેલ છે.

"૧૫. ઉપરોક્ત વર્ક–ઓર્ડર આપ્યા પછી, ઉપરોક્ત બંને પક્ષકારોએ માત્ર જરૂરી જથ્થામાં પોતાની ઉત્પાદિત સાયકલો મેળવી નથી, પરંતુ પોતાની સંબંધિત શાળાઓમાં ૯મા ધોરણમાં પ્રવેશ મેળવતી વિદ્યાર્થિનીઓ માટે તમામ સરકારી / ગ્રાન્ટેબલ શાળાઓમાં આવતીકાલથી એટલે કે ૧૩મી

જૂનથી ૧૫મી જૂન, ૨૦૧૯ દરમિયાન યોજાનાર "શાળા પ્રવેશોત્સવ" ના પૂર્વ–જાહેર કરાયેલા કાર્યક્રમ મુજબ તેના વિતરણના હેતુથી રાજ્યના વિવિધ સ્થળોએ તેને રવાના પણ કરી દીધી છે."

૨૨. શ્રી ત્રિવેદીએ, ત્યારબાદ, વર્ષ ૨૦૧૯–૨૦ માટે લેડીઝ સાયકલની તકનીકી બિડની ચકાસણી કરતા ચાર્ટ તરફ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું હતું:

"વર્ષ ૨૦૧૯–૨૦ માટે લેડીઝ સાયકલ માટે ચકાસાયેલ તકનીકી બિડ

ક્રમ નં.	દસ્તાવેજની વિગતો		બિડરનું નામ							
			૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
	કંપનીનું નામ		એસ.કે. બાઇક્સ પ્રા. લિ.	એવોન સાયકલ્સ લિ.	હીરો સાયકલ લિ.	હીરોઇકો ટેક લિ.	શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કોર્પોરેશન	રવિ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	જિંદાલ ફાઇન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	કોહિનૂર સાયકલ પ્રા. લિ.
૧	ઇ.એમ.ડી. –ડીડી/બીજી રૂ. ૨,૬૩,૧૭,૨૦૦/– અથવા ૧૨ મહિના સુધી માન્ય બીજી		મુક્તિ મળેલ પરંતુ રજૂ કરેલ	મુક્તિ મળેલ પરંતુ રજૂ કરેલ	મુક્તિ મળેલ પરંતુ રજૂ કરેલ	મુક્તિ મળેલ પરંતુ રજૂ કરેલ	મુક્તિ મળેલ પરંતુ રજૂ કરેલ	મુક્તિ મળેલ	મુક્તિ મળેલ	મુક્તિ મળેલ
૨	વાર્ષિક ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલની લઘુત્તમ ઉત્પાદન ક્ષમતા		હા	હા	હા	હા	હા	હા	રજૂ કરેલ નથી	હા
૩	બિડર પાસે છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં વાર્ષિક ઓછામાં ઓછું સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઇએ (કુલ ૧૫ લાખ સાયકલ)	૨૦૧૫–૧૬	૯,૧૪,૯૬૭	૨૦,૩૭,૯૪૪	૫૩,૦૩,૫૧૯	૪,૮૧,૫૮૯	૬,૮૬,૨૫૦	૮૯૮૨૭	રજૂ કરેલ નથી	૧,૩૪,૬૪૯
		૨૦૧૬–૧૭	૯,૯૬,૭૮૭	૧૭,૪૨,૯૨૯	૪૩,૧૪,૬૦૭	૮,૫૨,૪૮૯	૪,૪૭,૪૫૯	૧,૦૭,૩૫૦	રજૂ કરેલ નથી	૨,૬૫,૨૧૭
		૨૦૧૭–૧૮	૧૦,૩૪,૧૧૫	૨૧,૮૩,૦૩૪	૪૦,૧૬,૪૬૧	૫,૩૨,૧૯૨	૬,૦૬,૩૫૯	૧,૦૦,૧૮૫	રજૂ કરેલ નથી	૧,૫૩,૯૪૪
૪	આ સંદર્ભમાં સંબંધિત સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટી સમક્ષ યોગ્ય રીતે રજૂ કરાયેલ ઇ.આર.–૧ અથવા અન્ય કોઇપણ રિટર્ન એનેક્ષર – ૩		હા	હા	હા	હા	હા	હા	રજૂ કરેલ નથી	હા
૫	ટર્નઓવર વિગતો (રૂ. કરોડમાં) એનેક્ષર–૪	૨૦૧૬–૧૭	૩૦૫.૪૫	૬૫૬.૬	૧૬૯૬.૪૭	૩૪૪.૬૭	૧૭૯.૪	૬૧.૪૫	રજૂ કરેલ નથી	૧૦૩.૪૯
		૨૦૧૭–૧૮	૩૨૨.૬૮	૭૬૨.૮૭	૧૭૨૨.૮૯	૨૮૬.૩૯	૩૧૩.૮૮	૫૩.૩૮	રજૂ કરેલ નથી	૮૭.૭
૬	એનેક્ષર–૨ મુજબ ટેન્ડરર દ્વારા યોગ્ય રીતે સહી કરાયેલ સ્વયં ઘોષણા		હા	હા	હા	હા	હા	હા	રજૂ કરેલ નથી	હા
૭	ફેક્ટરીઝ એક્ટ હેઠળ માન્ય ઉત્પાદન લાયસન્સની ફોટોકોપી		હા	હા	હા	હા	હા	હા	રજૂ કરેલ નથી	હા
૮	સ્વીકૃત / અસ્વીકૃત		સ્વીકૃત	સ્વીકૃત	સ્વીકૃત	સ્વીકૃત	સ્વીકૃત	અસ્વીકૃત	અસ્વીકૃત	અસ્વીકૃત

સહી/– *(જે.ડી. પરમાર)* *મેનેજર* *એમકેવાય–સાયકલ*	*સહી/–* *(સાગર સોની)* *પ્રાદેશિક મેનેજર*	*સહી/–* *(એમ.કે. સોલંકી)* *નાયબ નિયામક* *ઓબીસી કચેરી*	*સહી/–* *(એન.એલ. બગડા)* *નાયબ નિયામક* *એમ.ડી.* *જાતિ (એસસી)*
સહી/– *(આર.કે. પટેલ)* *જી.એમ.કે.આર.ટી.આ ઈ.*	*સહી/–* *(કે.આર. ઝાલા)* *નાયબ નિયામક* *વર્ગ (ઓબીસી)*	*સહી/–* *(જી.આઈ. દેસાઈ)* *સંયુક્ત ઉદ્યોગ* *કમિશનર* *ઉદ્યોગ કમિશનરની* *કચેરી*	*સહી/–* *(એમ.કે. ડામોર)* *સંયુક્ત કમિશનર* *એસસી કચેરી*
	સહી/– *(પી.જી. પટેલ)* *એમ.ડી.* *ગ્રીમકો*	*સહી/–* *(એમ.ડી. કણઝારીયા)* *ચેરમેન* *ગ્રીમકો"*	

૨૩. શ્રી ત્રિવેદીએ, ત્યારબાદ, પેપર બુકના પાના નં. : ૧૪૨ પર રહેલા દસ્તાવેજ તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું. તે તકનીકી રીતે લાયક વેચનારની યાદી છે:

ક્રમ નં.	*વેચનારનું નામ*	*ઓફર કરેલ આઇટમ*	*કુલ કિંમત*	*ફાળવેલ*	*વિગતો*
૧	*શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કોર્પોરેશન*	*આઇટમ શ્રેણીઓ : સાયકલ*	*'૫૨૩૩૮૦૦૦૦.૦૦*	*એલ૧ (૬૦%)*	*૩૩૫૫/–*
૨	*હીરો ઇકોટેક લિમિટેડ*	*આઇટમ શ્રેણી : સાયકલ*	*'૩૪૯૩૩૬૦૦૦.૦૦*	*એલ૨ (૪૦%)*	*૩૩૫૯/–*
૩	*એસ કે બાઇક્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ*	*આઇટમ શ્રેણી : સાયકલ*	*'૮૭૩૮૬૦૦૦૦.૦૦*	*એલ૩*	*૩૩૬૧/–*
૪	*એવોન સાયકલ્સ લિમિટેડ*	*આઇટમ શ્રેણી : સાયકલ*	*'૮૭૫૧૬૦૦૦૦.૦૦*	*એલ૪*	*૩૩૬૬/–*
૫	*હીરો સાયકલ્સ લિમિટેડ*	*આઇટમ શ્રેણીઓ : સાયકલ*	*'૮૭૬૭૨૦૦૦૦.૦૦*	*એલ૫*	*૩૩૭૨/–*

૨૪. ત્યારબાદ, આ અદાલતનું ધ્યાન વાદગ્રસ્ત શુદ્ધિપત્રક તરફ દોરવામાં આવ્યું હતું, જે એનેક્ષર : પી/૫ (પાના નં. : ૪૭) પર છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"શુદ્ધિપત્રક

બિડ નં. જીઈએમ/૨૦૧૯/બી/૧૯૪૦૨૦

સાયકલની ખરીદી માટે ખાસ નિયમો અને શરતો

કલમ નં. ૪ (ફેરફાર)

બિડર પાસે છેલ્લા ત્રણ વર્ષ (કુલ ૧૫ લાખ સાયકલ) એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ માં ઓછામાં ઓછું વાર્ષિક સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ.

આ સંદર્ભમાં, તમારે સંબંધિત સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટી સમક્ષ યોગ્ય રીતે રજૂ કરાયેલ ઈ.આર.–૧ ની નકલ અથવા આ સંદર્ભમાં અન્ય કોઈપણ રિટર્ન રજૂ કરવાનું રહેશે. (કૃપા કરીને એનેક્ષર–૩ જુઓ). ગ્રીમકો વાસ્તવિક ઉત્પાદન સ્પષ્ટપણે દર્શાવતો અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સ્વીકારી શકે છે."

૨૫. વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી ત્રિવેદીએ, ત્યારબાદ, બાબતના મૂળ સુધી જતી ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ બાબતની સ્પષ્ટતા કરી હતી. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે નિર્વિવાદપણે, મૂળ ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં એવી કોઈ શરત નિયત કરવામાં આવી નહોતી કે બિડર પાસે ત્રણ હિસાબી વર્ષો એટલે કે ૨૦૧૫–૧૬, ૨૦૧૬–૧૭ અને ૨૦૧૭–૧૮ પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ. શ્રી ત્રિવેદીએ સ્પષ્ટતા કરી હતી કે એવું નહોતું કે ચોક્કસ યોગ્યતાના માપદંડ કોર્પોરેશનના ધ્યાનમાં નહોતા, પરંતુ તે જી–ઈ–

એમ સત્તામંડળોની મંજૂરી માટે પેન્ડિંગ હતા. સમયના અભાવને કારણે વાદગ્રસ્ત યોગ્યતાના માપદંડનો સમાવેશ કર્યા વિના મૂળ ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે જેવી જી–ઈ–એમ સત્તામંડળો દ્વારા તેને મંજૂરી આપવામાં આવી, કે તરત જ તે સંબંધિત વાદગ્રસ્ત શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા મુજબ, આવા સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે શુદ્ધિપત્રક દ્વારા સમાવિષ્ટ કરવામાં આવેલી વાદગ્રસ્ત શરત પરોક્ષ હેતુ સાથેની અને બદઇરાદાથી દૂષિત હતી. ઉપરોક્ત પાસું ગુજરાત રૂરલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ માર્કેટિંગ કોર્પોરેશન લિમિટેડના મેનેજર શ્રી જયેશકુમાર પરમાર દ્વારા યોગ્ય રીતે સોગંદપૂર્વક સમર્થિત એફિડેવિટ–ઇન–સર–રિજોઇન્ડર દ્વારા ખૂબ જ સારી રીતે સમજાવવામાં આવ્યું છે અને સોગંદ પર જણાવવામાં આવ્યું છે, જે નીચે મુજબ છે:

> *"૧૫. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે પેરા ૮ થી ૧૦ ની વિગતોનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત રીતે, સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા ટેન્ડરમાં સમાવિષ્ટ કરવા માટે નિયત કરવામાં આવેલ ચોક્કસ યોગ્યતાના માપદંડ જીઇએમ સત્તામંડળોની મંજૂરી માટે પેન્ડિંગ હોવાથી, સમયના અભાવને કારણે સદર માપદંડનો સમાવેશ કર્યા વિના જ ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. જેવી જીઇએમ સત્તામંડળો દ્વારા તેને મંજૂરી આપવામાં આવી, કે તરત જ તે સંબંધિત જરૂરી શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદાર પાસે એવો આક્ષેપ કરવાનો કોઈ આધાર નથી કે શુદ્ધિપત્રક દ્વારા સમાવિષ્ટ કરવામાં આવેલી શરત પરોક્ષ હેતુ સાથેની અને*

બદઇરાદાથી દૂષિત હતી. પ્રસ્તુત રીતે, પ્રશ્ન હેઠળના યોગ્યતાના માપદંડ સંબંધિત ટેન્ડર પૂછપરછમાં તમામ બિડરો સમક્ષ તેઓએ પોતાની બિડ રજૂ કરી તે પહેલાંથી જ અગાઉથી અમલમાં હતા અને તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ બિડ રજૂ કરવામાં આવી અને ખોલવામાં આવી ત્યારપછી તેમાં કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી. એ બાબત ધ્યાને લઈ શકાય છે કે યોગ્યતાના માપદંડો પૈકી એક માપદંડ શરૂઆતમાં તારીખ ૦૫.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ શુદ્ધિપત્રક દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ તારીખ ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ ના અન્ય એક શુદ્ધિપત્રક દ્વારા તેમાં વધુ ઘટાડો કરવામાં આવ્યો હતો, જે પછી તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ વધુ એક શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. આની સામે, એલ૧ બિડરે પોતાની બિડ તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ રજૂ કરી હતી જ્યારે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૧૯ ના રોજ અરજદાર અને એલ–૨ બિડરે પોતાની સંબંધિત બિડ રજૂ કરી હતી. આમ, સદર શુદ્ધિપત્રકો બહાર પાડવામાં અરજદારને કોઈપણ પ્રકારનું નુકસાન થયું હોવાનું કહી શકાય નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે હાલના અરજદાર સહિત તમામ બિડરો વચ્ચે સતત લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ જાળવી રાખવામાં આવ્યું હતું. આમ, જીઇએમ સત્તામંડળોના નેજા હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી સમગ્ર ટેન્ડર પ્રક્રિયાના સંબંધમાં અરજદારનો સંકુચિત દ્રષ્ટિકોણ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે. હાલના કેસમાં, આક્ષેપ કર્યા મુજબ તમામ બિડરો દ્વારા બિડ રજૂ કર્યા પછી રમતના નિયમો બદલાયા નથી. એ બાબતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે કે

મોટી કંપનીઓને અયોગ્ય લાભ આપવા અને નાના કાર્યક્ષમ પ્લેયરોને બહાર કરવા માટે અગાઉ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા, જેમ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે અથવા અન્યથા. અરજદારની એવી ગેરસમજભરી માન્યતા છે કે સામાવાળા કોર્પોરેશન નાની કંપનીઓને બહાર કરવા અને મોટી કંપનીઓને લાભ આપવા માંગે છે, જો કે, સદર આક્ષેપને સમર્થન આપવા માટે કોઈપણ આધાર નથી.

૧૬. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે પેરા ૧૧ અને ૧૨ ની વિગતો સ્વીકારવામાં આવતી નથી અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે કારણ કે શુદ્ધિપત્રક દ્વારા શરત દાખલ કરવી એ કોઈ પક્ષપાત દર્શાવતી નથી કારણ કે તેની પાછળ એક તર્ક રહેલો છે અને અગાઉના વર્ષોમાં બહાર પાડવામાં આવેલા અગાઉના ટેન્ડરોમાં સમાન શરત હંમેશા ભાગરૂપ રહી છે. એ હકીકતની નોંધ લેવી પણ પ્રસ્તુત છે કે તકનીકી બિડ માત્ર તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ ખોલવામાં આવી હતી અને તેથી, સામાવાળા કોર્પોરેશન સદર તારીખ પહેલાં કોઈપણ બિડના સ્પષ્ટીકરણોથી વાકેફ નહોતું. સામાવાળા કોર્પોરેશને તેની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા તમામ પાસાઓમાં ન્યાયી અને પારદર્શક રહે તે જોવા માટે તમામ પ્રયાસો કર્યા છે, જેમ કે તેના સોગંદનામા-જવાબમાં વિગતવાર સમજાવવામાં આવ્યું છે."

૨૬. આવા સંજોગોમાં, શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે બંને રિટ અરજીઓમાં કોઈ તથ્ય ન હોવાથી, તે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૨૭. શ્રી ત્રિવેદીએ, પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે:

[૧] એફકોન્સ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર લિમિટેડ વિ. નાગપુર મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૬ એસસી ૪૩૦૫] (પેરા ૧૩ અને ૧૮)

[૨] મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, ઉજ્જૈન અને અન્ય વિ. બીવીજી ઈન્ડિયા લિમિટેડ અને અન્ય [(૨૦૧૮) ૫ એસસીસી ૪૬૨] (પેરા ૪૫)

[૩] ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [(૧૯૯૪) ૬ એસસીસી ૬૫૧] (પેરા ૮૨ અને ૯૪)

[૪] ડિરેક્ટોરેટ ઓફ એજ્યુકેશન અને અન્ય વિ. એડ્યુકોમ્પ ડાટામેટિક્સ લિમિટેડ અને અન્ય [(૨૦૦૪) ૪ એસસીસી ૧૯] (પેરા ૫, ૧૧, ૧૨ અને ૧૩)

[૫] રિલાયન્સ એનર્જી લિમિટેડ અને અન્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ રોડ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય [(૨૦૦૭) ૮ એસસીસી ૧]

[૬] રૌનક ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડ વિ. આઈ.વી.આર. કન્સ્ટ્રક્શન લિમિટેડ અને અન્ય [(૧૯૯૯) ૧ એસસીસી ૪૯૨]

[૭] લાર્સન એન્ડ ટુબ્રો લિમિટેડ વિ. ગુજરાત સ્ટેટ પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ [૨૦૦૧(૨) જી.એલ.આર. ૯૩૪]

[૮] મિશિગન રબર (ઈન્ડિયા) લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક અને

અન્ય [(૨૦૧૨) ૮ એસસીસી ૨૧૬]

[૯] સેન્ટ્રલ કોલફિલ્ડ્સ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. એસએલએલ–એસએમએલ (જોઈન્ટ વેન્ચર કન્સોર્ટિયમ) અને અન્ય [(૨૦૧૬) ૮ એસસીસી ૬૨૨]

[૧૦] ટ્રેક્ટર્સ એન્ડ ફાર્મ ઈક્વિપમેન્ટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય [આ અદાલત દ્વારા ૧૧મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૭ ના રોજ નિર્ણિત સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૧૫૩/૨૦૧૭] (પેરા ૪.૨, ૪.૩, ૬.૧, ૭.૨, ૮ અને ૯)

[૧૧] આહના એર સર્વિસીસ પ્રા. લિ. અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય [આ અદાલત દ્વારા ૨૯મી એપ્રિલ ૨૦૧૬ ના રોજ નિર્ણિત સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૫૩૩૮/૨૦૧૬] (પેરા ૧૪ અને ૧૫)

[૧૨] લાર્સન એન્ડ ટુબ્રો લિમિટેડ વિ. ગુજરાત સ્ટેટ પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ [૨૦૦૦(૨) જી.એલ.આર. ૧૮૧૪] (પેરા ૧૦.૩ અને ૧૦.૪)

૨૮. પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરના સાહિત્યનું અવલોકન કર્યા પછી, અમારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું રિટ અરજદાર આ રિટ અરજીમાં જે મુજબ અરજ કરેલ છે તે મુજબની કોઈપણ રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે કે કેમ.

૨૯. રેકર્ડ પરના દસ્તાવેજોને ધ્યાને લેતાં, નીચે મુજબનું ચિત્ર ઉપસી આવે છે:

તારીખ	*વિગતો*
૩૧.૦૫.૨૦૧૪	*"ગરીબ કલ્યાણ મેળો ૨૦૧૪" નામના કાર્યક્રમ માટે ૨ લાખ લેડીઝ સાયકલ સપ્લાય કરવા માટે વર્ષ ૨૦૧૪ માં સફળતાપૂર્વક ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી બહાર પાડવામાં આવી હતી. યોગ્યતાના માપદંડો પૈકીનો એક માપદંડ પ્રતિ વર્ષ ૧૦ લાખ સાયકલની લઘુત્તમ ઉત્પાદન ક્ષમતાનો હતો.*
૦૬.૦૧.૨૦૧૫	*'શાળા પ્રવેશોત્સવ' દરમિયાન ૨ લાખ લેડીઝ સાયકલ સપ્લાય કરવા માટે વર્ષ ૨૦૧૫ માં અન્ય એક ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી બહાર પાડવામાં આવી હતી. બિડરો પાસે પ્રતિ વર્ષ ૧૦ લાખ સાયકલની લઘુત્તમ ઉત્પાદન ક્ષમતા હોવી જરૂરી હતી અને કોઈપણ રાજ્ય અથવા કેન્દ્ર સરકારના જાહેર ક્ષેત્રના સાહસને ૨૦૧૧–૧૨, ૨૦૧૨–૧૩ અને ૨૦૧૩–૧૪ ના છેલ્લા ૩ વર્ષના સમયગાળા માટે ચોક્કસ નાણાકીય વર્ષમાં પ્રતિ વર્ષ લઘુત્તમ ૧૦ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલ હોવું જોઈતું હતું.*
૦૮.૦૧.૨૦૧૫	*માત્ર એક જ પ્રકારના ગ્રાહકો એટલે કે સરકારી તંત્રને જ સાયકલનું ઉત્પાદન અને સપ્લાય કરવાની સંખ્યા અંગે સંભવિત બિડરો તરફથી મળેલી રજૂઆતોને ધ્યાને રાખીને, ઉપરોક્ત ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરીમાં બીજો સુધારો બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો જેમાં સરકારી તંત્રને ૧૦ લાખ સાયકલ સપ્લાય કરવાની જરૂરિયાત ઘટાડીને ૬ લાખ સાયકલ કરવામાં આવી હતી.*
૦૯.૦૩.૨૦૧૫	*ઉપરોક્ત ટેન્ડર જરૂરિયાતને એસ.સી.એ. નં. ૩૬૦૫/૨૦૧૫ માં પડકારવામાં આવી હતી, જે તારીખ ૦૯.૦૩.૨૦૧૫ ના ચુકાદાથી ફગાવી દેવામાં આવી હતી.*
૦૧.૦૩.૨૦૧૭	*વર્ષ ૨૦૧૭–૧૮ માટે બહાર પાડવામાં આવેલ સમાન ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી માટે યોગ્યતાના માપદંડ સેક્રેટરી પર્ચેઝ કમિટી (ટૂંકમાં "એસપીસી") નામની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિ દ્વારા ઘડવામાં આવ્યા હતા, જેમાં યોગ્યતાની શરતો પૈકીની એક શરત એવી હતી કે બિડરે છેલ્લા અગાઉના ૩ વર્ષો પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં ૧૨ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન કરેલું હોવું જોઈએ.* *નોંધ: ઉપરોક્ત ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરીમાં આગળ કાર્યવાહી કરવામાં આવી નહોતી કારણ કે માત્ર એક જ બિડ મળી હતી.*
૧૫.૦૪.૨૦૧૭	*ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, એસપીસીની અન્ય એક બેઠક બોલાવવામાં આવી હતી, જેમાં તેણે છેલ્લા ૩ નાણાકીય વર્ષો પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાસ્તવિક ઉત્પાદનની જરૂરિયાત ૧૨ લાખથી ઘટાડીને ૬ લાખ સાયકલ કરી હતી.*
૨૫.૦૪.૨૦૧૭	*એસપીસીની બેઠક યોજાઈ હતી જેમાં અનુક્રમે ૬૦% અને ૪૦% ના સપ્લાય પ્રમાણમાં (૧) એટલાસ સાયકલ (હરિયાણા) પ્રા. લિ. અને (૨) એસ.કે. બાઇક્સ પ્રા. લિ., લુધિયાણા દ્વારા સપ્લાય કરવામાં આવનાર લેડીઝ સાયકલ માટે હેન્ડલિંગ ચાર્જીસ સિવાય પરંતુ ટેક્સ સહિત રૂ. ૩૦૫૦.૨૫ નો ભાવ અને નિર્ણય મંજૂર કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.*

૧૪.૦૮.૨૦૧૭	રાજ્ય સરકારે એક ઠરાવ બહાર પાડ્યો અને "(એન)પ્રોક્યોર પોર્ટલ" ની અગાઉની વ્યવસ્થાના સ્થાને "જીઇએમ પોર્ટલ" (ગવર્નમેન્ટ–ઇ–માર્કેટપ્લેસ પોર્ટલ) મારફતે ટેન્ડર પ્રક્રિયા હાથ ધરવા માટે નવી સૂચના આપી. નોંધ: (એન)પ્રોક્યોર પોર્ટલની અગાઉની વ્યવસ્થામાં, ટેન્ડર ઇન્વાઇટિંગ ઓથોરિટી (ટૂંકમાં "ટીઆઇએ") પાસે સામાન્ય નિયમો અને શરતો ધરાવતો સમગ્ર ટેન્ડર દસ્તાવેજ અપલોડ કરવાનો વિકલ્પ હતો. જ્યારે, જીઇએમ પોર્ટલ સમગ્ર ટેન્ડર દસ્તાવેજ અપલોડ કરવાની મંજૂરી આપતું નથી અને તેના બદલે, ટીઆઇએ પાસે પૂર્વ–નિયત ફિલ્ડ્સ માટે આપવામાં આવેલ ચેક બોક્સ પસંદ કરીને માત્ર સંબંધિત નિયમો અને શરતો, વિશિષ્ટતાઓ અને જથ્થો પસંદ કરવાનો વિકલ્પ છે. વધુમાં, ટીઆઇએ દ્વારા જરૂરી હોય અને પૂર્વ–નિયત ફિલ્ડ્સમાં સમાવિષ્ટ ન હોય તેવી અન્ય કોઇપણ ખાસ નિયમો અને શરતો માટે, મંજૂરી માટે તે ધરાવતો અલગ ઇમેઇલ જીઇએમ સત્તાવાળાઓને મોકલવો પડે છે.
૦૩.૦૧.૨૦૧૮	એસપીસીની એક બેઠક યોજાઈ હતી જેમાં સાયકલ ખરીદીની બાબતમાં વર્ષ ૨૦૧ ૮–૧૯ માટે ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી બહાર પાડવા માટે અગાઉના વર્ષની પ્રચલિત ટેન્ડર શરતો અપનાવવાના નિર્ણય સહિતના વિવિધ નિર્ણયો લેવામાં આવ્યા હતા.
૧૮.૦૨.૨૦૧૯	ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, સામાવાળા કોર્પોરેશને જીઇએમ સત્તાવાળાઓને એક ઇમેઇલ મોકલ્યો અને તેની સાથે વર્ષ ૨૦૧૮–૧૯ માટે લેડીઝ સાયકલ માટે ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી બહાર પાડવા માટે સમગ્ર બિડ દસ્તાવેજ મોકલ્યો.
૨૫.૦૨.૨૦૧૯	ઉપરોક્તના જવાબમાં, જીઇએમ સત્તાવાળાઓએ સામાવાળા કોર્પોરેશનને એક ઇમેઇલ મોકલીને અન્ય બાબતોની સાથે જણાવ્યું કે સામાવાળા કોર્પોરેશને નિયમો અને શરતોમાં સુધારો કરવો પડશે અને પૂર્વ–નિયત પરિમાણોમાંથી પસંદગી કરવી પડશે કારણ કે સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા મોકલવામાં આવેલ બિડ દસ્તાવેજમાં સમાવિષ્ટ નિયમો અને શરતો વાર્ષિક રેટ કોન્ટ્રાક્ટના સ્વરૂપમાં છે અને જીઇએમના સામાન્ય નિયમો અને શરતો (ટૂંકમાં "જીટીસી") અનુસાર નથી, અને તેને જોવા તેમજ તેને ફરીથી ઘડવાની વિનંતી કરી.
૨૭.૦૨.૨૦૧૯	જીઇએમ સત્તાવાળાઓએ સામાવાળા કોર્પોરેશનને વધુ એક ઇમેઇલ મોકલીને પ્રશ્નવાળા ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં ખાસ/વધારાના નિયમો અને શરતોને જીઇએમના જીટીસી અનુસાર સુધારવાની પોતાની વિનંતીનો પુનરોચ્ચાર કર્યો.
૨૮.૦૨.૨૦૧૯	સામાવાળા કોર્પોરેશને જીઇએમ સત્તાવાળાઓને ઇમેઇલ મોકલીને જવાબ આપ્યો, જેમાં સાયકલ બિડ માટે અમલમાં મૂકવા સારુ તમામ સુધારા કર્યા પછી તેની સાથે મોકલેલ નવી ખાસ/વધારાની શરતોને ધ્યાને લેવા અને અગાઉની ખાસ/વધારાની શરતોને અવગણવા વિનંતી કરવામાં આવી.

૨૮.૦૨.૨૦૧૯ (સવારે ૦૦:૧૬:૨૭)	સામાવાળા કોર્પોરેશને જીઇએમ પોર્ટલમાં ઇન-બિલ્ટ 'સાયકલ ટેકનિકલ વિશિષ્ટતાઓ' તેમજ 'ખરીદદાર વિશિષ્ટ વધારાના નિયમો અને શરતો' ધરાવતી બિડ નં. જીઇએમ/ ૨૦૧૯/બી/૧૯૪૦૨૦ પ્રસિદ્ધ કરી. જો કે, તેમ કરતી વખતે, સામાવાળા કોર્પોરેશને ઉપલબ્ધ તમામ આઠ શરતોને ટીક કરવાના બદલે જીઇએમ પોર્ટલના પૂર્વ-નિયત ફિલ્ડ્સમાંથી "ખરીદદાર વિશિષ્ટ વધારાના નિયમો અને શરતો" ની માત્ર શરત નં. ૧ થી ૪ પર જ ટીક કર્યું હતું. નોંધ: ખાસ નોંધનીય છે કે, સામાવાળા કોર્પોરેશનની સાયકલ ખરીદી માટેની ખાસ શરતો અને નિયમો (એટલે કે યોગ્યતાના માપદંડ) તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ થઈ શક્યા નહોતા, કારણ કે તે જીઇએમ તરફથી મંજૂરી માટે પેન્ડિંગ હતા.
૨૮.૦૨.૨૦૧૯ (સાંજે ૧૯:૧૧:૫૪)	ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, જીઇએમે તે જ દિવસે તેના તમામ આઠ "ખરીદદાર વિશિષ્ટ વધારાના નિયમો અને શરતો" ધરાવતું 'બિડ શુદ્ધિપત્રક' પ્રસિદ્ધ કર્યું.
૦૨.૦૩.૨૦૧૯	ત્યારબાદ, સામાવાળા કોર્પોરેશને જીઇએમ સત્તાવાળાઓને એક ઇમેઇલ મોકલ્યો અને ફરી એકવાર તેની ખાસ / વધારાની શરતો અને નિયમો (એટલે કે યોગ્યતાના માપદંડ) મોકલ્યા, અને સાથે જાણ કરી કે જીઇએમ પોર્ટલ પર પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી માટે તેનો અમલ કરવાની જરૂર છે.
૦૫.૦૩.૨૦૧૯	ઉપરોક્તના જવાબમાં, જીઇએમ સત્તાવાળાઓએ સામાવાળા કોર્પોરેશનની ખાસ શરતો અને નિયમોને શુદ્ધિપત્રક તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યા જેમાં યોગ્યતાના માપદંડો પૈકી એક, એટલે કે શરત નં. ૪ માં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી: "બિડર પાસે ૩ હિસાબી વર્ષો પૈકી પ્રત્યેક વર્ષમાં વાર્ષિક સરેરાશ ૬ લાખ સાયકલનું લઘુત્તમ વાર્ષિક ઉત્પાદન હોવું જોઈએ એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ માં લઘુત્તમ ૬ લાખ સાયકલનું વાસ્તવિક ઉત્પાદન, વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ માં ૬ લાખ સાયકલ, અને વર્ષ ૨૦૧૭૧ ૮ માં ૬ લાખ સાયકલનું લઘુત્તમ વાસ્તવિક ઉત્પાદન".
૧૦.૦૩.૨૦૧૯ થી ૨૭.૦૫.૨૦૧૯	આદર્શ આચારસંહિતા અમલમાં હતી અને તેથી પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરીને આખરી ઓપ આપી શકાયો નહોતો.
૧૧.૦૩.૨૦૧૯	બિડ સમાપ્તિ તારીખ લંબાવીને ૨૨.૦૩.૨૦૧૯ કરવામાં આવી હતી.
૨૨.૦૩.૨૦૧૯	યોગ્યતાના માપદંડોને હળવા કરવા માટે મળેલી રજૂઆતને ધ્યાને રાખીને, એસપીસીએ પોતાની બેઠકમાં છેલ્લા ૩ વર્ષમાં પ્રતિ વર્ષ ૬ લાખ સાયકલની જરૂરિયાત ઘટાડીને સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલ પ્રતિ વર્ષ (એટલે કે કુલ ૧૫ લાખ સાયકલ) કરી અને બિડ સમાપ્તિ તારીખ પણ ૦૧.૦૪.૨૦૧૯ સુધી લંબાવી.
૨૩.૦૩.૨૦૧૯	ઉપરોક્તના અનુસંધાનમાં, સામાવાળા કોર્પોરેશને ઉપરોક્ત સંદર્ભિત યોગ્યતા શરતના ફેરફારના સંદર્ભમાં શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવા માટે જીઇએમ સત્તાવાળાઓને એક ઇમેઇલ મોકલ્યો.
૨૭.૦૩.૨૦૧૯	જીઇએમ દ્વારા અન્ય એક શુદ્ધિપત્રક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું જેમાં શરત નં. ૪ ને લગતો ઉપરોક્ત નિર્ણય અન્ય બાબતો સાથે સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ વંચાય છે: "બિડર પાસે છેલ્લા ૩ વર્ષમાં એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬, ૨૦૧૬-૧૭ અને ૨૦૧૭-૧૮ માં પ્રતિ વર્ષ ઓછામાં ઓછું સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ".

૨૮.૦૩.૨૦૧૯	છેલ્લા ૩ વર્ષમાં ૫ લાખ સાયકલના ઉત્પાદનની જોગવાઈ કરતી ઉપરોક્ત શરત નં. ૪ માં "પ્રતિ વર્ષ" શબ્દપ્રયોગ ન હોવાથી અને મૂંઝવણ ઊભી થતી હોવાથી, સામાવાળા કોર્પોરેશને તેની સાથે જોડેલા ડ્રાફ્ટ મુજબ વધુ શુદ્ધિપત્રક બહાર પાડવા માટે ઈમેઇલ મોકલ્યો.
૨૯.૦૩.૨૦૧૯	ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, સુધારેલી શરત નં. ૪ ધરાવતું વધુ એક શુદ્ધિપત્રક જીઈએમ દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી: "બિડર પાસે છેલ્લા ૩ વર્ષમાં (કુલ ૧૫ લાખ સાયકલ) એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬, ૨૦૧૬-૧૭ અને ૨૦૧૭-૧૮ માં પ્રતિ વર્ષ ઓછામાં ઓછું સરેરાશ ૫ લાખ સાયકલનું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ".
૩૧.૦૩.૨૦૧૯	મેસર્સ શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્પોરેશને પોતાની બિડ રજૂ કરી.
૦૧.૦૪.૨૦૧૯	અરજદારે પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી માટે પોતાની બિડ રજૂ કરી.
૦૧.૦૪.૨૦૧૯	મેસર્સ હીરો ઇકોટેક લિમિટેડે પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરી માટે પોતાની બિડ રજૂ કરી.
૦૪.૦૪.૨૦૧૯	હાલના અરજદારે પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરીના નિયમો અને શરતોને પડકારતી શીર્ષકવાળી રિટ અરજી દાખલ કરી, ખાસ કરીને એવા કારણોસર કે ટેન્ડરની પરવાનગી ઉત્પાદન ક્ષમતાના સંદર્ભમાં હોવી જોઈતી હતી અને નિર્દિષ્ટ સમયગાળામાં ઉત્પાદિત સાયકલની સંખ્યાના સંદર્ભમાં નહીં અને ટેન્ડર દસ્તાવેજ પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી યોગ્યતાની શરતો પ્રસિદ્ધ કરવી કાયદેસર અને ઉચિત નથી.
૨૯.૦૫.૨૦૧૯	સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા પ્રશ્નવાળી ટેન્ડર ઇન્ક્વાયરીમાં આગળ વધવા માટે સક્ષમ બનવા સારુ (આદર્શ આચારસંહિતાનો સમયગાળો પૂર્ણ થઈ ગયો હોવાથી) તેના વકીલ સાથે કરવામાં આવેલી ઓક્ક્સ પૂછપરછના અનુસંધાનમાં, સામાવાળા કોર્પોરેશનના વકીલે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે નામદાર હાઇકોર્ટના કોઈપણ સ્ટે અથવા વચગાળાની રાહતના હુકમોના અભાવે, સામાવાળા કોર્પોરેશન માટે પ્રશ્નવાળા ટેન્ડરને આખરી ઓપ આપવા સાથે આગળ વધવું મુક્ત છે.
૩૦.૦૫.૨૦૧૯	ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને રાખીને, પક્ષકારોની ટેકનિકલ બિડ ખોલવામાં આવી હતી, અને સદર હેતુ માટે યોજાયેલી તેની બેઠકમાં સામાવાળા કોર્પોરેશનની સ્કુટિની કમિટી દ્વારા તેનું ઝીણવટપૂર્વક પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં કુલ ૮ બિડરો પૈકી ૩ બિડરો એટલે કે (૧) અરજદાર, (૨) કોહિનૂર સાયકલ્સ પ્રા. લિ. અને (૩) જિંદાલ ફાઇન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ટેકનિકલ રીતે અયોગ્ય ઠર્યા હતા.
૩૦.૦૫.૨૦૧૯	ટેકનિકલ બિડના પરીક્ષણના નિષ્કર્ષ પછી, બાકીના ૫ બિડરોની પ્રાઇસ બિડ ખોલવામાં આવી હતી, જેમાં જણાયું હતું કે મેસર્સ શેઠ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્પોરેશન એલ-૧ બિડર હતી (જીએસટી, ઇન્સ્પેક્શન ચાર્જીસ, ટ્રાન્સપોર્ટેશન અને હેન્ડલિંગ ચાર્જીસ સહિત પ્રતિ સાયકલ રૂ. ૩૩૫૫), જ્યારે મેસર્સ હીરો ઇકોટેક લિમિટેડ એલ-૨ બિડર હતી (ઉપરોક્ત તમામ ચાર્જીસ સહિત પ્રતિ સાયકલ રૂ. ૩૩૫૯), અને તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ યોજાયેલી સદર કમિટીની બેઠકની મિનિટ્સ સાથે જોડેલા ચાર્ટના સ્વરૂપમાં સદર પરિણામ દર્શાવ્યું હતું.

૦૧.૦૬.૨૦૧૯	*ઉપર ઉલ્લેખિત તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૧૯ ના રોજ યોજાયેલી તેની બેઠકમાં સ્ક્રુટિની કમિટી દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણય પર વિચારણા કરવા અને તેને મંજૂર કરવા માટે એસપીસીની બેઠક બોલાવવામાં આવી હતી, જેમાં એસપીસીએ તમામ પાસાઓની ચકાસણી કર્યા પછી, અનુક્રમે ૬૦% અને ૪૦% ના ક્રમમાં મંજૂર કરાયેલ રૂ. ૩૩૫૫ પ્રતિ સાયકલ (તમામ ચાર્જીસ અને ખર્ચ સહિત) ના દરે ઉપરોક્ત એલ–૧ અને એલ–૨ બિડરોને ટેન્ડર કામગીરી સોંપવાની પુષ્ટિ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.*
૦૩.૦૬.૨૦૧૯	*એલ–૧ અને એલ–૨ ને વર્ક ઓર્ડર આપવામાં આવ્યા હતા.*
૧૩.૦૬.૨૦૧૯	*ઉપર ઉલ્લેખિત એલ–૧ અને એલ–૨ બિડરોએ નિયત કર્યા મુજબ રાજ્યના વિવિધ ૩૩ જિલ્લાઓમાં સાયકલના તેમના ફાળવેલ ક્વોટાના ૫% સપ્લાય કર્યા હતા.*

૩૦. ઉપરોક્ત વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિમાં, બાર સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી સામસામેની દલીલોની મૂલવણી કરવા માટે પ્લીડિંગ્સમાંથી ઉપસી આવેલી હકીકતો પર વિચારણા કરતાં પહેલાં, અમે બે ક્ષેત્રોમાં અમુક ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય ગણીએ છીએ, એટલે કે, ટેન્ડરના સ્વીકાર અથવા અસ્વીકારને લગતો કાયદો, ટેન્ડર આમંત્રિત કરતી નોટિસમાં આવશ્યક શરત, ટેન્ડરના ક્ષેત્રમાં આનુષંગિક શરત, વગેરે, અને ટેન્ડર દસ્તાવેજની ચકાસણી કરતી વખતે કોર્ટની ફરજ.

૩૧. પ્રથમ, અમે તે ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીશું, જે ટેન્ડરના સ્વીકાર અને અન્ય પાસાઓને લગતા સિદ્ધાંતો સાથે સંબંધિત છે. રિલાયન્સ એનર્જી લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંત પર ભાર મૂક્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે સદર કેસની હકીકતોમાં એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે જ્યારે અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) કંપનીને વ્યવસાય કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર આપે છે, ત્યારે તે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સદર સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે હકદાર છે. જો કે, સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે સદર સિદ્ધાંત જાહેર હિતને આધીન છે.

સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૩૬. અમને આ સિવિલ અપીલમાં વજૂદ જણાય છે. ન્યાયિક સમીક્ષામાં અદાલતો દ્વારા લાગુ કરવામાં આવતા ધોરણો બંધારણીય સિદ્ધાંતો દ્વારા વાજબી ઠેરવવા જોઈએ જે લોકશાહીમાં જાહેર સત્તાના યોગ્ય ઉપયોગનું નિયમન કરે છે. બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૪ "બિન-ભેદભાવ" ના સિદ્ધાંતને મૂર્તિમંત કરે છે. જો કે, તે કોઈ સ્વતંત્ર જોગવાઈ નથી. તેને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ જેવા અન્ય અનુચ્છેદો દ્વારા આપવામાં આવેલા અધિકારો સાથે જોડીને વાંચવું પડશે. સદર અનુચ્છેદ ૨૧ "જીવનના અધિકાર" નો ઉલ્લેખ કરે છે. તેમાં "તક" નો સમાવેશ થાય છે. અમારા મતે, આઇ.આર. કોએલ્હો વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૧ ના કેસમાં નવ-ન્યાયાધીશોની બંધારણીય બેંચના તાજેતરના ચુકાદામાં ઠરાવ્યા મુજબ, અનુચ્છેદ ૨૧/૧૪ એ મૂળભૂત અધિકારો અંગેના પ્રકરણનું હૃદય છે. તે જીવનના વિવિધ પાસાઓને આવરી લે છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) નું અર્થઘટન કરતી વખતે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" એ એક મહત્વપૂર્ણ વિભાવના છે. હાલના કેસમાં આરઇએલ/એચડીઇસી દ્વારા આ જ સિદ્ધાંતનો આશરો લેવામાં આવ્યો છે. જ્યારે અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) કંપનીને વ્યવસાય કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર આપે છે, ત્યારે તે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સદર સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે હકદાર છે. અમે સ્પષ્ટતા કરીએ છીએ કે આ સિદ્ધાંત, જો કે, જાહેર હિતને આધીન છે. વૈશ્વિકીકરણની દુનિયામાં,

સ્પર્ધા એ ધ્યાનમાં રાખવાનું એક મહત્વપૂર્ણ પરિબળ છે. "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" નો સિદ્ધાંત એ એક મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંત છે જે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) માં સમાવિષ્ટ છે. આનું કારણ એ છે કે સદર સિદ્ધાંત એવી તક પૂરી પાડે છે કે જેની અંદર સમાન સ્થાને રહેલા સ્પર્ધકોને બિડ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે જેથી વ્યાપક જાહેર હિત સાધી શકાય. "વૈશ્વિકીકરણ", સારાંશમાં, વેપારનું ઉદારીકરણ છે. આજે ભારતે લાયસન્સ–રાજ નાબૂદ કર્યું છે. ૧૯૯૨ પછી દાખલ કરવામાં આવેલા આર્થિક સુધારાઓ "વૈશ્વિકીકરણ" ની વિભાવના લાવ્યા છે. અસમાન અને ભેદભાવપૂર્ણ વર્તનમાં પરિણમતા નિર્ણયો અથવા કૃત્યો, અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) માં સમાવિષ્ટ "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરશે. તેથી, એ કહેવાનો સમય આવી ગયો છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ જે "સમાનતા" ના સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કરે છે તેને એક અલગ બાબત તરીકે વાંચવો જોઈએ નહીં પરંતુ તેને અનુચ્છેદ ૨૧ સાથે જોડીને વાંચવો જોઈએ જે જીવનના અનેક પાસાઓને મૂર્તિમંત કરે છે. "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતના અમલીકરણની બાબતમાં વધુ એક પાસું ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર છે. લોર્ડ ગોલ્ડસ્મિથના મતે – "કાયદાના શાસન" પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતા એ સંસદીય લોકશાહીનું હૃદય છે. "કાયદાના શાસન" નું એક મહત્વપૂર્ણ તત્વ કાનૂની ચોક્કસતા છે. અનુચ્છેદ ૧૪ સરકારી નીતિઓને લાગુ પડે છે અને જો સરકારની નીતિ અથવા કૃત્ય, કરાર સંબંધી બાબતોમાં પણ, "વાજબીપણા" ની કસોટી સંતોષવામાં નિષ્ફળ જાય,

તો આવું કૃત્ય અથવા નિર્ણય ગેરબંધારણીય ગણાશે."

"૩૮. જ્યારે ટેન્ડર આમંત્રિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે નિયમો અને શરતોએ કાનૂની ચોક્કસતા સાથે ધોરણો અને બેન્ચમાર્ક દર્શાવવા જ જોઈએ. આ "કાનૂની ચોક્કસતા" એ કાયદાના શાસનનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. જો સદર ધોરણોમાં અસ્પષ્ટતા અથવા વ્યક્તિલક્ષીતા હોય તો તે અસમાન અને ભેદભાવપૂર્ણ વર્તનમાં પરિણમી શકે છે. તે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરી શકે છે."

૩૨. સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પ્રશ્ન એ હતો કે શું બિડ દસ્તાવેજમાં નિયત કરેલા નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડની બિડિંગ પ્રક્રિયામાં એક આવશ્યક શરત હતી અને શું બિડ પ્રક્રિયાને નિયંત્રિત કરતા સામાન્ય નિયમો અને શરતોની કલમ ૧૫.૨ ને ધ્યાને લેતાં સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડના બિડ દસ્તાવેજમાં નિયત કરેલા નમૂનામાં બેંક ગેરંટી સાથે ન હોય તેવી બિડને રિસ્પોન્સિવ ન હોય તેવી (નોન–રિસ્પોન્સિવ) ગણી શકાય કે કેમ. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જોકે જે.વી.સી. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી બેંક ગેરંટી સી.સી.એલ. દ્વારા નિયત કરાયેલા નમૂનામાં ન હોઈ શકે, તેમ છતાં, બેંક ગેરંટીની જરૂરિયાતનું નોંધપાત્ર પાલન થયેલું હોવાથી, જે.વી.સી. ની બિડ નકારી કાઢવી અયોગ્ય હતી. એવી વધુ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જે.વી.સી. દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી બેંક ગેરંટીમાં સી.સી.એલ. દ્વારા નિયત નમૂનાની બેંક ગેરંટી કરતાં વધુ કડક શરતો હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે ઝારખંડ હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર

કરવામાં આવેલા ચુકાદાને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરતી વખતે અને સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સની અપીલો મંજૂર કરતી વખતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૨૯. આ કેસ બાબતે જે અસાધારણ છે તે એ છે કે નોકરીદાતા, એટલે કે સી.સી.એલ., તેના દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. ની શરતોનું પાલન કરવાનો આગ્રહ રાખે છે, પરંતુ જે.વી.સી. ની રજૂઆત એવી છે કે સી.સી.એલ. એ વાસ્તવમાં આ દસ્તાવેજોની શરતોથી વિચલિત થવું જોઈએ જેથી જે.વી.સી. ને ફાયદો થાય. ખરેખર તો, બેંક ગેરંટી નિયત નમૂનામાં રજૂ થવી જોઈએ તેવી ચોક્કસ જરૂરિયાત હોવા છતાં, જે.વી.સી. એ આધાર પર આ બાબતમાં વિચલન મેળવવાના હક્કનો દાવો કરે છે કે નિયત નમૂનો એ એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. ની બિન-આવશ્યક શરત હતી. આવશ્યકતાના આ મુદ્દાનો નિર્ણય કોણે કરવાનો છે? સફળ બિડર સાથે જેણે કરાર કરવાનો છે તે સી.સી.એલ. નું આ બાબતમાં કંઈ કહેવાનું રહેતું નથી? આ તરફ વળતાં પહેલાં, કેટલાક સંજોગો અંગે સ્પષ્ટતા મેળવવી જરૂરી છે.

"૩૦. કેસનું પ્રથમ અને સૌથી અગત્યનું પાસું જેની મૂલવણી થવી જોઈએ તે એ છે કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, જે.વી.સી. ચોક્કસપણે કોમ્પ્યુટરથી અજાણ ન હતું. દરેક બિડરની જેમ, તેની પાસે ડિજિટલ સિગ્નેચર સર્ટિફિકેટ હોવું જરૂરી હતું જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે કોઈપણ બિડર (જે.વી.સી. સહિત) ઈ-ટેન્ડર અને ઈ-ટેન્ડરમાં બિડિંગ માટે કોમ્પ્યુટરના ઉપયોગથી અમુક અંશે સુપરિચિત હતું. આ પરિચિતતાએ જ

જે.વી.સી. ને બેંક ગેરંટીના "ખોટા" નમૂના સુધી પહોંચવા સક્ષમ બનાવ્યું હતું. આ સંજોગોમાં, તે અત્યંત વિચિત્ર છે કે જે.વી.સી. બેંક ગેરંટીના સાચા અને નિયત નમૂના સુધી પહોંચવામાં સક્ષમ ન હતું. જે.વી.સી. દ્વારા આપવામાં આવેલું એ બહાનું કે એન.આઇ.ટી. અસ્પષ્ટ હતી અને બેંક ગેરંટીનો નિયત નમૂનો કયો હતો તે સ્પષ્ટ ન હતું, તે માત્ર એક હાવભાવ સિવાય બીજું કંઈ જણાતું નથી. જી.ટી.સી. અને બેંક ગેરંટીની શરતોનું માત્ર એક સરળ વાંચન જ સાચો નિયત નમૂનો અને "ખોટો" નમૂનો દર્શાવવા માટે પૂરતું હોત.

"૩૧. બીજું, બંને જી.ટી.સી. માં દર્શાવેલ શીર્ષક અલગ હતું. સાચી જી.ટી.સી. પર "સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડના વિસ્તારોમાં ઓવરબર્ડન દૂર કરવા, કોલસો કાઢવા, પરિવહન અને લોડિંગ માટે સાધનસામગ્રી ભાડે રાખવાને નિયંત્રિત કરતી બાબતો" નું શીર્ષક હતું, જ્યારે બિન–સુસંગત જી.ટી.સી. પર "સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડના વિસ્તારોમાં કોન્ટ્રાક્ટ આધારિત પરિવહન અને લોડિંગને નિયંત્રિત કરતી બાબતો" નું શીર્ષક હતું જ્યારે બિન–સુસંગત જી.ટી.સી. પર "સેન્ટ્રલ કોલફીલ્ડ્સ લિમિટેડના વિસ્તારોમાં કોન્ટ્રાક્ટ આધારિત પરિવહન અને લોડિંગને નિયંત્રિત કરતી બાબતો" નું શીર્ષક હતું. બંને જી.ટી.સી. વચ્ચે નોંધપાત્ર તફાવત છે અને "ઓવરબર્ડન દૂર કરવા (૧૦૫૦.૦૦ એલ. ક્યુ.એમ.) અને કોલસો કાઢવા (૯૭૫.૦૦ એલ. ટી.ઇ.) તથા અશોક ઓ.સી.પી., પીપરવાર વિસ્તાર ખાતે સરફેસ માઇનર તૈનાત કરીને પરિવહન માટે ૮

વર્ષના સમયગાળા સારુ આઉટસોર્સિંગ" ના કામ માટે બિડ કરતી કોઈપણ વ્યક્તિ તરત જ જોઈ શકી હોત કે કઈ જી.ટી.સી. સુસંગત છે અને કઈ નથી.

"૩૨. આ સંદર્ભમાં અને ત્રીજું, એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે જો જે.વી.સી. ને રજૂ કરવાની થતી બેંક ગેરંટીના નમૂના અંગે કોઈ શંકા હતી, તો તેણે એન.આઇ.ટી. માં જણાવ્યા મુજબ સંબંધિત સત્તાધિકારી પાસેથી સ્પષ્ટતા મેળવી શકી હોત અને મેળવવી જોઈતી હતી. વધુમાં, જે.વી.સી. એ સી.સી.એલ. સમક્ષ ઓછામાં ઓછી એવી રજૂઆત કરી શકી હોત અને કરવી જોઈતી હતી કે બેંક ગેરંટી માટેનો નિયત નમૂનો ઉપલબ્ધ ન હતો અથવા એન.આઇ.ટી. અસ્પષ્ટ હતી અથવા બેંક ગેરંટીના નિયત નમૂના સંદર્ભે તેમાં સ્પષ્ટતાનો અભાવ હતો. જે.વી.સી. એ ન તો કોઈ સ્પષ્ટતા માંગી કે ન તો સી.સી.એલ. ને કોઈ રજૂઆત કરી. અમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત પરિસ્થિતિમાં જે.વી.સી. નું વર્તન સમજવું મુશ્કેલ છે, ખાસ કરીને આઠ વર્ષ માટે આશરે રૂ. ૨૦૦૦ કરોડના કોન્ટ્રાક્ટના સંદર્ભમાં.

"૩૩. વિદ્વાન એટર્ની જનરલ દ્વારા અમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે ૯ બિડરોએ, કુલ ૧૧ બિડરોમાંથી, નિયત અને સાચા નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરી હતી. આ સંજોગોમાં, ઘણી ઉદારતાપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી પણ, એ સમજવું અત્યંત મુશ્કેલ છે કે જ્યારે અન્ય દરેક બિડર તેમ કરી શક્યા હતા ત્યારે જે.વી.સી. બેંક ગેરંટી માટેના નિયત નમૂના સુધી પહોંચવામાં કે નિયત નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરવામાં શા માટે અસમર્થ

રહ્યું અથવા શા માટે તે કોઈ સ્પષ્ટતા માંગી શક્યું નહીં અથવા શા માટે તે કોઈપણ કલ્પિત અસ્પષ્ટતા વિરુદ્ધ રજૂઆત કરી શક્યું નહીં. બેંક ગેરંટીના નિયત નમૂના અથવા એન.આઇ.ટી. માં કથિત અસ્પષ્ટતા અંગે જે.વી.સી. નો વાંધો અને તેનું વર્તન સંપૂર્ણપણે પારદર્શક/નિષ્કપટ હોય તેવું જણાતું નથી.

"૩૪. આ અપીલોમાં મુખ્ય મુદ્દો બિડિંગ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેનારાઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલી બિડ સાથે કામ કરતી વખતે સી.સી.એલ. દ્વારા નિયત કરાયેલ એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. ની શરતોનું પાલન કરવાના સી.સી.એલ. ના વહીવટી પગલાંના ન્યાયિક પુનરાવલોકનનો નથી. મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે શું સી.સી.એલ. એ નિયત નમૂનામાં ન હોવાના આધારે જે.વી.સી. ની બેંક ગેરંટી નકારી કાઢવામાં પૂરતી વિપરીત/અયોગ્ય રીતે વર્તન કર્યું હતું, જેના કારણે બંધારણીય અદાલત દ્વારા ન્યાયિક પુનરાવલોકન કરવાની અને સી.સી.એલ. ના નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂર પડે.

"૩૫. રમના દયારામ શેટ્ટી વિ. ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૭૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૯ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે દસ્તાવેજમાં વપરાયેલા શબ્દો બિનજરૂરી કે અતિરિક્ત નથી પરંતુ તેને કોઈ અર્થ અને મહત્વ આપવું આવશ્યક છે:

"કાયદાઓની જેમ જ દસ્તાવેજોને પણ સમાન રીતે લાગુ પડતો અર્થઘટનનો આ સુસ્થાપિત નિયમ છે કે, અનિવાર્ય આવશ્યકતા સિવાય,

અદાલતે દસ્તાવેજની ભાષાને અતિરિક્ત ગણવા માટે ઉતાવળ કરવી જોઈએ નહીં અને તેના બદલે શરૂઆતમાં જ એવું માનવા તરફ વલણ હોવું જોઈએ કે દરેક શબ્દની કોઈ અસર થાય અથવા તે કોઈ ઉપયોગી બને તેવો આશય છે. શબ્દોને અર્થહીન ગણીને નકારી કાઢવા એ ન્યાયિક અર્થઘટનનો આખરી ઉપાય હોવો જોઈએ, કારણ કે સામાન્ય બુદ્ધિ પર આધારિત આ એક પ્રાથમિક નિયમ છે કે અન્ય લોકો દ્વારા જેનો અમલ કરવાનો હેતુ હોય તેવા ઔપચારિક દસ્તાવેજના કોઈપણ રચયિતા કોઈપણ અર્થ વિના શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે તેવું માની શકાય નહીં. અદાલતે શક્ય હોય ત્યાં સુધી એવા અર્થઘટનથી બચવું જોઈએ જે દસ્તાવેજના રચયિતા દ્વારા વપરાયેલા શબ્દોને અર્થહીન અને નિરર્થક બનાવી દે અથવા દસ્તાવેજના કોઈપણ ભાગને નિષ્ક્રિય કરી દે અને તેને સંપૂર્ણપણે બિન–અમલી બનાવી દે."

તે કેસમાં, "નોંધાયેલ ૨જા વર્ગના હોટેલિયર" શબ્દપ્રયોગ અયોગ્ય અને કદાચ વ્યાકરણની દ્રષ્ટિએ અશુદ્ધ હોવાનું સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું; તેમ છતાં નોંધાયેલ બીજા ગ્રેડની હોટેલ ચલાવતી વ્યક્તિને નોંધાયેલ બીજા વર્ગના હોટેલિયર તરીકે વર્ણવવામાં સામાન્ય બુદ્ધિનો ભંગ થતો ન હતો. પોતાના પક્ષમાં આ પ્રકારના અર્થઘટન છતાં, તે કેસમાં સામાવાળા ૪ બિડિંગ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે હકીકતમાં અપાત્ર હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

"૩૬. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો અન્ય વ્યક્તિઓ (જેમ કે

તે કેસમાં અપીલકર્તા) ને ખબર હોત કે નોંધાયેલ બીજા વર્ગના હોટેલિયર હોવાની પાત્રતાની શરત પૂરી ન કરવી એ વિચારણા માટે અવરોધક બનશે નહીં, તો તેઓએ પણ ટેન્ડર રજૂ કર્યું હોત, પરંતુ પાત્રતાની આ શરતના કારણે તેઓ તેમ કરવાથી વંચિત રહ્યા હતા, જે શરત સામાવાળા ૪ ના કિસ્સામાં હળવી કરવામાં આવી હતી. આના પરિણામે સામાવાળા ૪ ની તરફેણમાં અસમાન વ્યવહાર થયો હતો – એવો વ્યવહાર જે બંધારણીય રીતે અસ્વીકાર્ય હતો. આ અંગે વિગતે જણાવતાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"કાયદાના શાસન દ્વારા સંચાલિત લોકશાહીમાં એ ખરેખર અકલ્પનીય છે કે કારોબારી સરકાર અથવા તેના કોઈપણ અધિકારી પાસે વ્યક્તિના હિતો પર મનસ્વી સત્તા હોવી જોઈએ. કારોબારી સરકારનું દરેક પગલું કારણથી યુક્ત હોવું જોઈએ અને મનસ્વીતાથી મુક્ત હોવું જોઈએ. તે જ કાયદાના શાસનનો મૂળભૂત સાર અને તેની ન્યૂનતમ અનિવાર્ય જરૂરિયાત છે. અને આ સિદ્ધાંતના અમલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરવાથી કોઈ અધિકારને અસર થાય છે કે કોઈ વિશેષાધિકાર નકારવામાં આવે છે તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી." (ભાર મૂકેલ છે)

હાલની અપીલોમાં આ સિદ્ધાંત લાગુ કરતાં, અન્ય બિડરો અને જેમણે બિડ નહોતી કરી તેઓ પણ યોગ્ય રીતે દલીલ કરી શક્યા હોત કે જો તેઓ જાણતા હોત કે બેંક ગેરંટીનો નિયત નમૂનો ફરજિયાત ન હતો અથવા એન.આઇ.ટી. કે જી.ટી.સી. ની અમુક અન્ય શરત(તો) પાલન માટે

ફરજિયાત ન હતી, તો તેઓએ પણ બિડિંગ પ્રક્રિયામાં અર્થપૂર્ણ રીતે ભાગ લીધો હોત. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ધારાધોરણો બદલીને, તેઓને ભાગ લેવાના "વિશેષાધિકાર" થી વંચિત રાખવામાં આવ્યા હતા.

"૩૭. જે.વી.સી. નું એવું કહેવું કે તેની બેંક ગેરંટી નિયત નમૂના કરતાં વધુ કડક શરતો ધરાવતી હતી તે અપ્રસ્તુત અને મહત્વહીન છે. દરેક બેંક ગેરંટી નિયત નમૂના કરતાં વધુ કડક છે કે ઓછી કડક છે તે નક્કી કરવા માટે તેની ચકાસણી કરવાનું કામ નોકરીદાતાનું કે આ અદાલતનું નથી. હકીકત એ છે કે એક નમૂનો નિયત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેનું પાલન ન કરવાનું કોઈ કારણ ન હતું. બિડિંગ પ્રક્રિયા દરમિયાન કેટલાકના અધિકારને અસર પહોંચાડવા અથવા કેટલાકને વિશેષાધિકારથી વંચિત રાખવા માટે ધારાધોરણો બદલી શકાતા નથી અથવા તેને બદલવા માટે કહી શકાતું નથી.

"૩૮. જી.જે. ફર્નાન્ડિસ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક, (૧૯૯૦) ૨ એસ.સી.સી. ૪૮૮ માં રમના દયારામ શેટ્ટીમાં નિર્ધારિત બંને સિદ્ધાંતોની પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી. એવી પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે ટેન્ડર બહાર પાડનાર પક્ષકાર (નોકરીદાતા) ને ટેન્ડરની શરતોનું "ચુસ્તપણે અને સખત રીતે" પાલન કરાવવાનો "અધિકાર છે". જો કોઈ પક્ષકાર ટેન્ડરની શરતોનું કડક અમલીકરણ કરવાથી નોકરીદાતાને અટકાવતા હુકમ માટે અદાલતનો આશરો લે છે, તો અદાલત તેમ કરવાનો ઇનકાર કરશે. એવી પણ પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે જો

"ફેરફારો તમામ ઈચ્છુક અરજદારોને એકસરખી રીતે અસર કરતા હોય અને વાંધાજનક ન હોય", તો નોકરીદાતા ટેન્ડરના નિયમો અને શરતોથી વિચલિત થઈ શકે છે. તેથી, જ્યાં સુધી લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ (સમાન તકની ભૂમિકા) જળવાઈ રહે અને તેના પરિણામે રમના દયારામ શેટ્ટીના અર્થમાં કોઈપણ મનસ્વીતા કે ભેદભાવ ન સર્જાય ત્યાં સુધી નિયમો અને શરતોથી વિચલન માન્ય છે.

"૩૯. પોદ્દાર સ્ટીલ એ એક રસપ્રદ કેસ હતો અને તેણે આ ચર્ચામાં એક નવો આયામ ઉમેર્યો હતો. અલ્હાબાદ હાઇકોર્ટના નિર્ણયમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે એન.આઇ.ટી. ની સંબંધિત કલમ દ્વારા બિડરને રોકડમાં અથવા "આસિસ્ટન્ટ ચીફ કેશિયર, ડી.એલ.ડબલ્યુ.– વારાણસીની તરફેણમાં એસ.બી.આઇ. ની ડી.એલ.ડબલ્યુ. શાખા પર લખાયેલ ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ" દ્વારા અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો હતો. એન.આઇ.ટી. ના સંદર્ભમાં ૨૧ જેટલા પક્ષકારોએ પ્રતિભાવ આપ્યો હતો, પરંતુ તેમાંથી ૮ પક્ષકારોએ કોઈપણ અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવી ન હતી અને બાકીના ૧૩ બિડરોએ "કોઈને કોઈ રીતે અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવી હતી પરંતુ કદાચ થોડાકને બાદ કરતાં એન.આઇ.ટી. માં જણાવ્યા મુજબની રીતે જમા કરાવી ન હતી." [ગણેશ એન્જિનિયરિંગ વર્ક્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, ૧૯૯૦ ઓલ. એલ.જે. ૧૧૪૦.] ટેન્ડર સમિતિએ એન.આઇ.ટી. ની શરતોથી વિચલિત થઈને આ ૧૩ બિડરોની બિડ ધ્યાને લીધી હતી અને પોદ્દાર સ્ટીલની બિડ

સ્વીકારી હતી, જેણે રોકડ કે ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ દ્વારા નહીં પરંતુ "યુનિયન બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, સોનારપુરા, વારાણસી ખાતેના તેના સી/ડી ખાતા પર લખાયેલ એક લૂઝ ચેક" દ્વારા અર્નેસ્ટ મની આપી હતી. ભેદભાવપૂર્ણ વ્યવહારના મુદ્દે, નોકરીદાતાની દલીલ એવી હતી કે અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ જમા કરાવનાર તમામ ૧૩ બિડરો સાથે સમાન વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી, કોઈપણ ભેદભાવપૂર્ણ વ્યવહારનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો ન હતો.

"૪૦. જો કે, રમના દયારામ શેટ્ટી (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૬૨૮) અને સહભાગિતાના વિશેષાધિકારના સિદ્ધાંતને અનુસરીને હાઈકોર્ટે એવો અભિપ્રાય લીધો હતો કે શક્ય છે કે જો કોઈપણ અર્નેસ્ટ મની જમા ન કરાવનાર પક્ષકારો જાણતા હોત કે અર્નેસ્ટ મની પેટે (એસ.બી.આઈ. સિવાયની અન્ય કોઈ બેંક પર લખાયેલ) ક્રોસ્ડ ચેક નોકરીદાતાને સ્વીકાર્ય હતો, તો તેઓ પણ હરીફાઈમાં ઉતરી શક્યા હોત. આ સંજોગોમાં, હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે બિડરો અને સંભવિત બિડરો બંનેને એકસરખી રીતે અસર કરતા આવા અઘોષિત વિચલન દ્વારા તેઓને સ્પર્ધામાંથી બાકાત રાખવાથી બિડિંગ પ્રક્રિયા અયોગ્ય અને અન્યાયી બની ગઈ હતી. હાઈકોર્ટે "આવશ્યક શરત" નો ખ્યાલ રજૂ કર્યો અને ઠરાવ્યું કે અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવવા સંબંધિત એન.આઈ.ટી. ની કલમ એ તેની આવશ્યક શરત હતી અને તેનાથી વિચલિત થઈ શકાય નહીં. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું:

"માત્ર એ હકીકત કે જેમણે અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવી હતી તે તમામ ટેન્ડરરો સાથે, કલમ ૬ ની શરતો મુજબ હોય કે નહીં, એકસરખો વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો તેનાથી કોઈ ફરક પડી શકતો નથી. એવી કલ્પના કરવી તદ્દન શક્ય છે કે જે પક્ષકારો અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા તેઓ પણ સ્પર્ધામાં સામેલ થઈ શક્યા હોત જો તેઓ જાણતા હોત કે ચેક દ્વારા અર્નેસ્ટ મની પણ સ્વીકાર્ય હતી. આમ તેઓને દેખીતી રીતે જ અન્યો સાથે સ્પર્ધા કરવાથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે અને આ બાબત સામાવાળા ૧ થી ૫ નું પગલું અયોગ્ય બનાવે છે જ્યારે એન.આઇ.ટી. ની શરત નં. ૬ એટલી સ્પષ્ટપણે નિર્દેશ કરે છે કે રોકડમાં અથવા ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ સિવાય અન્ય કોઈપણ રીતે અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવવી સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં. આ બાબત અમને એવું વિચારવા તરફ દોરી જાય છે કે ટેન્ડર રજૂ કરવા માટે આ એક આવશ્યક પૂર્વશરત હતી અને સામાવાળાઓ આનાથી વિચલિત થવા માટે હકદાર ન હતા. એન.આઇ.ટી. માં દર્શાવેલ પદ્ધતિ મુજબ ચુસ્તપણે અર્નેસ્ટ મની જમા કરાવ્યા વિના રજૂ કરાયેલા તમામ ટેન્ડરો નકારી કાઢવાને પાત્ર હતા. અમે સામાવાળાઓની એ દલીલને નકારી કાઢીએ છીએ કે જ્યારે એન.આઇ.ટી. માં જણાવ્યા સિવાયની અન્ય કોઈ રીતે અર્નેસ્ટ મની જમા કરવામાં આવી હોય ત્યારે પણ તે સ્વીકારી શકાતી હતી. અમે એવું પણ ઠરાવીએ છીએ કે એન.આઇ.ટી. ની કલમ ૬ એ માત્ર સહાયક કે ગૌણ શરત નથી પરંતુ જે ભાષામાં તે રચવામાં આવી છે તેને ધ્યાને લેતાં તે ટેન્ડરની એક નિર્ણાયક

અને આવશ્યક શરત હતી જેનાથી વિચલિત થઈ શકાય નહીં."

"૪૧. અપીલમાં, આ અદાલતે એન.આઇ.ટી. ની આવશ્યક અને બિન–આવશ્યક અથવા સહાયક કે ગૌણ શરતોના સિદ્ધાંતને સ્વીકાર્યો હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પોદ્દાર સ્ટીલ દ્વારા આપવામાં આવેલ યુનિયન બેંક ઓફ ઇન્ડિયાનો ચેક (જોકે તે એન.આઇ.ટી. ની શરતોથી વિચલન હતો) એન.આઇ.ટી. ની શરતો પૂરી કરવા માટે પર્યાપ્ત હતો, કારણ કે આ શરત દ્વારા સિદ્ધ કરવાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય માટે સદર શરત સહાયક કે ગૌણ હતી અને નોકરીદાતા એન.આઇ.ટી. ની અર્નેસ્ટ મની સંબંધિત કલમના "ટેકનિકલ અક્ષરશઃ પાલન" ને માફ કરી શકતા હતા. "ખાસ કરીને જ્યારે ઉક્ત બિડ જે સૌથી વધુ હતી તેને ન નકારવામાં તેનું પોતાનું હિત સમાયેલું હતું." બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે ટેન્ડર દસ્તાવેજની આવશ્યક શરતથી વિચલિત થઈ શકાય નહીં પરંતુ સહાયક કે ગૌણ અથવા બિન–આવશ્યક શરતથી વિચલિત થઈ શકાય છે, અને આવું વિચલન સંભવિત બિડરોના કોઈપણ સંદર્ભ વિના પણ હોઈ શકે છે.

"૪૨. કમનસીબે, આ અદાલતે રમના દયારામ શેટ્ટી (એ.આઇ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૬૨૮) માં નિર્ધારિત કરાયેલા અને જી.જે. ફર્નાન્ડિસ (એ.આઇ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૯૫૮) માં સ્વીકારવામાં આવેલા સહભાગિતાના વિશેષાધિકારના સિદ્ધાંત તરફ બિલકુલ ધ્યાન આપ્યું નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ વિચલનના પરિણામે શું અન્ય લોકો

પણ બિડિંગ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર બની શક્યા હોત કે કેમ તે બાબત આ અદાલતે ધ્યાને લીધી ન હતી. પોદ્દાર સ્ટીલમાં આ સિદ્ધાંતની અવગણના કરવામાં આવી હતી.

"૪૩. એન.આઇ.ટી. ના નિયમો અને શરતોથી વિચલિત થવાની નોકરીદાતાની સહજ સત્તાને સ્વીકારવાના વલણને ચાલુ રાખીને, અને સહભાગિતાના વિશેષાધિકારના સિદ્ધાંત તથા લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ (સમાન તકની ભૂમિકા) ના ખ્યાલને પુનઃ રજૂ કરીને, આ અદાલતે ખાસ કરીને વાણિજ્યિક કરારના સંદર્ભમાં નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા પર ભાર મૂક્યો હતો. આ વિષય પરનો વધુ મહત્વપૂર્ણ કેસો પૈકીનો એક ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૪) ૬ એસ.સી.સી. ૬૫૧ માં ત્રણ ન્યાયાધીશોનો નિર્ણય છે જેમાં નિર્ણયની યોગ્યતા કે તાર્કિકતાને નહીં પરંતુ નિર્ણયની કાયદેસરતાને મહત્વ આપવામાં આવ્યું હતું. જો કોઈ વહીવટી નિર્ણય, જેમ કે એન.આઇ.ટી. ની શરતોમાં વિચલન, મનસ્વી, અતાર્કિક, અવાજબી, બદદાનતભર્યો કે પક્ષપાતી ન હોય, તો અદાલતો લીધેલા નિર્ણયનું ન્યાયિક પુનરાવલોકન કરશે નહીં. તેવી જ રીતે, અદાલતો ટેકનિકલ કે પ્રક્રિયાગત ઉલ્લંઘન સંદર્ભે અસફળ બિડરના કહેવાથી નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપને સ્વીકારશે નહીં. જગદીશ મંડલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા, (૨૦૦૭) ૧૪ એસ.સી.સી. ૫૧૭ માં (ટાટા સેલ્યુલરને અનુસરીને) આ અદાલત દ્વારા નીચે મુજબના શબ્દોમાં આ બાબત તદ્દન સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવી હતી:

"વહીવટી પગલાંનું ન્યાયિક પુનરાવલોકન મનસ્વીતા, અતાર્કિકતા, અવાજબીપણું, પક્ષપાત અને બદદાનતને રોકવાના ઉદ્દેશ્યથી છે. તેનો હેતુ પસંદગી કે નિર્ણય "કાયદેસર રીતે" લેવામાં આવ્યો છે કે નહીં તે ચકાસવાનો છે અને પસંદગી કે નિર્ણય "યોગ્ય/તાર્કિક" છે કે નહીં તે ચકાસવાનો નથી. જ્યારે ટેન્ડર અથવા કરાર આપવા સંબંધિત બાબતોમાં ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો આશરો લેવામાં આવે છે, ત્યારે કેટલીક વિશિષ્ટ બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. કરાર એ વાણિજ્યિક વ્યવહાર છે. ટેન્ડરોનું મૂલ્યાંકન કરવું અને કરાર આપવા એ અનિવાર્યપણે વાણિજ્યિક કાર્યો છે. સામ્ય (ઇક્વિટી) અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અંતર જાળવી રાખે છે. જો કરાર આપવા સંબંધિત નિર્ણય શુદ્ધ દાનતથી લેવાયેલ હોય અને જાહેર હિતમાં હોય, તો મૂલ્યાંકનમાં કોઈ પ્રક્રિયાગત ભૂલ કે ખામી અથવા ટેન્ડરરને પૂર્વગ્રહ સાબિત થાય તો પણ અદાલતો ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. જાહેર હિતના ભોગે ખાનગી હિતનું રક્ષણ કરવા માટે, અથવા કરાર સંબંધી વિવાદો નક્કી કરવા માટે ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો આશરો લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. ફરિયાદ ધરાવતો ટેન્ડરર કે કોન્ટ્રાક્ટર હંમેશા સિવિલ કોર્ટમાં નુકસાની માંગી શકે છે. કાલ્પનિક ફરિયાદો, ઘવાયેલા અહંકાર અને વ્યાપારી હરીફાઈ ધરાવતા અસફળ ટેન્ડરરો દ્વારા કોઈ ટેકનિકલ/પ્રક્રિયાગત ઉલ્લંઘન અથવા પોતાના અંગત પૂર્વગ્રહનો રાઈનો પર્વત બનાવવાના અને ન્યાયિક પુનરાવલોકનની

સત્તાનો ઉપયોગ કરીને હસ્તક્ષેપ કરવા અદાલતોને પ્રેરવાના પ્રયાસોનો પ્રતિકાર કરવો જોઈએ. આવા હસ્તક્ષેપો, ભલે તે વચગાળાના હોય કે આખરી, વર્ષો સુધી જાહેર કામોને રોકી શકે છે, અથવા હજારો અને લાખો લોકોને મળતી રાહત અને સહાયમાં વિલંબ કરી શકે છે અને પ્રોજેક્ટના ખર્ચમાં અનેકગણો વધારો કરી શકે છે."

ત્યારબાદ આ અદાલતે આવી પરિસ્થિતિમાં પૂછવા જોઈતા પ્રશ્નો નિર્ધારિત કર્યા હતા. એવું કહેવામાં આવ્યું હતું:

"તેથી, અદાલતે ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ટેન્ડર અથવા કરાર સંબંધી બાબતોમાં હસ્તક્ષેપ કરતાં પહેલાં, પોતાની જાતને નીચેના પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ:

(૧) શું સત્તાધિકારી દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કે લેવાયેલો નિર્ણય બદદાનતભર્યો છે અથવા કોઈને ફાયદો કરાવવાના આશયથી છે;

અથવા શું અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કે લેવાયેલો નિર્ણય એટલો મનસ્વી અને અતાર્કિક છે કે અદાલત કહી શકે: "આ નિર્ણય એવો છે કે સંબંધિત કાયદા અનુસાર વ્યાજબી રીતે વર્તતો કોઈપણ જવાબદાર સત્તાધિકારી તેના પર પહોંચી શક્યો ન હોત";

(૨) શું જાહેર હિત પ્રભાવિત થાય છે. જો જવાબો નકારાત્મક હોય, તો અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ કોઈ હસ્તક્ષેપ થવો જોઈએ નહીં."

"૭૪. હાલની અપીલોમાં આ પ્રશ્નો પૂછતાં, તે સ્પષ્ટ કરતાં પણ વિશેષ

સ્પષ્ટ છે કે એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. ના નિયમો અને શરતોનું પાલન કરવાનો સી.સી.એલ. દ્વારા લેવાયેલો નિર્ણય કોઈપણ રીતે બિલકુલ અતાર્કિક ન હતો અથવા કોઈને ફાયદો પહોંચાડવાના આશયથી ન હતો. નિર્ણય કાયદેસર હતો અને અયોગ્ય ન હતો.

"જ્યુ. રશ્મિ મેટાલિક્સ એ તુલનાત્મક રીતે એક અલગ કેસ હતો જેમાં એન.આઇ.ટી. ની કલમ (જે) વિચારણા હેઠળનો વિષય હતી. આ કલમ હેઠળ બિડરે "માન્ય પાન નં., વેટ નં., અદ્યતન ઇનકમ ટેક્સ રિટર્નની પહોંચની નકલ અને પ્રોફેશનલ ટેક્સ રિટર્ન" રજૂ કરવા જરૂરી હતા. નોકરીદાતાએ બિડિંગ પ્રક્રિયામાં લાયક ઠરવા માટે આને એક આવશ્યક શરત તરીકે અર્થઘટિત કરી હતી. વિદ્વાન સિંગલ જજ અને કલકત્તા હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આ મત માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતે નીચે મુજબના શબ્દોમાં તેને ઉલટાવ્યો હતો:

"અમારું માનવું છે કે જો લાયકાતો પૈકીની એક કુલ આવક અથવા ચોખ્ખી આવક હોત કે જેના પર કર લાગતો હતો, તો ઇનકમ ટેક્સ રિટર્ને આવશ્યક શરતનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હોત. ઘણા કેસોમાં આ એક હિતકારી શરત છે, કારણ કે તે ટેન્ડર ભરનાર એકમની વાણિજ્યિક સ્થિતિ અને વિશ્વસનીયતા દર્શાવે છે. આ પાસું ગેરહાજર હોવાથી, અમારું માનવું છે કે અદ્યતન ઇનકમ ટેક્સ રિટર્ન ફાઇલ કરવું એ એક આનુષંગિક શરત હતી, અને તે અનુસાર ટેન્ડરિંગ ઓથોરિટીએ આ વિસંગતતા અપીલકર્તા કંપનીના ધ્યાને લાવવી જોઈતી હતી અને જો ત્યારબાદ પણ કોઈ સુધારો

કરવામાં ન આવ્યો હોત, તો સ્થિતિ નોંધપાત્ર રીતે અલગ હોઈ શકી હોત."

તેથી અનિવાર્યપણે, આ અદાલતે એન.આઈ.ટી. ની આ શરતને પાલન માટે ફરજિયાત ગણનાર નોકરીદાતાના મતના સ્થાને પોતાનો મત મૂક્યો હતો. રશ્મિ મેટાલિક્સે પોદ્દાર સ્ટીલ (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ એસ.સી. ૧૫૭૯) ને અનુસર્યું હતું અને દેખીતી રીતે રમના દયારામ શેટ્ટી (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૬૨૮), જી.જે. ફર્નાન્ડિસ (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૯૫૮), ટાટા સેલ્યુલર (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૧૧) અને જગદીશ મંડલમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતની અવગણના કરી હતી અને તે તેના પોતાના વિશિષ્ટ તથ્યો પૂરતો જ મર્યાદિત રહેવો જોઈએ. કોઈપણ સંજોગોમાં, આ નિર્ણય અમારી સમક્ષના કોઈપણ પક્ષકારના કેસને આગળ વધારતો નથી.

"૪૬. એ સાચું છે કે પોદ્દાર સ્ટીલ અને રશ્મિ મેટાલિક્સમાં આ અદાલત દ્વારા બિડ દસ્તાવેજોમાં આવશ્યક અને સહાયક તથા ગૌણ શરતો વચ્ચે ભેદ પાડવામાં આવ્યો છે. પોદ્દાર સ્ટીલના સંદર્ભ દ્વારા વધુ તાજેતરમાં બક્ષી સિક્યોરિટી એન્ડ પર્સનલ સર્વિસીસ પ્રા. લિ. વિ. દેવકિશન કોમ્પ્યુટેડ પ્રા. લિ., ૨૦૧૬ (૭) સ્કેલ ૪૨૫ માં આવા જ તફાવત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું. તે કેસમાં, આ અદાલતે એન.આઈ.ટી. ની એક ચોક્કસ શરતને આવશ્યક ગણી હતી (નોકરીદાતાના મતની પુષ્ટિ કરતાં) અને મિશિગન રબર (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક,

(૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૨૧૬ માં અનુસરવામાં આવેલી "જગદીશ મંડલમાં આપવામાં આવેલી ચેતવણી" નો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો. ત્યારબાદ, આ અદાલતે બક્ષી સિક્યોરિટી એન્ડ પર્સનલ સર્વિસીસને ટેન્ડરમાં ભાગ લેવા માટે અપાત્ર ઠરાવતા નોકરીદાતાના નિર્ણય સામેના પડકારને ફગાવી દીધો હતો.

"૪૭. આ ચર્ચાનું પરિણામ એ છે કે બિડ અથવા બિડરના સ્વીકાર કે અસ્વીકારના મુદ્દાને માત્ર અસફળ પક્ષકારના દ્રષ્ટિકોણથી જ નહીં પરંતુ નોકરીદાતાના દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોવો જોઈએ. રમના દયારામ શેટ્ટી (એ.આઇ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૬૨૮) માં ઠરાવ્યા મુજબ એન.આઇ.ટી. ની શરતોને અતિરિક્ત કે બિનજરૂરી ગણીને અવગણી શકાય નહીં. તેને એક અર્થ અને આવશ્યક મહત્વ આપવું જ જોઈએ. ટાટા સેલ્યુલર (એ.આઇ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૧૧) માં નિર્દેશ કર્યા મુજબ વહીવટી પગલાંમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં ન્યાયિક સંયમ હોવો જોઈએ. સામાન્ય રીતે, નોકરીદાતા દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયની યોગ્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવો ન જોઈએ પરંતુ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા ચોક્કસપણે ન્યાયિક પુનરાવલોકનને આધીન હોઈ શકે છે. મિશિગન રબરમાં અનુસરવામાં આવેલા જગદીશ મંડલમાં ઠરાવ્યા મુજબ, જો નિર્ણય અતાર્કિક હોય અથવા બદદાનતભર્યો હોય અથવા કોઈને ફાયદો પહોંચાડવાના આશયથી હોય અથવા એવો નિર્ણય હોય "કે સંબંધિત કાયદા અનુસાર વ્યાજબી રીતે વર્તતો કોઈપણ જવાબદાર સત્તાધિકારી તેના પર પહોંચી

શક્યો ન હોત", તો નિર્ણયની યોગ્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય છે.

"૪૮. તેથી, એન.આઇ.ટી. ની કોઈ શરત આવશ્યક છે કે નહીં તે નોકરીદાતા દ્વારા લેવાયેલો નિર્ણય છે જેનું સન્માન થવું જોઈએ. જો શરત આવશ્યક હોય તો પણ, રમના દયારામ શેટ્ટીમાં ઠરાવ્યા મુજબ, વિચલન તમામ બિડરો અને સંભવિત બિડરોને લાગુ કરવામાં આવે તેવી શરતે, નોકરીદાતા પાસે તેનાથી વિચલિત થવાની સહજ સત્તા છે. જો કે, જો નોકરીદાતા દ્વારા તે શરતને સહાયક કે ગૌણ ગણવામાં આવે, તો તે નિર્ણયનું પણ સન્માન થવું જોઈએ. ઉપર ચર્ચા કરાયેલા વિવિધ નિર્ણયોમાં જણાવ્યા મુજબ, ખૂબ જ મર્યાદિત આધારો પર તે નિર્ણયની કાયદેસરતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય છે, પરંતુ નિર્ણયની યોગ્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાતો નથી, અન્યથા આ અદાલત ટેન્ડર બહાર પાડનાર સત્તાધિકારીનું કાર્ય પોતાના હાથમાં લઈ લેશે, જે તે કરી શકે નહીં.

"૪૯. ફરીથી, નોકરીદાતાના દ્રષ્ટિકોણથી જોતાં જો અદાલતો નોકરીદાતાનું નિર્ણય લેવાનું કાર્ય પોતાના હાથમાં લઈ લે અને નોકરીદાતાના આશયથી વિપરીત આવશ્યક અને બિન–આવશ્યક શરતો વચ્ચે ભેદ પાડે અને તે દ્વારા વ્યવસ્થાને નવેસરથી લખે, તો તેનાથી તમામ પ્રકારની સમસ્યાઓ ઊભી થઈ શકે છે જેમાં આપણે જે સમસ્યાનો સામનો કરી રહ્યા છીએ તેનો પણ સમાવેશ થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, જે જી.ટી.સી. સાથે આપણો સંબંધ છે તેમાં કલમ ૧૫.૨ માં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે "સ્વીકાર્ય બિડ સિક્યોરિટી/ઇ.એમ.ડી. સાથે ન

હોય તેવી કોઈપણ બિડને નોકરીદાતા દ્વારા નોન–રિસ્પોન્સિવ તરીકે નકારી કાઢવામાં આવશે." નિશ્ચિતપણે, સી.સી.એલ. નો દેખીતો આશય આ શરતને ફરજિયાત બનાવવાનો હતો, તેમ છતાં હાઇકોર્ટે એવું ઠરાવ્યું હતું કે તેના દ્વારા નિયત ન કરાયેલા નમૂનામાં બેંક ગેરંટી સ્વીકારવી જોઈતી હતી કારણ કે તે જરૂરિયાત જી.ટી.સી. ની બિન–આવશ્યક શરત હતી. સી.સી.એલ. ના દ્રષ્ટિકોણથી હાઇકોર્ટ દ્વારા જી.ટી.સી. ને અયોગ્ય રીતે નવેસરથી લખવામાં આવી છે.

"૫૦. જો એન.આઇ.ટી. અથવા જી.ટી.સી. ની શરતોમાં વપરાયેલી ભાષાનું પાલન કરવામાં ન આવે અને તેના સાદા અર્થને ફગાવી દેવામાં આવે તો નોકરીદાતા (જેમ કે સી.સી.એલ.) ને અન્ય એક સમસ્યાનો પણ સામનો કરવો પડી શકે છે. જો દરેક બિડર અલગ નમૂનામાં અથવા પોતાને અનુકૂળ હોય તેવા નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરે તો નોકરીદાતાને સમસ્યાનો સામનો કરવો પડી શકે છે. આવી સ્થિતિમાં, સી.સી.એલ. એ દરેક બેંક ગેરંટી તેની જરૂરિયાતો તથા એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. સાથે મેળ ખાય છે કે નહીં તેની ખાતરી કરવા માટે તેની ચકાસણી કરવી પડશે. બેંક ગેરંટીના લખાણ ઉપરાંત, બિડર દ્વારા નાના ફેરફારો કરવામાં આવી શકે છે જેમ કે રાંચી સિવાયના અન્ય સ્થળે (પરંતુ ઝારખંડમાં) અમલવારી વગેરે. આનાથી નોકરીદાતા પર નિવારી શકાય તેવો અને અયોગ્ય બોજ પડશે, ખાસ કરીને જો મોટી સંખ્યામાં બિડરો હોય.

"૫૧. માત્ર આટલું જ નહીં, તેના દ્વારા નિયત ન કરાયેલા નમૂનામાં

ચોક્કસ બેંક ગેરંટી સ્વીકારવા અથવા નકારવા બાબતે નોકરીદાતા દ્વારા લેવાયેલો કોઈપણ નિર્ણય (નિવારી શકાય તેવા) મુકદ્દમા તરફ દોરી શકે છે જેમાં નોકરીદાતાએ દરેક બેંક ગેરંટીના અસ્વીકાર અથવા સ્વીકારનું વ્યાજબીપણું સાબિત કરવું પડે. આ બાબત સરળ અને અવરોધમુક્ત બિડિંગ પ્રક્રિયા માટે ભાગ્યે જ અનુકૂળ છે.

"૫૨. એક સંપૂર્ણ અને સારો સિદ્ધાંત છે જેને અદાલતો ઘણા લાંબા સમયથી અનુસરતી આવી છે અને જે નઝીર અહમદ વિ. કિંગ એમ્પરર, એ.આઇ.આર. ૧૯૩૬ પી.સી. ૨૫૩ માં સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે "જ્યાં કોઈ ચોક્કસ કાર્ય કોઈ ચોક્કસ રીતે કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે, ત્યાં તે કાર્ય તે જ રીતે થવું જોઈએ અથવા બિલકુલ થવું જોઈએ નહીં. કામગીરીની અન્ય પદ્ધતિઓ અનિવાર્યપણે પ્રતિબંધિત છે." આ હિતકારી સિદ્ધાંતને છોડી દેવાનું અથવા બિડ દસ્તાવેજોને યથાવત ફેરફારો સાથે (મ્યુટાટિસ મ્યુટાન્ડિસ) લાગુ ન કરવાનું કોઈ માન્ય કારણ નથી. કરાર સંબંધી વિવાદોમાં, ખાસ કરીને વાણિજ્યિક કરારોમાં અથવા વાણિજ્યિક કરારો તરફ દોરી જતી બિડમાં, જ્યાં તીવ્ર સ્પર્ધા હોય છે, આ સિદ્ધાંત લાગુ થવાને પાત્ર છે. નઝીર અહમદમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતના અમલ પરથી એ ફલિત થવું જ જોઈએ કે જો નોકરીદાતા રજૂ કરવાની બેંક ગેરંટીનો કોઈ ચોક્કસ નમૂનો નિયત કરે છે, તો બિડરે તે ચોક્કસ નમૂનામાં જ બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી જોઈએ અને અન્ય કોઈપણ નમૂનામાં નહીં. જો કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આ

સંદર્ભમાં કોઈ જડતા નથી અને નોકરીદાતા બિડ દસ્તાવેજની શરતોથી વિચલિત થઈ શકે છે પરંતુ માત્ર ઉપર જણાવેલા માપદંડોની અંદર રહીને જ.

"૫૩. આ અદાલત દ્વારા અને દેશની અન્ય બંધારણીય અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલા ડઝનબંધ નિર્ણયોમાં નઝીર અહમદને અનુસરવામાં આવ્યો છે. સેન્ટ્રલ વિજીલન્સ કમિશને તારીખ ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૭ ના તેના પરિપત્રમાં એક માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત તરીકે સંશોધિત સ્વરૂપમાં આ સિદ્ધાંત સ્વીકાર્યો છે જેમાં એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે તમામ સંસ્થાઓએ બેંક ગેરંટી સ્વીકારવા માટે એવી પ્રક્રિયા વિકસાવવી જોઈએ જે બેંકો અને રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાની માર્ગદર્શિકા સાથે સુસંગત હોય. આવી એક જરૂરિયાત એ છે કે બેંક ગેરંટી યોગ્ય નિયત નમૂનામાં હોવી જોઈએ અને મળ્યા પછી મૂળ સાથે શબ્દશઃ તેની ચકાસણી થવી જોઈએ. શબ્દશઃ ચકાસણીના આ સિદ્ધાંતનું પાલન કરવાથી નોકરીદાતા માટે માત્ર અયોગ્ય સમસ્યાઓ જ નિવારી શકાશે નહીં પરંતુ નોકરીદાતા તરફથી વ્યક્તિલક્ષીતા પણ લગભગ નાબૂદ થઈ જશે.

"૫૪. આ સંદર્ભમાં, અને વર્તમાન સમયમાં, એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે વિશ્વ બેંકે (વર્લ્ડ બેંકે) કરારોના અમલીકરણ અને વેપાર કરવાની સરળતા સંબંધિત બાબતોમાં ભારતને અત્યંત નીચો ક્રમ આપ્યો છે. વિશ્વભરના ૧૮૯ દેશોમાંથી, ભારત કરારોના અમલીકરણની બાબતમાં ૧૭૮ મા ક્રમે છે અને વેપાર કરવાની સરળતાની બાબતમાં ૧૩૦ મા ક્રમે છે

[ડબલ્યુડબલ્યુડબલ્યુ.ડૂઇંગબિઝનેસ.ઓઆરજી/રેન્કિંગ્સ (વર્લ્ડ બેંક ગ્રૂપ)]. આપણા દેશને આપવામાં આવેલા આ અત્યંત નીચા ક્રમ માટેનું એક સંભવિત કારણ એ છે કે સંબંધિત તમામ પક્ષકારો એન.આઇ.ટી. અને જી.ટી.સી. જેવા દસ્તાવેજોની શરતોનું ચુસ્તપણે પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. જ્યાં સુધી હાલના કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, એન.આઇ.ટી. તારીખ પમી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવી હતી અને એક વર્ષ પછી પણ, આપણે હજુ પણ આશરે રૂ. ૨૦૦૦ કરોડના કરાર માટે બેંક ગેરંટી સ્વીકારવાના મુદ્દા સાથે ઝઝૂમી રહ્યા છીએ – જે ચોક્કસપણે નાની રકમ નથી.

નિષ્કર્ષ

"૫૫. ઉપલબ્ધ ચુકાદાઓના આધારે, અમારો એવો મત છે કે સી.સી.એલ. એ નિયત નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાની જરૂરિયાતમાં કોઈ છૂટછાટ આપી ન હોવાથી કે તેનાથી વિચલિત થઈ ન હોવાથી, જ્યાં સુધી હાલની અપીલોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી દરેક બિડર બેંક ગેરંટીના નિયત નમૂનાનું પાલન કરવા માટે બંધાયેલો હતો. પરિણામે, નિયત નમૂનામાં બેંક ગેરંટી રજૂ કરવામાં જે.વી.સી. ની નિષ્ફળતા એ સી.સી.એલ. માટે તેની બિડ નકારી કાઢવાનું પર્યાપ્ત કારણ હતું.

"૫૬. જે.વી.સી. દ્વારા રજૂ કરાયેલ બેંક ગેરંટી નકારી કાઢવી જોઈએ તેવો સી.સી.એલ. દ્વારા જે પ્રક્રિયાથી નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તે પ્રક્રિયા કોઈપણ રીતે ખામીયુક્ત હતી તેવું દર્શાવતું કશુંય નથી. તેવી જ રીતે,

જે.વી.સી. દ્વારા રજૂ કરાયેલ બેંક ગેરંટી નકારી કાઢવાનો અને એન.આઇ.ટી. તથા જી.ટી.સી. ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવાનો સી.સી.એલ. દ્વારા લેવાયેલો નિર્ણય કોઈપણ રીતે મનસ્વી કે અવાજબી કે વિપરીત/અયોગ્ય હતો તેવું દર્શાવતું કશુંય નથી."

૩૩. પોદ્દાર સ્ટીલ કોર્પોરેશન વિ. ગણેશ એન્જિનિયરિંગ વર્ક્સ અને અન્ય, (૧૯૯૧) ૩ એસ.સી.સી. ૨૭૩ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની બેંચે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

".....સામાન્ય સિદ્ધાંત તરીકે એવું માની શકાય નહીં કે ટેન્ડર આમંત્રિત કરનાર સત્તામંડળ નોટિસમાં દર્શાવેલી દરેક શરતને બારીકાઈથી વિગતવાર અમલમાં મૂકવા માટે બંધાયેલું છે, અને તે નહિવત્ અથવા કોઈ મહત્વ ન ધરાવતી ટેકનિકલ અનિયમિતતાને પણ માફ કરવાનો અધિકાર ધરાવતું નથી. ટેન્ડર નોટિસમાં જરૂરી બાબતોને બે શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે– જે પાત્રતાની આવશ્યક શરતો નક્કી કરે છે અને અન્ય બાબતો કે જે શરત દ્વારા સિદ્ધ કરવાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય સાથે માત્ર આનુષંગિક અથવા ગૌણ છે. પ્રથમ કેસમાં ટેન્ડર બહાર પાડનાર સત્તામંડળે તેનો ચુસ્તપણે અમલ કરવો જરૂરી બની શકે છે. અન્ય કેસોમાં યોગ્ય કિસ્સાઓમાં સત્તામંડળ માટે શરતમાંથી વિચલિત થવું અને તેના ચુસ્ત શાબ્દિક પાલનનો આગ્રહ ન રાખવો તે ખુલ્લું હોવું જોઈએ."

૩૪. સ્ટર્લિંગ કોમ્પ્યુટર્સ વિ. એમ.એન. પબ્લિકેશન્સ લિમિટેડ, (૧૯૯૩) ૧ એસ.સી.સી. ૪૪૫ = એ.આઇ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૫૧ માં, સર્વોચ્ચ

અદાલતે રાજ્ય વતી કરવામાં આવતા કરારોના સંદર્ભમાં ન્યાયિક સમીક્ષાના ખ્યાલ અંગે વિચારણા કરતી વખતે નીચે મુજબનો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો:

> *"૧૮. રાજ્ય વતી કરવામાં આવેલા કરારોના સંદર્ભમાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલત મુખ્યત્વે એ બાબતે સંબંધિત છે કે શું "નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા" માં કોઈ ખામી રહી ગઈ છે. ન્યાયિક સમીક્ષા દ્વારા અદાલત જાહેર સંસ્થાઓ અથવા રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા કરારની શરતોની વિગતોની તપાસ કરી શકતી નથી. આવી કોઈપણ તપાસના ક્ષેત્ર પર અદાલતોની સહજ મર્યાદાઓ હોય છે. પરંતુ તે જ સમયે ઉપરોક્ત કેસ, ચીફ કોન્સ્ટેબલ ઓફ ધી નોર્થ વેલ્સ પોલીસ વિ. ઇવાન્સ (ઉપર મુજબ) માં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા કહેવામાં આવ્યું હતું તેમ, અદાલતો ચોક્કસપણે તપાસ કરી શકે છે કે શું "નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા" વાજબી, તર્કસંગત, મનસ્વી ન હતી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી ન હતી.*
>
> *"૧૯. જો રાજ્ય અને જનતાના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપલબ્ધ વિવિધ વિકલ્પોની ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ વિચારણા કર્યા પછી અને મૂળભૂત પ્રકૃતિની કહી શકાય તેવી પ્રક્રિયાની અવગણના કર્યા વિના કરાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો આવા કરાર કરવા માટે કરવામાં આવેલી પસંદગીના સંદર્ભમાં અદાલત પોતાનો અભિપ્રાય બદલીને અપીલીય સત્તામંડળ તરીકે કાર્ય કરી શકતી નથી."*

૩૫. ન્યુ હોરાઇઝન્સ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને

અન્ય, (૧૯૯૫) ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૮ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૧૭ માં આ પ્રમાણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો:

"૧૭. ..... આ અદાલતના ચુકાદાઓ, તેથી, આગ્રહ રાખે છે કે જનતા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, પછી ભલે તે નોકરીઓ આપવાના સ્વરૂપે હોય કે કરાર કરવાના અથવા ક્વોટા કે લાઈસન્સ જારી કરવાના અથવા અન્ય પ્રકારની ઉદારતા/લાભ આપવાના સ્વરૂપે હોય, સરકાર પોતાની મરજી મુજબ મનસ્વી રીતે કાર્ય કરી શકતી નથી અને ખાનગી વ્યક્તિની જેમ, તેને યોગ્ય લાગે તે કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે વ્યવહાર કરી શકતી નથી, પરંતુ તેનું પગલું એવા ધોરણો અથવા માપદંડોને અનુરૂપ હોવું જોઈએ જે મનસ્વી, અતાર્કિક અથવા અપ્રસ્તુત ન હોય. જો કે, એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે વહીવટી ક્ષેત્રમાં કાર્યરત વહીવટી સંસ્થા માટે "ફ્રી પ્લે ઇન ધી જોઈન્ટ્સ" નું ચોક્કસ પ્રમાણ જરૂરી છે [જુઓ : રમન્ના દયારામ શેટ્ટી વિ. ધી ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૭૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૯; કસ્તૂરી લાલ લક્ષ્મી રેડ્ડી વિ. સ્ટેટ ઓફ જે એન્ડ કે : (૧૯૮૦) ૪ એસ.સી.સી. ૧; ફસીહ ચૌધરી વિ. ડિરેક્ટર જનરલ, દૂરદર્શન (૧૯૮૯) ૧ એસ.સી.સી. ૮૯; સ્ટર્લિંગ કોમ્પ્યુટર્સ લિમિટેડ વિ. એમ એન્ડ એન પબ્લિકેશન્સ લિમિટેડ અને અન્ય (ઉપર મુજબ); યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન (૧૯૯૩) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯૯].

એ નોંધવું યોગ્ય છે કે સદર કેસમાં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ ઠરાવ્યું હતું કે

ટેન્ડરની શરતો અને નિયમોનું અર્થઘટન એક સમજદાર વેપારીના દ્રષ્ટિકોણથી થવું જોઈએ અને ટેન્ડરરની ઓફરની શરતો પર પહેલા વિચાર કરવો જોઈએ અને જો તે યોગ્ય જણાય, તો જ વ્યવહારિક દ્રષ્ટિકોણથી કામગીરી કરવાની તેની વિશ્વસનીયતા અને ક્ષમતા પર વિચાર કરવો જોઈએ.

૩૬. ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, એ.આઇ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૧ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

> *"૯૪. ઉપરોક્ત પરથી તારવી શકાય તેવા સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ છે:*
>
> *(૧) આધુનિક પ્રવાહ વહીવટી કાર્યવાહીમાં ન્યાયિક સંયમ તરફ નિર્દેશ કરે છે.*
>
> *(૨) અદાલત અપીલની અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ માત્ર જે રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તેની સમીક્ષા કરે છે.*
>
> *(૩) અદાલત વહીવટી નિર્ણયને સુધારવાની નિપુણતા ધરાવતી નથી. જો વહીવટી નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે તો તે જરૂરી નિપુણતા વિના પોતાના નિર્ણયને બદલવા સમાન હશે જે પોતે પણ ભૂલપાત્ર હોઈ શકે છે.*
>
> *(૪) ટેન્ડર આમંત્રણની શરતો ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી હોઈ શકતી નથી કારણ કે ટેન્ડરનું આમંત્રણ કરારના ક્ષેત્રમાં છે. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, ટેન્ડર સ્વીકારવાનો અથવા કરાર આપવાનો નિર્ણય અનેક સ્તરો દ્વારા વાટાઘાટોની પ્રક્રિયા દ્વારા લેવામાં આવે છે. મોટાભાગે આવા*

નિર્ણયો નિષ્ણાતો દ્વારા ગુણાત્મક રીતે લેવામાં આવે છે.

(૫) સરકાર પાસે કરાર કરવાની સ્વતંત્રતા હોવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વહીવટી ક્ષેત્ર અથવા અર્ધ–વહીવટી ક્ષેત્રમાં કાર્યરત વહીવટી સંસ્થા માટે "ફેર પ્લે ઇન ધી જોઈન્ટ્સ" એક આવશ્યક સહવર્તી બાબત છે.

જો કે, નિર્ણયને માત્ર વાજબીપણાના વેડન્સબરી સિદ્ધાંત (ઉપર દર્શાવેલ તેના અન્ય પાસાઓ સહિત) ના ઉપયોગ દ્વારા જ ચકાસવો જોઈએ એટલું જ નહીં પરંતુ તે પૂર્વગ્રહથી પ્રભાવિત ન હોય અથવા બદઈરાદાથી પ્રેરાયેલ ન હોય તેવા મનસ્વીપણાથી મુક્ત હોવો જોઈએ.

(૬) નિર્ણયો રદ કરવાથી વહીવટ પર ભારે વહીવટી બોજ પડી શકે છે અને વધેલા તથા બિન–અંદાજપત્રીય ખર્ચ તરફ દોરી શકે છે."

૩૭. એશિયા ફાઉન્ડેશન એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન લિમિટેડ વિ. ટ્રાફાલ્ગર હાઉસ કન્સ્ટ્રક્શન (૧) લિમિટેડ અને અન્ય, (૧૯૯૭) ૧ એસ.સી.સી. ૭૩૮ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સરકારી સંસ્થાઓની કરાર સંબંધી સત્તાઓને ન્યાયિક સમીક્ષાના સિદ્ધાંતો લાગુ પડવાનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં પરંતુ તેનો હેતુ મનસ્વીતા અથવા પક્ષપાતને રોકવાનો છે અને તેનો ઉપયોગ વ્યાપક જાહેર હિતમાં કરવાનો છે.

૩૮. રૌનક ઇન્ટરનેશનલ લિમિટેડ વિ. આઇ.વી.આર. કન્સ્ટ્રક્શન લિમિટેડ, (૧૯૯૯) ૧ એસ.સી.સી. ૪૯૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે કરાર આપવા બાબતમાં

જાહેર હિત અને વાણિજ્યિક વિચારણા પર ભાર મૂકતા આ પ્રમાણે અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો:

> *"૧૧. જ્યારે જાહેર સત્તામંડળ અથવા રાજ્ય દ્વારા કરાર આપવાને પડકારતી રિટ અરજી વડી અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવે છે, ત્યારે અદાલતને સંતોષ થવો જોઈએ કે આવી અરજી દાખલ કરવામાં જાહેર હિતનું કોઈ તત્વ સામેલ છે. જો, ઉદાહરણ તરીકે, વિવાદ સંપૂર્ણપણે બે ટેન્ડરરો વચ્ચેનો હોય, તો અદાલતે ખૂબ કાળજીપૂર્વક જોવું જોઈએ કે શું આ મુકદ્દમામાં જાહેર હિતનું કોઈ તત્વ સામેલ છે....."*

અને ફરીથી:

> *".....તેથી, જ્યાં સુધી અદાલતને ખાતરી ન થાય કે તેમાં નોંધપાત્ર પ્રમાણમાં જાહેર હિત રહેલું છે, અથવા વ્યવહાર બદઈરાદાપૂર્વક કરવામાં આવ્યો છે, ત્યાં સુધી બે હરીફ ટેન્ડરરો વચ્ચેના વિવાદોમાં ૨૨૬."*
>
> *સદર કેસમાં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ એ હકીકત પર પણ ભાર મૂક્યો હતો કે નિષ્ણાત સમિતિ પાસે વિશેષ જ્ઞાન હોય છે જે કઈ શ્રેષ્ઠ ઓફર છે તે નક્કી કરવામાં નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવે છે. ટેન્ડરરોનો ભૂતકાળનો રેકોર્ડ, ઓફર કરવામાં આવતા માલ અથવા સેવાઓની ગુણવત્તા અને ટેન્ડરરની ભૂતકાળની કામગીરીના આધારે આવી ગુણવત્તાનું મૂલ્યાંકન કરાર કોને આપવો જોઈએ તે નક્કી કરવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.*

૩૯. એર ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિ. કોચીન ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ લિમિટેડ,

(૨૦૦૦) ૨ એસ.સી.સી. ૬૧૭ માં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે કરાર આપવો, પછી ભલે તે ખાનગી પક્ષકાર દ્વારા હોય કે રાજ્ય દ્વારા, તે અનિવાર્યપણે એક વાણિજ્યિક વ્યવહાર છે. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કોઈ ખામી જણાય તો પણ, અદાલતે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પોતાની વિવેકાધીન સત્તાઓનો ઉપયોગ ખૂબ જ સાવધાનીપૂર્વક કરવો જોઈએ અને તેનો ઉપયોગ માત્ર જાહેર હિતના સંવર્ધન માટે જ કરવો જોઈએ. કાનૂની મુદ્દા ઉપરાંત, જાહેર હિત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે કરાર આપવાની બાબતોમાં, વ્યાપક જાહેર હિતને ધ્યાનમાં રાખવું પડશે અને જ્યારે તે સ્પષ્ટ હોય કે જાહેર હિત નિર્દેશ કરે છે કે હસ્તક્ષેપ થવો જોઈએ, ત્યારે અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ.

૪૦. મેસર્સ મોનાર્ક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (પી) લિમિટેડ વિ. કમિશનર, ઉલ્હાસનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય, એ.આઇ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૨૨૭૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જો ખેલાડીઓ મેદાનમાં પ્રવેશ્યા પછી ટેન્ડરની કોઈ શરત કાઢી નાખવામાં આવે, તો તે રમત શરૂ થયા પછી રમતના નિયમો બદલવા જેવું છે અને તેથી, જો સરકાર અથવા મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન શરતોમાં ફેરફાર કરવા માટે સ્વતંત્ર હોય, તો ટેન્ડરની નવી પ્રક્રિયા જ એકમાત્ર પરવાનગીપાત્ર વિકલ્પ હતો. ચોક્કસ શરત કાઢી નાખવાના કારણે, વ્યાપક ક્ષેત્ર પરવાનગીપાત્ર બનશે અને વધુ સહભાગિતા અથવા વધુ આકર્ષક બિડ ઓફર કરી શકાય છે.

૪૧. સેન્ટર ફોર પબ્લિક લિટિગેશન અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૮ એસ.સી.સી. ૬૦૬ માં, કસ્તૂરી લાલ લક્ષ્મી રેડ્ડી વિ. સ્ટેટ ઓફ જે એન્ડ કે, (૧૯૮૦) ૪ એસ.સી.સી. ૧ ના એક ફકરાનો સંદર્ભ લીધા પછી, આ પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

> *"૨૦. આ અદાલતના ઉપરોક્ત અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અદાલતો માટે બિડ ઓફર સ્વીકારતી વખતે જે બાબતોની નોંધ લેવી પડશે તેવા કરારના વાણિજ્યિક/ટેકનિકલ પાસાઓ, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય બંને પ્રવર્તમાન બજાર પરિસ્થિતિઓ અને દેશની તાત્કાલિક જરૂરિયાતો વગેરે જેવા વિવિધ પરિબળોની કલ્પના કરવી ખૂબ જ મુશ્કેલ બનશે. આવા કિસ્સામાં, જ્યાં સુધી અદાલતને ખાતરી ન થાય કે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો અતૂટ છે અને આક્ષેપિત ગેરવાજબીપણું, બદઇરાદો, આનુષંગિક વિચારણાઓ અંગે કોઈ શંકા ન હોઈ શકે, ત્યાં સુધી અપીલકર્તાઓ દ્વારા અરજ કરવામાં આવ્યા મુજબ સ્વતંત્ર તપાસની માંગ કરવા માટે આવા કરારને પ્રથમદર્શી રીતે અથવા અન્યથા દૂષિત ઠરાવી શકાય તેવા તારણ પર પહોંચવું અદાલતો માટે શક્ય બનશે નહીં. તેથી, અપીલકર્તાઓની ઉપરોક્ત દલીલ પણ નિષ્ફળ જાય છે."*

૪૨. ડબલ્યુ.બી. સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિ. પટેલ એન્જિનિયરિંગ કો. લિમિટેડ અને અન્ય, (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૪૫૧ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ટેન્ડર / બિડની પ્રક્રિયા અને કરાર આપવાની પવિત્રતા અને અખંડિતતા જાળવવા પર ભાર મૂક્યો હતો. સૂચનાઓના પાલનની અવગણના કરી શકાય નહીં કારણ કે

નિયમો / સૂચનાઓ બહાર પાડવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય તેનો અમલ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે, રખેને કાયદાનું શાસન ભોગ બને.

૪૩. સ્ટેટ ઓફ એનસીટી ઓફ દિલ્હી અને અન્ય વિ. સંજીવ (ઉર્ફે બિટ્ટો), (૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૧૮૧ માં, વહીવટી નિર્ણયોની બાબતોમાં ન્યાયિક હસ્તક્ષેપના ક્ષેત્ર અંગે વિચારણા કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે સત્તામંડળે શુદ્ધબુદ્ધિથી કાર્ય કરવું જોઈએ, તમામ સુસંગત બાબતોને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને અપ્રસ્તુત બાબતોથી પ્રભાવિત થવું જોઈએ નહીં, જે કાયદો તેને કાર્ય કરવાની સત્તા આપે છે તેના અક્ષરશઃ શબ્દો અથવા તેના આશયથી વિપરીત હેતુઓને પ્રોત્સાહન આપવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ નહીં, અને મનસ્વી રીતે અથવા લહેરી રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ નહીં.

૪૪. લક્ષ્મી સેલ્સ કોર્પોરેશન વિ. બોલાંગીર ટ્રેડિંગ કો. અને અન્ય, એ.આઇ.આર. ૨૦૦૫ એસ.સી. ૧૯૬૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે વડી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તે હુકમને નામંજૂર કર્યો હતો જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તેમાંના બીજા સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી ઓફરનો અસ્વીકાર મનસ્વી અને અયોગ્ય હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે એ હકીકતની નોંધ લીધી હતી કે માત્ર એવા આધારે ટેન્ડર ફોર્મ સાથે જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા કે તે ફરજિયાત ન હતા. ત્યારબાદ, નામદાર ન્યાયાધીશોએ આગળ જણાવ્યું હતું કે ટેન્ડર ફોર્મમાંની વિવિધ શરતો અને તેની સાથે જોડાયેલા એનેક્ષરોનું વાંચન કરતાં, તે તદ્દન સ્પષ્ટ હતું કે સમર્થક દસ્તાવેજો સાથે છેલ્લા બે સંબંધિત વર્ષોમાં પેઢીના ટર્નઓવરનો પુરાવો રજૂ કરવાનો હતો.

૪૫. મેસર્સ બી.એસ.એન. જોશી એન્ડ સન્સ લિમિટેડ વિ. નાયર કોલ સર્વિસીસ લિમિટેડ, એ.આઇ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૪૩૭ માં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ ન્યાયિક સમીક્ષાના સિદ્ધાંતોનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો જે કરાર સંબંધી બાબતોમાં હસ્તક્ષેપ માટે વિકસાવવામાં આવ્યા છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે આ સિદ્ધાંતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપ્યો હતો:

"(૧) જો આવશ્યક શરતો હોય તો તેનું પાલન થવું જ જોઈએ:

(૨) જો સામાન્ય છૂટછાટ આપવાની કોઈ સત્તા ન હોય, તો સામાન્ય રીતે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં અને જ્યાં તમામ પક્ષકારો માટે આવી તમામ શરતોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવું શક્ય હોય ત્યાં ચુસ્ત પાલનનો સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવશે:

(૩) જો, તેમ છતાં, આવી કોઈપણ શરતના સંદર્ભમાં તમામ પક્ષકારોના સંબંધમાં વિચલન કરવામાં આવે, તો સામાન્ય રીતે ફરીથી છૂટછાટ આપવાની સત્તા અસ્તિત્વમાં હોવાનું માની શકાય:

(૪) જે પક્ષકારોએ આવી છૂટછાટનો લાભ લીધો હોય તેમને ટેન્ડર કરારના અન્ય ભાગના પાલનના સંબંધમાં સામાન્ય રીતે અલગ વલણ અપનાવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે તે પણ ટેન્ડરની તમામ શરતોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવાની સ્થિતિમાં ન હતો, સિવાય કે અદાલત અન્યથા એવી શરતમાં છૂટછાટ જુએ કે જે આવશ્યક પ્રકૃતિની હોવાથી તેમાં છૂટ આપી શકાતી ન હતી અને આમ તે સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને હુકુમત વિનાનું હતું.

(૫) જ્યારે યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા તમામ ટેન્ડરરો દ્વારા રજૂ કરાયેલા ટેન્ડર દસ્તાવેજોની તેમની પોતાની ગુણવત્તાના આધારે યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી નિર્ણય લેવામાં આવે અને જો આખરે એવું જણાય કે સફળ બિડરોએ વાસ્તવમાં જે હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય માટે આવશ્યક શરતો નક્કી કરવામાં આવી હતી તેનું નોંધપાત્ર પાલન કર્યું હતું, તો તેમાં સામાન્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કરી શકાશે નહીં.

(૬) કોન્ટ્રાક્ટરો કાર્ટેલ રચી શકતા નથી. જો તેમ છતાં તેમની બિડ ધ્યાને લેવામાં આવે અને તેમને સૌથી ઓછા ભાવ ભરનાર ટેન્ડરર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા ભાવો સાથે મેળ ખાતી ઓફર આપવામાં આવે, તો જાહેર હિતને પ્રાથમિકતા આપવામાં આવશે.

(૭) જ્યાં નિર્ણય સંપૂર્ણપણે જાહેર હિતના આધારે લેવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં અદાલતે સામાન્ય રીતે ન્યાયિક સંયમ રાખવો જોઈએ."

૪૬. જગદીશ મંડલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય, ૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.જે. ૩૫૯ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે વહીવટી કાર્યવાહીમાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો હેતુ મનસ્વીપણું, અતાર્કિકતા, ગેરવાજબીપણું, પૂર્વગ્રહ અને બદઈરાદાને રોકવાનો છે. વધુમાં એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો કે ટેન્ડર અથવા કરાર આપવા સંબંધિત બાબતોમાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કરાર એ એક વાણિજ્યિક વ્યવહાર છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કેટલીક વિશેષ બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. એ હકીકત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે એ બાબત વિચારવી

આવશ્યક છે કે શું અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અથવા લેવાયેલ નિર્ણય એટલો મનસ્વી અથવા અતાર્કિક છે કે જેને નિશ્ચિતતા સાથે કહી શકાય કે સંબંધિત કાયદા અનુસાર અને વાજબી રીતે કાર્ય કરનાર કોઈ જવાબદાર સત્તામંડળ આવા તારણ પર પહોંચ્યું ન હોત. સદર ચુકાદામાં, જાહેર હિતના ખ્યાલનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૪૭. સિમેન્સ પબ્લિક કોમ્યુનિકેશન નેટવર્ક્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, ૨૦૦૯ (૧) એસ.સી.જે. ૬૩૪ માં, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

> *"..... કરાર એ એક વાણિજ્યિક વ્યવહાર છે અને ટેન્ડરોનું મૂલ્યાંકન કરવું અને કરાર આપવા એ અનિવાર્યપણે વાણિજ્યિક કાર્યો છે. આવા કિસ્સાઓમાં ન્યાયીપણા અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અંતર જાળવી રાખે છે. જો નિર્ણયો અને જાહેર હિતમાં હોય, તો દલીલ ખાતર એવું સ્વીકારવામાં આવે કે પ્રક્રિયાગત ખામી છે તો પણ અદાલતો ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરશે નહીં અને હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં."*

૪૮. સોરઠ બિલ્ડર્સ વિ. શ્રીજીકૃપા બિલ્ડકોન લિમિટેડ અને અન્ય, (૨૦૦૯) ૧૧ એસ.સી.સી. ૯ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે બિડર માટે સમયપત્રકની અંદર તેના પૂર્વ–લાયકાતના દસ્તાવેજો રજૂ કરવા તે ફરજિયાત હતું.

૪૯. મેરઠ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. એસોસિયેશન ઓફ મેનેજમેન્ટ સ્ટડીઝ, (૨૦૦૯) ૬ એસ.સી.સી. ૧૭૧ માં, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

"૨૭. પારદર્શક રીતે અને છૂપા એજન્ડાથી મુક્ત રહીને ટેન્ડર આમંત્રિત કરતી નોટિસના જવાબમાં રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓ દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલી સ્પર્ધાત્મક બિડના મૂલ્યાંકનની બાબતમાં સમાનતા અને ન્યાયી વ્યવહારના અધિકાર સિવાય ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં ભાગ લેનારા બિડરો પાસે અન્ય કોઈ અધિકાર નથી. ઉપરોક્ત જણાવેલા કારણ સિવાય કોઈ વ્યક્તિ ટેન્ડરની શરતો અને નિયમોને પડકારી શકે નહીં, તેનું કારણ એ છે કે ટેન્ડર આમંત્રણની શરતો કરારના ક્ષેત્રમાં છે. કોઈપણ બિડર ટેન્ડર આમંત્રિત કરનાર સત્તામંડળને વધુ વાટાઘાટો કરવા માટે આગ્રહ રાખવા અધિકારની રૂએ હકદાર નથી સિવાય કે નોટિસની શરતો અને નિયમોમાં આવી વાટાઘાટો માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય."

૫૦. ત્રિવેણી એન્જિનિયરિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. ડી.જે.બી. અને અન્ય, ૨૦૦૯ (૫) એ.ડી. દિલ્હી ૨૬૫ માં, ટેન્ડરમાં ભાગ લેવા માટે લઘુત્તમ પાત્રતાની જરૂરિયાતની આવશ્યક પૂર્વ–શરત સંતોષવાની આવશ્યકતા અને તે આવશ્યકતાના સ્વરૂપની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને ખંડપીઠે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે પ્રોજેક્ટના સ્વરૂપ માટે કામના અનુભવની જરૂર હતી અને અરજદારે કામના અનુભવના સંદર્ભમાં ફરજિયાત લઘુત્તમ પાત્રતાના માપદંડો સંતોષ્યા ન હતા અને તેથી, તે વિચારણા મેળવવા માટે હકદાર ન હતા.

૫૧. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ધ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા મશીનરી મેન્યુફેક્ચરિંગ કો. લિમિટેડ અને અન્ય, એ.આઇ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૧૫૩૭ માં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ, કરારના અર્થઘટન અંગે વિચારણા કરતી વખતે, આ પ્રમાણે

વ્યક્ત કર્યું હતું:

"૨૯..... સાચું અર્થઘટન, બદલામાં, સ્ટાન્ડર્ડ અને સ્પેશિયલ શરતોને સમગ્રપણે વાંચવા પર આધાર રાખે છે. અહીંથી એક વાક્ય કે ત્યાંથી એક પેટા-કલમ તારવી કાઢીને તેને અલગ રીતે વાંચવું યોગ્ય ગણાશે નહીં. જે જરૂરી છે તે ભાગોમાં ખંડિત પરીક્ષણ નથી પરંતુ સમગ્ર બાબતનું એકંદરે અવલોકન અને સમજ છે. વળી, તે કરારનું તત્વ છે, અને માત્ર તેનું સ્વરૂપ નથી જેને ધ્યાને લેવાનું છે.

"૩૦. કરાર કરનાર પક્ષકારોનો વાસ્તવિક આશય મુખ્યત્વે કરારની સ્ટાન્ડર્ડ અને સ્પેશિયલ શરતો ધરાવતા દસ્તાવેજોની ચાર મર્યાદાઓની અંદર શોધવાનો રહે છે....." [ભારપૂર્વક ઉમેરેલ]

"૪૩. મેસર્સ હિન્દુસ્તાન શિપયાર્ડ વિ. આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૨૪૧૧ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે કરારની માત્ર હકીકત નહીં પરંતુ તેના તત્વને ધ્યાને લેવાની જરૂરિયાત પર પણ ભાર મૂક્યો છે. નામદાર ન્યાયાધીશોએ એ પણ જણાવ્યું હતું કે કરારના નિયમો અને શરતોને સમગ્રપણે વાંચવા જોઈએ.

૫૨. રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. અરવિંદભાઈ રામભાઈ પટેલ અને અન્ય, એ.આઇ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૩૦૪ માં, નામદાર ન્યાયાધીશોએ આ પ્રમાણે વ્યક્ત કર્યું હતું-

"૩૧. ડેલ્ટા ઇન્ટરનેશનલ વિ. શ્યામ સુંદર ગાનેરીવાલા [(૧૯૯૯) ૪

એસ.સી.સી. પજપ] માં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું: "૧૭. પક્ષકારો વચ્ચેના કરારોના અર્થઘટન માટે અને આવા દસ્તાવેજના અર્થઘટન માટે, વિદ્વાન વરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી દેસાઈએ કિમ લેવિસન, ક્યુ.સી. દ્વારા લિખિત 'ધ ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ કોન્ટ્રાક્ટ્સ' માંથી કેટલાક ફકરાઓ પર યોગ્ય રીતે આધાર રાખ્યો છે જે નીચે મુજબ છે:–

"૧.૦૩ કરારોના અર્થઘટનના હેતુ માટે, પક્ષકારોનો આશય તેમણે વાપરેલા શબ્દોનો અર્થ છે. તે અર્થથી સ્વતંત્ર કોઈ આશય હોતો નથી.

૬.૦૯ જ્યાં કરારના શબ્દો બે અર્થો કાઢવા માટે સક્ષમ હોય, જેમાંથી એક કાયદેસર અને બીજો ગેરકાયદેસર હોય, ત્યારે પૂર્વવર્તી અર્થઘટનને પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ.

સર એડવર્ડ કોક [કો. લિટ. ૪૨એ] એ સિદ્ધાંતને આ પ્રમાણે વ્યક્ત કર્યો હતો:

"તે એક સામાન્ય નિયમ છે કે, જ્યારે પણ કોઈ દસ્તાવેજના શબ્દો, અથવા દસ્તાવેજ વિનાના પક્ષકારોમાંથી કોઈ એકના શબ્દોના બે અર્થ નીકળી શકે તેમ હોય અને એક કાયદા તથા અધિકાર સાથે સુસંગત હોય, અને બીજો અન્યાયી તથા કાયદા વિરુદ્ધનો હોય, ત્યારે કાયદા સાથે સુસંગત હોય તેવા અર્થને સ્વીકારવામાં આવશે."

"૩૨. તેમાં વધુમાં જણાવાયું છે:

"તે હેતુ માટે, તેમણે કિમ લેવિસન, ક્યુ.સી. દ્વારા લિખિત 'ધ

ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ કોન્ટ્રાક્ટ્સ' માંથી જે ફકરાઓ પર આધાર રાખવા માંગ્યો છે તેમાંથી બકલી, ન્યાયમૂર્તિના નીચેના અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો: "મારી પ્રથમ ફરજ કરારનું અર્થઘટન કરવાની છે, અને કરારના સાચા અર્થઘટન પર પહોંચવાના હેતુ માટે, તેનું એક રીતે કે બીજી રીતે અર્થઘટન કરવાના કાનૂની પરિણામો શું આવશે તેને મારે અવગણવું જ જોઈએ". "

"૩૩. તદુપરાંત, દસ્તાવેજને સમગ્રપણે વાંચવાનો હોય છે. એ પણ સમાન રીતે સુસ્થાપિત છે કે દસ્તાવેજનું અર્થઘટન પ્રવર્તમાન કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને કરવાનું રહે છે.

"૩૪. હવે કાયદાનો આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે દસ્તાવેજના નિયમો અને શરતો તેમજ તેના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું અર્થઘટન કરવું જોઈએ. [યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. મેસર્સ મિલેનિયમ મુંબઈ બ્રોડકાસ્ટ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ, ૨૦૦૬ (૫) સ્કેલ ૭૭]"

૫૩. મા બિંદા એક્સપ્રેસ કેરિયર (ઉપર મુજબ) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય અને તેના સાધનો દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટ આપવા સંબંધિત બાબતોમાં ન્યાયિક પુનરાવલોકનની વ્યાપ્તિ અંગે ચર્ચા કરી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે, સદર કેસની હકીકતોમાં, ફકરા ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"રાજ્ય અને તેના સાધનો દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટ આપવા સંબંધિત બાબતોમાં ન્યાયિક પુનરાવલોકનની વ્યાપ્તિ આ અદાલતના ચુકાદાઓની લાંબી શૃંખલા દ્વારા સુસ્થાપિત છે. આ ચુકાદાઓ સ્પષ્ટપણે માન્ય રાખે છે કે

કોન્ટ્રાક્ટની ફાળવણીના સંબંધમાં સરકાર અને તેના સાધનો દ્વારા વાપરવામાં આવેલી સત્તા વ્યથિત પક્ષકારની રજૂઆત પર ન્યાયિક પુનરાવલોકનને આધીન છે, તેમ છતાં આવા ટેન્ડરો મંગાવતી નોટિસના જવાબમાં ટેન્ડર રજૂ કરવું એ માત્ર એક ઓફર કરવા કરતાં વધુ કંઈ નથી જેને સ્વીકારવા માટે રાજ્ય કે તેની એજન્સીઓ કોઈપણ રીતે બંધાયેલી નથી. તેથી, ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં ભાગ લેનારા બિડરો માત્ર એ કારણસર તેમના ટેન્ડરો સ્વીકારવા જોઈએ તેવો આગ્રહ રાખી શકે નહીં કે આપેલ ટેન્ડર સૌથી વધુ છે કે સૌથી ઓછું છે, જે એ બાબત પર નિર્ભર કરે છે કે કોન્ટ્રાક્ટ જાહેર મિલકતના વેચાણ માટે છે કે સરકાર વતી કામોના અમલીકરણ માટે છે. ભાગ લેનારા તમામ બિડરો માત્ર તેમના ટેન્ડરોના મૂલ્યાંકનની બાબતમાં ન્યાયી, સમાન અને ભેદભાવ રહિત વ્યવહાર મેળવવા માટે હકદાર છે. એ પણ પૂરતી રીતે સુસ્થાપિત છે કે કોન્ટ્રાક્ટ આપવો એ અનિવાર્યપણે એક વ્યાપારી વ્યવહાર છે જેને આવા વ્યાપારી નિર્ણયને સુસંગત હોય તેવી વિચારણાઓના આધારે નક્કી કરવો આવશ્યક છે. આનો અર્થ એ થાય છે કે જે શરતોને આધીન ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવ્યા છે તે શરતો જ્યાં સુધી કોઈ ચોક્કસ ટેન્ડરર અથવા ટેન્ડરરોના વર્ગને લાભ પહોંચાડવા માટે ખાસ ઘડવામાં આવી હોવાનું જણાય નહીં ત્યાં સુધી ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી નથી. તેમજ ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તાધિકારી શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વકના અને સંગીન કારણોસર વાટાઘાટો કરી શકે છે અથવા છૂટછાટ આપી શકે છે, જો કે આવી છૂટછાટ

ટેન્ડર પ્રક્રિયાનું નિયમન કરતી શરતો હેઠળ અનુમતિપાત્ર હોય."

૫૪. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે જે શરતોને આધીન ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવ્યા છે, તે શરતો જ્યાં સુધી કોઈ ચોક્કસ ટેન્ડરર અથવા ટેન્ડરરોના વર્ગને લાભ પહોંચાડવા માટે ખાસ ઘડવામાં આવી હોવાનું જણાય નહીં ત્યાં સુધી ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં સ્પષ્ટતા કરી હતી કે ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તાધિકારી શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વકના અને સંગીન કારણોસર વાટાઘાટો કરી શકે છે અથવા છૂટછાટ આપી શકે છે, જો કે આવી છૂટછાટ ટેન્ડર પ્રક્રિયાનું નિયમન કરતી શરતો હેઠળ અનુમતિપાત્ર હોય.

૫૫. મિશિગન રબર (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૨૧૬ માં એક વિસ્તૃત સમીક્ષા પછી આ વિષય પરની કાનૂની સ્થિતિનો સારાંશ આપવામાં આવ્યો હતો અને ન્યાયિક પુનરાવલોકનની પ્રક્રિયાને લાગુ પડતા કાયદાના સિદ્ધાંતો નીચે મુજબના શબ્દોમાં ઓળખવામાં આવ્યા હતા:

"૨૩. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પરથી, નીચે મુજબના સિદ્ધાંતો ફલિત થાય છે:

(એ) અનુચ્છેદ ૧૪ની મૂળભૂત જરૂરિયાત રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવતી કાર્યવાહીમાં ન્યાયીપણું છે, અને મૂળ તત્વ તથા સારમાં બિન-મનસ્વીપણું એ યોગ્ય વર્તણૂકનો ધબકારો છે. આ કાર્યવાહીઓ માત્ર તે હદ સુધી જ ન્યાયિક પુનરાવલોકનને પાત્ર છે કે જ્યાં રાજ્યે કોઈ સ્પષ્ટ કારણસર કાયદેસર રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ અને કોઈ છૂપા હેતુ માટે તરંગી

રીતે નહીં. જો રાજ્ય વાજબીપણાની મર્યાદામાં રહીને કાર્ય કરે છે, તો રાષ્ટ્રીય પ્રાથમિકતાઓને ધ્યાનમાં લેવી કાયદેસર ગણાશે;

(બી) ટેન્ડરનું મૂલ્ય નક્કી કરવું એ સંપૂર્ણપણે કારોબારીના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે અને કારોબારીની આવી કાર્યવાહી મનસ્વી અથવા અવાજબી સાબિત થાય તો તેને રદ કરવા સિવાય આ પ્રક્રિયામાં અદાલતોની ભાગ્યે જ કોઈ ભૂમિકા હોય છે. જો સરકાર અમુક યોગ્ય ધોરણો અને માપદંડો જેમ કે ટેન્ડરો મંગાવીને કોન્ટ્રાક્ટ આપવા મુજબ કાર્ય કરે છે, તો તે સંજોગોમાં, અદાલતો દ્વારા હસ્તક્ષેપ ખૂબ જ મર્યાદિત હોય છે;

(સી) ટેન્ડર દસ્તાવેજની શરતો ઘડવાની અને કોન્ટ્રાક્ટ આપવાની બાબતમાં, રાજ્ય સત્તાવાળાઓને વધુ મોકળાશ આપવી જરૂરી છે, જ્યાં સુધી ટેન્ડરિંગ સત્તાધિકારીની કાર્યવાહી દ્વેષપૂર્ણ અને તેની વૈધાનિક સત્તાઓનો દુરુપયોગ કરતી હોવાનું જણાય નહીં, ત્યાં સુધી અદાલતો દ્વારા હસ્તક્ષેપ વ્યાજબી નથી;

(ડી) કોન્ટ્રાક્ટર પાસે કામને સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરવાની ક્ષમતા અને સંસાધનો છે તેની ખાતરી કરવા માટે ટેન્ડરો માટે અમુક પૂર્વશરતો અથવા લાયકાતો નક્કી કરવી પડે છે; અને

(ઈ) જો રાજ્ય અથવા તેના સાધનો કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં વાજબી રીતે, ન્યાયી રીતે અને જાહેર હિતમાં કાર્ય કરે છે, તો અહીં પણ, અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ ખૂબ જ નિયંત્રિત રહે છે કારણ કે કોઈ પણ વ્યક્તિ સરકાર સાથે

વ્યવસાય કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર દાવો કરી શકતી નથી.

"૨૦. તેથી, ટેન્ડર અથવા કરાર સંબંધિત બાબતોમાં ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને હસ્તક્ષેપ કરતા પહેલાં અદાલતે પોતાની જાતને નીચેના પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ:

(૧) શું સત્તાધિકારી દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અથવા લેવાયેલ નિર્ણય બદઈરાદાપૂર્વકનો છે કે કોઈની તરફેણ કરવાના આશયથી કરવામાં આવ્યો છે; અથવા શું અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કે લેવાયેલ નિર્ણય એટલો મનસ્વી અને અતાર્કિક છે કે અદાલત કહી શકે: "આ નિર્ણય એવો છે કે સંબંધિત કાયદા અનુસાર અને વાજબી રીતે કાર્ય કરતો કોઈ જવાબદાર સત્તાધિકારી તેના પર પહોંચી શક્યો ન હોત"; અને

(૨) શું જાહેર હિતને અસર થઈ છે.

જો ઉપરોક્ત પ્રશ્નોના જવાબો નકારાત્મક હોય, તો અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ કોઈ હસ્તક્ષેપ થવો જોઈએ નહીં." (ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૫૬. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, ઉજ્જૈન (ઉપર મુજબ) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૪૫ માં નીચે મુજબ અવલોકનો કર્યા હતા:

"ટેન્ડરોનું મૂલ્યાંકન કરવું અને કોન્ટ્રાક્ટ આપવા એ અનિવાર્યપણે વ્યાપારી વ્યવહારો/કરારો છે. જો કોન્ટ્રાક્ટ આપવા સંબંધિત નિર્ણય જાહેર હિતમાં હોય, તો કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં કોઈ પ્રક્રિયાગત ક્ષતિ અથવા ભૂલ જણાઈ આવે તો પણ અદાલતો ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો

ઉપયોગ કરીને હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. જાહેર હિતની અવગણના કરીને ખાનગી હિતનું રક્ષણ કરવા માટે ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો આશરો લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. અસફળ બિડરો દ્વારા બનાવટી ફરિયાદ સાથે અને કેટલીક તકનીકી અને પ્રક્રિયાગત ક્ષતિઓ પર અદાલતનો આશરો લઈને હેતુને નિષ્ફળ બનાવવાના પ્રયાસો સામે અદાલતોએ મક્કમતાથી કામ લેવું જોઈએ. જો કોઈ અતાર્કિકતા કે મનસ્વીપણું ન હોય તો ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ ટાળવો જોઈએ. હાલની બાબતમાં, કાર્યવાહી કરતી વખતે નિષ્ણાત સંસ્થાના પક્ષે અમને કોઈ ગેરકાયદેસરતા, મનસ્વીપણું, અતાર્કિકતા કે અવાજબીપણું જણાતું નથી. તેમજ, નિર્ણય લેતી વખતે કોર્પોરેશન તરફથી કે તકનીકી નિષ્ણાત તરફથી અમને કોઈ પૂર્વગ્રહ કે બદઈરાદો જણાતો નથી. વધુમાં, આ નિર્ણય સફળ બિડરના કામના અનુભવ અને જાહેર હિતને ધ્યાનમાં રાખીને લેવામાં આવ્યો છે."

૫૭. એફકોન્સ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૧૩, ૧૪, ૧૫ અને ૧૮ માં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા, જે આ પ્રમાણે છે:

"૧૩. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વહીવટી સત્તાધિકારીની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા અથવા નિર્ણય સાથે માત્ર અસંમતિ એ બંધારણીય અદાલત માટે હસ્તક્ષેપ કરવાનું કોઈ કારણ નથી. બંધારણીય અદાલત નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં અથવા નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરે તે પહેલાં બદઈરાદો, કોઈની

તરફેણ કરવાનો આશય અથવા મનસ્વીપણું, અતાર્કિકતા કે વિકૃતતાની મર્યાદા સંતોષાવી આવશ્યક છે.

"૧૪. રમણા દયારામ શેટ્ટી વિ. ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા [(૧૯૭૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૯] નો ચુકાદો લગભગ ૪૦ વર્ષ પહેલાં આપવામાં આવ્યો હતો તે સમયથી જ આ અદાલતે જે ચેતવણીના શબ્દો કહ્યા છે તેનો અમારે પુનરોચ્ચાર કરવો જ જોઈએ, અર્થાત્ ટેન્ડર દસ્તાવેજોમાં વપરાયેલા શબ્દોને અવગણી શકાય નહીં અથવા તેને નકામા કે વધારાના ગણી શકાય નહીં – તેમને અર્થ અને તેમનું આવશ્યક મહત્વ આપવું જ જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, બિડ દસ્તાવેજોના સેક્શન ૩ ની ક્લોઝ ૪.૨ (એ) માં 'મેટ્રો' શબ્દનો ઉપયોગ અને સામાન્ય બોલચાલમાં તેનો અર્થ અવગણી શકાય નહીં.

"૧૫. અમે ઉમેરી શકીએ છીએ કે કોઈ પ્રોજેક્ટના માલિક અથવા નિયોક્તા, જેમણે ટેન્ડર દસ્તાવેજો તૈયાર કર્યા છે, તેઓ તેની જરૂરિયાતોને સમજવા અને તેની યોગ્ય મૂલવણી કરવા તથા તેના દસ્તાવેજોનું અર્થઘટન કરવા માટે શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ છે. બંધારણીય અદાલતોએ ટેન્ડર દસ્તાવેજોની આ સમજ અને મૂલવણીને માન આપવું જ જોઈએ, સિવાય કે ટેન્ડર શરતોની સમજ કે મૂલવણીમાં અથવા તેના અમલમાં કોઈ બદઇરાદો કે વિકૃતતા હોય. એ શક્ય છે કે પ્રોજેક્ટના માલિક અથવા નિયોક્તા ટેન્ડર દસ્તાવેજોનું એવું અર્થઘટન કરે જે બંધારણીય અદાલતોને સ્વીકાર્ય ન હોય પરંતુ તે પોતે આપેલા

અર્થઘટનમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું કારણ નથી."

"૧૮. અમે પૂર્ણ કરીએ તે પહેલાં, એ નિર્દેશ કરવો જરૂરી છે કે વડી અદાલતનો એવો મત હતો કે અપાત્ર બિડર જીવાયટી–ટીપીએલ જેવી દ્વારા વડી અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીમાં પાત્ર બિડરો પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટે હકદાર ન હતા અથવા તેઓ સુનાવણી મેળવવા માટે હકદાર ન હતા. આદરપૂર્વક, હાલની બાબતો જેવી બાબતોમાં આ યોગ્ય મત નથી. આ માટેના ઘણા કારણો છે, જેમાંનું એક એ છે કે એવા પ્રસંગો આવી શકે છે (જેમ કે હાલની અપીલોમાં) જ્યાં પાત્ર બિડર પ્રોજેક્ટના માલિક અથવા નિયોક્તાના ધ્યાને લાવી શકે કે અપાત્ર બિડર વધારાના કારણોસર અથવા એવા કારણોસર અપાત્ર હતો જે પ્રોજેક્ટના માલિક અથવા નિયોક્તાના વિચારણા હેઠળ ન હતા. આ અપીલોમાં એફકોન્સ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર દ્વારા અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવ્યું હતું કે સેગમેન્ટલ કન્સ્ટ્રક્શન પદ્ધતિ દ્વારા વાયડક્ટના નિર્માણમાં જીવાયટી–ટીપીએલ જેવી પાસે કોઈ અનુભવ ન હતો અને વડી અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવેલા મેન્ડરિન ભાષાના દસ્તાવેજોના અનુવાદો સાચા અંગ્રેજી અનુવાદો ન હતા. આ સંબંધમાં એફકોન્સ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો મહત્વપૂર્ણ છે અને વડી અદાલતમાં દાખલ કરાયેલી રિટ અરજીના નિર્ણય પર તેની અસર પડી હોત પરંતુ એફકોન્સ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વડી અદાલતમાં પક્ષકાર ન હોવાથી, તે રિટ અરજીમાં આ મુદ્દાઓ ઉઠાવી શક્યું ન હતું

પરંતુ રિવ્યુ પિટિશનમાં તેમ કર્યું હતું જેને ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી ન હતી. આવી પરિસ્થિતિને ટાળવા માટે જ બંધારણીય અદાલતો માટે એ વધુ યોગ્ય રહેશે કે તેઓ આગ્રહ રાખે કે અસફળ અથવા અપાત્ર બિડર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં તમામ પાત્ર બિડરોને પક્ષકાર બનાવવામાં આવે."

૫૮. ઉપર ઉલ્લેખિત અને ચર્ચા કરાયેલા કેસ લો નો સારાંશ એ છે કે જે શરતો પર પક્ષકાર કરાર કરવા તૈયાર હોય તેની યોગ્યતા કે ઈચ્છનીયતા સાથે અદાલતોને કોઈ લેવાદેવા નથી. અદાલતો કરારની શરતોની પુનઃરચના કરશે નહીં અથવા તેની પુનઃવાટાઘાટ કરશે નહીં. પ્રસ્તાવિત કરારની શરતોની વાટાઘાટોના તબક્કે, પક્ષકારોને તેમના સંબંધિત કરાર આધારિત આશયો મુજબ નિયમો અને શરતો ઘડવાની મંજૂરી આપવા માટે પૂરતો અવકાશ છે. પક્ષકારો કયા પ્રાથમિક દાયિત્વો સ્વીકારશે તે પોતાની જાતે નક્કી કરવા માટે મુક્ત છે. કરારના અમલ તરફ દોરી જતી પ્રાથમિક વાટાઘાટોને કરારથી અલગ પાડવાની રહે છે. જ્યાં સુધી પક્ષકારો કરવાના થતા કરારની શરતો અંગે માત્ર વાટાઘાટો કરી રહ્યા હોય ત્યાં સુધી પક્ષકારો વચ્ચે વિચારોનું કોઈ ઐક્ય હોતું નથી. આખરી બનવા માટે, કરારમાં તે તમામ શરતોનો સમાવેશ થવો આવશ્યક છે જેને પક્ષકારો દાખલ કરવાનો આશય ધરાવે છે. જો રાજ્ય દ્વારા કરાર કરવાની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં એવું મનસ્વી તત્વ હોય જેના પરિણામે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંયધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન થતું હોય, તો ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તા તેને સુધારવા સુધી વિસ્તરે છે. જો કે, તે "રાજ્ય"

ને કોઈ ચોક્કસ પ્રકારનો કરાર કરવાની અથવા કરારના વિષયવસ્તુમાં ફેરફાર કરવાની ફરજ પાડવા સુધી વિસ્તરશે નહીં. જ્યારે ઓફર સ્વીકારનાર દ્વારા ઓફર મંગાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે ઓફર સ્વીકારનાર છે જે ઓફરના પરિમાણો નક્કી કરે છે અને ઓફર કરનાર એ નક્કી કરી શકતો નથી કે ઓફર સ્વીકારનારે શું માંગવું જોઈએ. ઓફર સ્વીકારનારની જરૂરિયાતો નક્કી કરવામાં ઓફર કરનાર પાસે કોઈ વિકલ્પ હોતો નથી. વિશેષ કરીને, અદાલત તેને આવો વિકલ્પ આપવા માટે અને ઓફર કરનારની ક્ષમતા તથા ઈચ્છાને અનુરૂપ કરારની જરૂરિયાતોને ગોઠવવા માટે પોતાની હકૂમતનો ઉપયોગ કરી શકતી નથી. તે એવા તત્વો હશે જે કરાર સંબંધની રચનામાં સામેલ હોય છે અને જે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા દ્વારા કરાર કરવામાં આવે છે તેમાં મનસ્વીપણાના પાસા સાથે તેને કોઈ સંબંધ રહેશે નહીં. "રાજ્ય" દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં અદાલતના હસ્તક્ષેપને વ્યાજબી ઠેરવી શકે તેવું મનસ્વીપણું એ જરૂરિયાતો નક્કી કરવામાં મનસ્વીપણું નથી જેના માટે ઓફર મંગાવવામાં આવી છે પરંતુ તે એવું મનસ્વીપણું છે જેના પરિણામે કોઈ પણ માન્ય કારણ વગર માન્ય ઓફર સાથે જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરનાર ઓફર કરનારને બાકાત રાખીને તેની સામે ભેદભાવ થાય છે. આ એવી કરાર–પૂર્વની પરિસ્થિતિ છે જે કોન્ટ્રાક્ટ આપવાના નિર્ણયને પડકારવા પાત્ર બનાવશે. આવો મનસ્વી કોન્ટ્રાક્ટ આપવો તે તેની શરતોને કારણે નહીં પરંતુ જે રીતે તેના પરિણામે તેના માટે બિડ કરનાર વ્યક્તિના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન થયું છે તેને કારણે અથવા તે હેતુ માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતો સહિતની વૈધાનિક જરૂરિયાતોના ઉલ્લંઘનને કારણે અયોગ્ય છે.

૫૯. "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના સિદ્ધાંત પર ઘણી દલીલો કરવામાં આવી છે. આ સંદર્ભમાં મુખ્ય દલીલ, જેમ કે રિટ અરજદાર વતી રજૂ કરવામાં આવી છે, તે એ છે કે ખૂબ જ બોજારૂપ પાત્રતાના માપદંડો નિર્ધારિત કરીને, "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" નો સિદ્ધાંત નિષ્ફળ ગયો હતો. રિલાયન્સ એનર્જી લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર, વધુ ખાસ કરીને, એવા અવલોકનો પર વધુ ભાર મૂકવા માંગવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) કંપનીને વ્યવસાય કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર પ્રદાન કરે છે, ત્યારે તે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના સદર સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે હકદાર છે. "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" નો સિદ્ધાંત સમાન અને સમાન લોકો વચ્ચે અમલમાં આવે છે અને અસમાન વચ્ચે નહીં. રિટ અરજદાર સમાન લોકોમાંનો એક નથી અને તેથી, તે ટેન્ડરની શરતો સામે માત્ર એટલા માટે ફરિયાદ ટકાવી શકતો નથી કારણ કે તે તેને અનુકૂળ નથી. વાણિજ્યમાં, લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ એ ન્યાયીપણા વિશેનો ખ્યાલ છે, એવો નહીં કે દરેક ખેલાડી પાસે સફળ થવાની સમાન તક હોય, પરંતુ એવો કે તેઓ બધા નિયમોના સમાન જૂથ અનુસાર રમે. રિટ અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી આ રજૂઆતથી અમે પ્રભાવિત નથી કે પાત્રતાના માપદંડોને કારણે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" નો સિદ્ધાંત નિષ્ફળ ગયો છે. માત્ર એટલા માટે કે રિટ અરજદાર પાત્રતાના માપદંડો પૂર્ણ કરવાની સ્થિતિમાં નથી, તે પોતે જ "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના ખ્યાલને તિલાંજલિ આપવા સમાન થશે

નહીં. સર્વોચ્ચ અદાલતે રિલાયન્સ એનર્જી લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે કે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" નો સિદ્ધાંત જાહેર હિતને આધીન છે. અનૈતિક એકમના હાથે રાજ્યની પ્રતિષ્ઠા ખરડાઈ શકે છે, અને તેથી, નિયંત્રણ અને સંતુલનનું સૂત્ર એ અનિવાર્ય જરૂરિયાત છે અને બાકીનાને બાકાત રાખીને શ્રેષ્ઠની પસંદગી કરવા માટે અમુક શરતો નિર્ધારિત કરવી જરૂરી છે. માત્ર એટલા માટે કે રિટ અરજદાર પણ સાયકલ ઉત્પાદક છે, તે બાબત પોતે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે પૂરતી નથી. રિટ અરજદાર એવી દલીલ કરી શકે નહીં કે તે સાયકલ ઉત્પાદનના વ્યવસાયમાં હોવાથી, તે અન્ય સ્પર્ધકોની સમકક્ષ છે. આ સિદ્ધાંત એવી મોકળાશ પૂરી પાડે છે જેની અંદર સમાન સ્થાને રહેલા સ્પર્ધકોને બિડ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે જેથી વિશાળ જાહેર હિત જળવાય. રિટ અરજદારે છેલ્લા ત્રણ નાણાકીય વર્ષોમાં દર વર્ષે ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલોનું ઉત્પાદન કર્યું હતું તે દર્શાવવાનો આગ્રહ રાખવાને બદલે રાજ્યએ માત્ર ૨,૬૦,૦૦૦ સાયકલો પૂરી પાડવાની રિટ અરજદારની ક્ષમતા ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ તેવી રજૂઆત કરવી એ ખૂબ જ નબળી દલીલ છે.

૬૦. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંત પર કોઈ ચર્ચા કરવાની જરૂર નથી. પરંતુ, અમારી સમક્ષની વાસ્તવિક હકીકતોને તે કેવી રીતે લાગુ પડે છે તે અમે સમજી શકતા નથી. અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં લાદવામાં આવેલી વાદગ્રસ્ત શરત એવી પરિસ્થિતિનું નિર્માણ કરતી નથી જ્યાં કોઈ લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા ન હોય. પુનરાવર્તનના જોખમે

પણ, અમે પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે માત્ર એટલા માટે કે રિટ અરજદારને પાત્રતાના માપદંડો ખૂબ બોજારૂપ લાગે છે, તે એવી ફરિયાદ કરી શકે નહીં કે લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકાનો ખ્યાલ જાળવવામાં આવ્યો નથી.

૬૧. એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે ટેન્ડર આમંત્રિત કરવાની શરતો ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી નથી, કારણ કે તે કરારના ક્ષેત્રમાં આવે છે. અદાલતો વહીવટી નીતિ વિષયક નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં હંમેશા સંકોચ અનુભવે છે અને દુર્લભમાંથી અતિ દુર્લભ પ્રસંગોમાં, જો તે મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ, બદઇરાદાપૂર્વકનો અથવા પૂર્વગ્રહથી પ્રેરિત હોય, તો અદાલતો હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે અથવા અન્યથા અદાલતો સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત ટેન્ડરની શરતોને માત્ર એટલા માટે રદ કરી શકતી નથી કારણ કે તેને લાગે છે કે ટેન્ડરમાં અન્ય કેટલીક શરતો ન્યાયી, વધુ સમજદારીભરી અથવા તાર્કિક હોત. ટાટા સેલ્યુલર કેસ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદામાં, સર્વોચ્ચ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે અધિકૃત રીતે ઠરાવ્યું છે કે કરારની બાબતમાં ન્યાયિક પુનરાવલોકનનો સિદ્ધાંત મનસ્વીપણું અથવા પક્ષપાત અટકાવવા માટે સરકારી સંસ્થાઓ દ્વારા કરાર સંબંધિત સત્તાઓના ઉપયોગ પર લાગુ થશે. જો કે, સ્પષ્ટપણે જણાવવું જોઈએ કે ન્યાયિક પુનરાવલોકનની તે સત્તાના ઉપયોગમાં આંતરિક મર્યાદાઓ રહેલી છે. સરકાર રાજ્યના નાણાકીય બાબતોની રક્ષક છે. તેની પાસેથી રાજ્યના નાણાકીય હિતનું રક્ષણ કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે અને સૌથી ઓછી કિંમતનું અથવા અન્ય કોઈ ટેન્ડર નકારવાની સત્તા સરકાર પાસે હંમેશા ઉપલબ્ધ હોય છે.

પસંદગી કરવાના અધિકારને મનસ્વી સત્તા ગણી શકાય નહીં. અલબત્ત, જો સદર સત્તાનો ઉપયોગ કોઈ આડકતરા હેતુ માટે કરવામાં આવે, તો તે સત્તાનો ઉપયોગ અમાન્ય ઠેરવવામાં આવશે. વ્યાપારી વ્યવહારમાં, રાજ્ય નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પોતાની પદ્ધતિ પસંદ કરી શકે છે અને શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વકના કારણોસર કોઈપણ છૂટછાટ આપવા માટે તે મુક્ત છે, જો કે ટેન્ડરની શરતો આવી છૂટછાટની પરવાનગી આપતી હોય. જ્યારે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કોઈ ખામી જણાય ત્યારે પણ, અદાલતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પોતાની વિવેકાધીન સત્તાઓનો ઉપયોગ ખૂબ જ સાવધાનીપૂર્વક કરવાનો રહે છે અને તેનો ઉપયોગ માત્ર જાહેર હિતને આગળ વધારવા માટે જ કરવો જોઈએ અને માત્ર કોઈ કાનૂની મુદ્દો સાબિત થવા પર નહીં. અદાલતે પોતાનો હસ્તક્ષેપ જરૂરી છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે હંમેશા વિશાળ જાહેર હિતને ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. જ્યારે તે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે અને સંતોષ થાય કે વ્યાપક જાહેર હિતમાં હસ્તક્ષેપ જરૂરી છે ત્યારે જ અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ. અન્યથા, વિશાળ જાહેર હિત વ્યક્તિગત હિત પર પ્રબળ રહેશે.

૬૨. ઉપરાંત, ટેન્ડરોની બાબતોમાં, અદાલતની ફરજ પોતાની જાતને કાયદેસરતાના પ્રશ્ન સુધી મર્યાદિત રાખવાની છે. તેની ચિંતા એ હોવી જોઈએ: શું ટેન્ડર આમંત્રિત કરનાર સત્તાધિકારીએ –(૧) પોતાની સત્તાનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે, (૨) કાયદાની ભૂલ કરી છે, (૩) કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ભંગ કર્યો છે, (૪) એવો નિર્ણય લીધો છે કે જે કોઈ વાજબી ટ્રિબ્યુનલ ન લઈ શકે અથવા, (૫) પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કર્યો છે?

૬૩. તેથી, કોઈ ચોક્કસ નીતિ અથવા તે નીતિની પરિપૂર્ણતામાં લેવાયેલો ચોક્કસ નિર્ણય ન્યાયી છે કે નહીં તે નક્કી કરવાનું અદાલતનું કામ નથી. અદાલતને માત્ર તે નિર્ણયો કઈ રીતે લેવામાં આવ્યા છે તેની સાથે જ સંબંધ છે. ન્યાયી રીતે કાર્ય કરવાની ફરજની માત્રા દરેક કેસ પ્રમાણે અલગ અલગ હશે. ટૂંકમાં કહીએ તો, જે કારણોસર વહીવટી કાર્યવાહી ન્યાયિક પુનરાવલોકન દ્વારા નિયંત્રણને આધીન છે તે છે: (૧) ગેરકાયદેસરતા; (૨) અતાર્કિકતા; અને (૩) પ્રક્રિયાગત અનૌચિત્ય. વધુમાં, વહીવટી નિર્ણયોના ન્યાયિક પુનરાવલોકનની વ્યાપ્તિ અને સરકારી સંસ્થાઓ દ્વારા કરાર સંબંધિત સત્તાઓના ઉપયોગ સંબંધિત તારવી શકાય તેવા સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ છે:

(૧) આધુનિક પ્રવાહ વહીવટી કાર્યવાહીમાં ન્યાયિક સંયમ તરફ નિર્દેશ કરે છે.

(૨) અદાલત અપીલ અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ નિર્ણય જે રીતે લેવામાં આવ્યો હતો તેનું માત્ર પુનરાવલોકન કરે છે.

(૩) અદાલત પાસે વહીવટી નિર્ણયને સુધારવાની નિપુણતા હોતી નથી. જો વહીવટી નિર્ણયના પુનરાવલોકનની મંજૂરી આપવામાં આવે તો તે જરૂરી નિપુણતા વિના પોતાના નિર્ણયને બદલવા જેવું થશે, જે પોતે ભૂલભરેલું હોઈ શકે છે.

(૪) ટેન્ડર આમંત્રિત કરવાની શરતો ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી હોઈ શકે નહીં કારણ કે ટેન્ડરનું આમંત્રણ કરારના ક્ષેત્રમાં છે. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, ટેન્ડર સ્વીકારવાનો અથવા કોન્ટ્રાક્ટ આપવાનો નિર્ણય

વિવિધ સ્તરો દ્વારા વાટાઘાટોની પ્રક્રિયા દ્વારા લેવામાં આવે છે. મોટેભાગે, આવા નિર્ણયો ગુણાત્મક રીતે નિષ્ણાતો દ્વારા લેવામાં આવે છે.

(૫) સરકાર પાસે કરાર કરવાની સ્વતંત્રતા હોવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વહીવટી ક્ષેત્ર અથવા અર્ધ–વહીવટી ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતી વહીવટી સંસ્થા માટે કામગીરીમાં યોગ્ય મોકળાશ એ એક આવશ્યક સહવર્તી બાબત છે. જો કે, નિર્ણયની માત્ર વેડનેસબરી વાજબીપણાના સિદ્ધાંત (ઉપર નિર્દેશિત તેની અન્ય હકીકતો સહિત) ના અમલ દ્વારા ચકાસણી થવી જોઈએ એટલું જ નહીં પરંતુ તે પૂર્વગ્રહથી અપ્રભાવિત અથવા બદઈરાદાથી પ્રેરાયેલ ન હોય તેવા મનસ્વીપણાથી મુક્ત હોવો જોઈએ.

(૬) નિર્ણયો રદ કરવાથી વહીવટીતંત્ર પર ભારે વહીવટી બોજ આવી શકે છે અને બજેટ બહારના વધેલા ખર્ચ તરફ દોરી શકે છે.

૬૪. રિટ અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી આ રજૂઆતથી અમે પ્રભાવિત નથી કે છેલ્લી ઘડીએ પાત્રતાના માપદંડો બદલવામાં આવ્યા હતા, અને તેથી, રમત શરૂ થયા પછી રાજ્યએ તેના નિયમો બદલ્યા હોવાનું કહી શકાય. વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલે રજૂઆત કરી હતી કે મુખ્ય નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેતા, રિટ અરજદાર દ્વારા લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો તદ્દન પાયાવિહોણા છે. અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવ્યું છે કે કોર્પોરેશન વાદગ્રસ્ત શરતનો સમાવેશ કરવા અંગે જી.ઈ.એમ. ના સત્તાવાળાઓ પાસેથી આખરી મંજૂરીની રાહ જોઈ રહ્યું હતું અને જેવી મંજૂરી આપવામાં આવી કે તરત જ, ટેન્ડર

દસ્તાવેજમાં શુદ્ધિપત્રક દ્વારા વાદગ્રસ્ત શરત ઉમેરવામાં આવી હતી. જે પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી હતી તેમાં કંઈપણ શંકાસ્પદ ન હતું.

૬૫. રિટ અરજદારનો એવો કેસ નથી કે વાદગ્રસ્ત શરત માત્ર કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારની તરફેણ કરવા માટે અથવા રિટ અરજદારને બહાર કરવા માટે શુદ્ધિપત્રક દ્વારા ઉમેરવામાં આવી હતી. જો એવો કેસ હોત, તો અમે માત્ર એ આધાર પર આ રિટ અરજી ફગાવી દીધી હોત કે સફળ બિડરોને પક્ષકાર સામાવાળા તરીકે જોડવામાં આવ્યા નથી. આ બાબતની સુનાવણી દરમિયાન આ પાસા પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી, પરંતુ, છેવટે, વાજબી રીતે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રિટ અરજદારનો એવો કેસ નથી કે વાદગ્રસ્ત શરત માત્ર એવા આશયથી ઉમેરવામાં આવી હતી કે કોન્ટ્રાક્ટ મોટી કંપનીઓમાંથી કોઈ એકને સોંપવામાં આવે. રિટ અરજદારની દલીલ માત્ર વાદગ્રસ્ત શરત લાદવામાં વાજબીપણું અને "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના ખ્યાલ પૂરતી જ મર્યાદિત છે.

૬૬. એમાં કોઈ શંકા નથી કે જ્યારે ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવે છે, ત્યારે નિયમો અને શરતોએ કાનૂની ચોક્કસતા સાથે ધોરણો અને માપદંડો દર્શાવવા જ જોઈએ. આ "કાનૂની ચોક્કસતા" કાયદાના શાસનનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. જો સદર ધોરણોમાં અસ્પષ્ટતા અથવા વ્યક્તિલક્ષીતા હોય, તો તેના પરિણામે અસમાન અને ભેદભાવપૂર્ણ વ્યવહાર થઈ શકે છે. માત્ર, આવા સંજોગોમાં જ એવું કહી શકાય કે "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ / સમાન તકની ભૂમિકા" ના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન થયું છે. જ્યાં સુધી હાલની બાબતનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આવી પરિસ્થિતિ નથી.

૬૭. ટેન્ડરની શરતો નક્કી કરવામાં સરકાર પાસે મુક્ત મોકળાશ હોવી જોઈએ. વહીવટી ક્ષેત્રમાં વહીવટી સંસ્થા માટે એક આવશ્યક સહવર્તી બાબત તરીકે તેની કામગીરીમાં વાજબી મોકળાશ હોવી જોઈએ. રિટ અરજદારને અનુકૂળ આવે તેવી અમુક શરતો અને નિયમો પર ટેન્ડર દસ્તાવેજને ફરીથી લખવાની અદાલત પાસે કોઈ સત્તા નથી. શિમનિટ ઉત્સચ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ ટ્રાન્સપોર્ટ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય [૨૦૧૦ એ.આઇ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૩૯૭૪] માં, "યોગ્ય અને સૌથી સક્ષમ વ્યક્તિ મેળવવાના રાજ્ય સરકારના અધિકારને જાળવી રાખતાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ટેન્ડર દસ્તાવેજની શરતો ઘડવાની અને એચ.એસ.આર.પી. નો પુરવઠો સુનિશ્ચિત કરવાના પ્રકારનો કોન્ટ્રાક્ટ આપવાની બાબતમાં, રાજ્ય સત્તાવાળાઓને વધુ મોકળાશ આપવી જરૂરી છે અને જ્યાં સુધી ટેન્ડરિંગ સત્તાધિકારીની કાર્યવાહી દ્વેષપૂર્ણ અને વૈધાનિક સત્તાઓનો દુરુપયોગ કરતી હોવાનું જણાય નહીં, ત્યાં સુધી ટેન્ડરની શરતો અખંડનીય છે."

૬૮. મોનાર્ક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (પી) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થયેલા પ્રશ્નો નીચે મુજબ હતા:

(૧) શું વડી અદાલત મોનાર્ક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (પી) લિમિટેડની તરફેણમાં કોન્ટ્રાક્ટ આપવાનું રદ કરવામાં વ્યાજબી છે?

(૨) શું કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કોણાર્ક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (પી) લિમિટેડની તરફેણમાં કોન્ટ્રાક્ટ આપવાને બદલે ટેન્ડરની નવી પ્રક્રિયા માટેનો નિર્દેશ વ્યાજબી છે? અને

(૩) નવા ટેન્ડરો મંગાવવા માટે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા હવે લેવાયેલા પગલાંની અસર.

ઉપરોક્ત પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે અન્ય બાબતોની સાથે નોંધ્યું હતું કે, "ટેન્ડર પ્રક્રિયા, કોન્ટ્રાક્ટ આપવાના પ્રશ્ન પર આ અદાલત દ્વારા ઘણા ચુકાદાઓ આપવામાં આવ્યા છે અને તે સંબંધમાં કેટલાક સિદ્ધાંતો વિકસાવવામાં આવ્યા છે. આખરે આ બાબતોમાં અદાલતો સમક્ષ જે પ્રબળ રહે છે તે એ છે કે જાહેર હિત સર્વોપરી હોવા છતાં કોન્ટ્રાક્ટ આપવાની બાબતમાં કોઈ મનસ્વીપણું હોવું જોઈએ નહીં અને ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં તમામ સહભાગીઓ સાથે એકસમાન વ્યવહાર થવો જોઈએ. અમે કાનૂની સ્થિતિનો આ પ્રમાણે સારાંશ આપી શકીએ:

(૧) સરકાર નાગરિકો સાથે કોઈપણ કરાર કરવા માટે મુક્ત છે પરંતુ જ્યાં તે મનસ્વી રીતે અથવા જાહેર હિત વિરુદ્ધ કાર્ય કરે છે ત્યાં અદાલત હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

(૨) સરકાર આવા સંબંધમાં પ્રવેશવા માટે પોતાની પસંદગીની કોઈપણ વ્યક્તિને મનસ્વી રીતે પસંદ કરી શકતી નથી અથવા સમાન સ્થિતિ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે ભેદભાવ કરી શકતી નથી.

(૩) ટેન્ડરમાં સૌથી ઊંચી બિડને પણ નકારવા માટે સરકાર મુક્ત છે જ્યાં આવી નકારણી મનસ્વી કે અવાજબી ન હોય અથવા આવી નકારણી માન્ય અને સારા કારણોસર જાહેર હિતમાં હોય."

૬૯. એટલું જ નહીં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રશ્ન (૩) નો ઉત્તર આપતી વખતે નોંધ્યું હતું કે, "દેખીતી રીતે કરારના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને નવા નિયમો અને શરતો નિયત કરવામાં આવી છે, જે માત્ર એજન્ટ તરીકે જકાતની વસૂલાત કરવા અને તે કોર્પોરેશનમાં જમા કરાવવા પૂરતો છે. વધુમાં, અર્નેસ્ટ મની અને પર્ફોર્મન્સ બેંક ગેરંટીનો આગ્રહ રાખવામાં આવે છે; જકાતની વસૂલાત દૈનિક ધોરણે કરવાની રહે છે અને ચુકવણી સાપ્તાહિક ધોરણે થવી જોઈએ, જેમાં કસૂર થવાના કિસ્સામાં, કરાર રદ કરવામાં આવશે. અગાઉ નિયત કરવામાં આવેલી શરતો કરતાં આ શરતો વધુ સારી છે કે કેમ તે અમે કહી શકીએ નહીં, કારણ કે આવી બાબતોમાં ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તાધિકારી જ શ્રેષ્ઠ નિર્ણાયક છે."

૭૦. તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત કથનો પરથી આ અદાલતને તેવું ઠરાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તાધિકારી પોતાના હિત માટે કે જાહેર હિત માટે બિડના દસ્તાવેજોમાં સુધારો કરશે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે પોતે જ શ્રેષ્ઠ નિર્ણાયક છે અને રેકોર્ડ પરથી જણાય છે કે પ્રસ્તુત કેસમાં ટેન્ડર મંગાવનાર સત્તાધિકારી, એટલે કે કોર્પોરેશને રિટ અરજદારને બાકાત રાખવા માટે નહીં, પરંતુ સમગ્ર જાહેર હિતને ધ્યાનમાં રાખીને ટેન્ડર દસ્તાવેજોમાં સુધારો કર્યો છે.

૭૧. વિદ્વત્તાપૂર્ણ એડવોકેટ જનરલ શ્રી ત્રિવેદીએ તારીખ ૨૯ મી એપ્રિલ ૨૦૧૬ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૫૩૩૮/૨૦૧૬ માં પસાર કરવામાં આવેલ આહના એર સર્વિસીસ પ્રા. લિ. અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય ના કેસમાં આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું

હતું. સદર કેસમાં, અરજદાર કંપનીઝ એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલી કંપની હતી. તે વર્ષ ૨૦૧૦ થી ભાડે મુસાફર વાહનો પૂરા પાડવાના વ્યવસાયમાં કાર્યરત હતી. કંપનીનો એવો કેસ હતો કે તેણે વિવિધ સરકારી વિભાગો જેવા કે ઇન્કમટેક્સ વિભાગ, પાસપોર્ટ ઓફિસ, ટોરેન્ટ પાવર લિમિટેડ, ગુજરાત ટુરીઝમ, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, વગેરેને ભાડે વાહનો પૂરા પાડ્યા હતા. સામાવાળા – ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડે વાહનો પૂરા પાડવા માટે ટેન્ડર બહાર પાડ્યું હતું. બોર્ડ દર વર્ષે માર્ચ મહિનામાં પરીક્ષાઓનું આયોજન કરે છે. બોર્ડ ધોરણ ૧૨ પછીના ટેકનિકલ અભ્યાસક્રમો માટે ગુજરાત કોમન એન્ટ્રન્સ ટેસ્ટ જેવી વિવિધ અન્ય પરીક્ષાઓ પણ યોજે છે. આવા હેતુ માટે, તેને વિવિધ કેન્દ્રો પર ઉત્તરવહીઓ અને પ્રશ્નપત્રો પહોંચાડવા માટે વિશ્વસનીય એજન્સીની જરૂર હતી. આવા સંજોગોમાં, બે વર્ષના સમયગાળા માટે આવો કરાર આપવા માટે, બોર્ડે જાહેર ટેન્ડર બહાર પાડ્યું હતું. જો કે, અમુક શરતોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને છેલ્લી તારીખ યોગ્ય રીતે લંબાવવામાં આવી હતી. ટેન્ડર નોટિસમાં ટેન્ડરરોની ટેકનિકલ યોગ્યતા માટેની વિવિધ શરતો પૂરી પાડવામાં આવી હતી. રિટ અરજીમાં, અમુક શરતોને પડકારવામાં આવી હતી. પાછળથી, અમુક સ્પષ્ટતાઓને ધ્યાને લઈને, અરજદારોએ તેમનો પડકાર ફક્ત એક ચોક્કસ શરત એટલે કે શરત નં. ૨૨ પૂરતો સીમિત રાખ્યો હતો, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨૨. ટેન્ડરરે છેલ્લા ત્રણ નાણાકીય વર્ષો એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૨–૧૩, ૨૦૧૩–૧૪ અને ૨૦૧૪–૧૫ પૈકીના કોઈપણ એક વર્ષમાં રાજ્યની

જીટીયુ અથવા સીબીએસઈ બોર્ડ અથવા રાજ્ય કે કેન્દ્ર સરકાર અથવા અર્ધ–સરકારી સંસ્થાઓ, યુનિવર્સિટી, બોર્ડ, કોર્પોરેશન અથવા ખાનગી એજન્સીને સતત ૭ દિવસના સમયગાળા માટે ૧૦૦૦ થી વધુ પેસેન્જર વાહનો પૂરા પાડીને કોલ બેઝ / ફિક્સ કામગીરી કરેલ હોવા અંગેના વર્ક ઓર્ડર / કોન્ટ્રેક્ટ / જરૂરી પ્રમાણપત્રોની યોગ્ય રીતે નોટરાઈઝ્ડ સ્કેન કરેલી નકલો તેમજ હાર્ડ કોપી ટેકનિકલ બિડ સાથે રજૂ કરવાની રહેશે. ટેન્ડરના સંદર્ભમાં, ટેન્ડર ઓપનિંગ કમ ઈવેલ્યુએશન કમિટી બિડરની કુશળતા, નાણાકીય સ્થિરતા, કોઈપણ અવરોધ વિના કામ કરવાની ક્ષમતા વગેરેના આધારે અંતિમ નિર્ણય લેશે જે બિડરો માટે બંધનકર્તા રહેશે".

પડકાર એવા કારણોસર હતો કે તે તદ્દન ગેરવાજબી અને મનસ્વી હતું. આ અદાલત સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે છેલ્લા બે વર્ષથી બોર્ડને આવી સેવા પૂરી પાડતી એક રાજન ટ્રાવેલ્સની તરફેણમાં વાસ્તવિક ઈજારો થઈ જશે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અગાઉની ટેન્ડર નોટિસોમાં પણ સહેજ અલગ શબ્દો સાથે આવી જ શરતનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ભૂતકાળમાં આવી શરતના કારણે પૂરતી સ્પર્ધા શક્ય નહોતી. બોર્ડે પોતે જ આ જરૂરિયાતમાં છૂટછાટ આપી હતી અને એ રીતે સદર રાજન ટ્રાવેલ્સને કોન્ટ્રેક્ટ આપવામાં આવ્યો હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ શરત ખૂબ જ બોજારૂપ હતી અને અન્ય કોઈ એજન્સી તેને પૂર્ણ કરી શકશે નહીં કારણ કે રાજ્યમાં બોર્ડ સિવાય અન્ય કોઈ એજન્સીને આટલા

મોટા જથ્થામાં વાહનોના સપ્લાયની જરૂર પડતી નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વાદગ્રસ્ત શરત માત્ર એક જ એજન્સી માટે સંપૂર્ણ ઈજારો સુનિશ્ચિત કરવાના ઉદ્દેશથી લાદવામાં આવી હતી અને તેથી, તેને રદ કરવાપાત્ર હતી.

આ અદાલતની સમકક્ષ બેંચે, રિટ અરજી ફગાવી દેતી વખતે, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

> *"૮. બોર્ડ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી ઉપરોક્ત વિગતો પરથી જોઈ શકાય છે કે બોર્ડ દ્વારા કરવામાં આવતી કામગીરીનું સ્વરૂપ વિશાળ છે જેમાં અત્યંત કાળજી અને કાર્યક્ષમતાની જરૂર પડે છે. જ્યારે એક સાથે આશરે ૨૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓ બોર્ડની પરીક્ષામાં બેસે છે અને જ્યારે પરીક્ષા શરૂ થવાના એક કલાક પહેલાં જ પૂરતી સંખ્યામાં પ્રશ્નપત્રો પૂરા પાડવાના હોય છે, ત્યારે આ કાર્યની વિશાળતા અને જટિલતાની કલ્પના સરળતાથી કરી શકાય છે. વિદ્યાર્થીઓ પાસે બહુવિધ વૈકલ્પિક વિષયો હોય છે. દરેક પરીક્ષા ભવન પર પ્રશ્નપત્રોનો સાચો સેટ પહોંચાડવો અત્યંત મહત્વપૂર્ણ બાબત છે. પ્રશ્નપત્રો પહોંચાડવામાં સહેજ પણ ભૂલ, ગરબડ કે વિલંબ રાજ્યભરમાં સમગ્ર પરીક્ષાને જોખમમાં મૂકી શકે છે અને અમુક કેસમાં, બોર્ડને ચોક્કસ વિષયની પરીક્ષા રદ કરવાની ફરજ પાડી શકે છે. આનાથી અંતિમ પરિણામ જાહેર કરવામાં વિલંબ થવા ઉપરાંત, વિદ્યાર્થીઓને અયોગ્ય મુશ્કેલી પડશે, જેઓ પોતાના કોઈ વાંક વિના, પાછળની તારીખે પરીક્ષા આપવા માટે ઉપસ્થિત થવું પડી શકે છે. આ પૈકી ઘણા વિદ્યાર્થીઓ અખિલ ભારતીય પરીક્ષાઓમાં બેસવાના હોય છે અને તેમના*

બોર્ડના પરિણામો સમયસર જાહેર થવા પર નિર્ભર હોય છે.

"૯. તેથી, બે બાબતો તાત્કાલિક જોઈ શકાય છે. પહેલી બાબત પરીક્ષાની પીક સીઝન દરમિયાન ટૂંકા ગાળામાં મોટી સંખ્યામાં વાહનોની જરૂરિયાત છે. વિવિધ હેતુઓ માટે વાહનોની વાર્ષિક જરૂરિયાત ઉપરાંત, જે સ્વાભાવિક રીતે વાર્ષિક બોર્ડ પરીક્ષા દરમિયાન એક સમયે થોડા વાહનોની હોય છે, આ જરૂરિયાત દૈનિક ૩૫૦૦ થી વધુ વાહનો સુધી વધી જાય છે. તેથી, આવા હેતુ માટે બોર્ડ જે કોઈપણ એજન્સીની નિમણૂક કરે તેની પાસે પૂરતી નિપુણતા, સાધનસામગ્રી અને ભૂલ માટે કોઈ અવકાશ ન હોય તેવું કાર્ય કરવાની ક્ષમતા હોવી જોઈએ. બીજું પાસું એજન્સીની વિશ્વસનીયતાનું છે. જ્યારે ૫૦૦૦ થી વધુ શાળા ભવનોમાં લગભગ ૨૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓને પ્રશ્નપત્રો પૂરા પાડવાના હોય છે, જે કાર્ય દિવસમાં બે વાર કરવાનું હોય છે, ત્યારે એજન્સીની વિશ્વસનીયતા અત્યંત મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે. વાહનનું બગડવું, અકસ્માત અથવા ડ્રાઇવરની અવિશ્વસનીયતા પરીક્ષાના સમયપત્રકને સરળતાથી ખોરવી શકે છે.

"૧૦. અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવેલી શરતને આવી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં જોવી પડશે. બોર્ડ એ એક નિષ્ણાત સંસ્થા છે જે આવી પરીક્ષાઓનું આયોજન કરે છે. આવા મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે તેની પાસે સલાહકારો છે. સામાન્ય રીતે જ્યાં સુધી કરારની શરતો મનસ્વી કે બદઈરાદાપૂર્વકની હોવાનું દર્શાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી

તેને પડકારી શકાતી નથી. જ્યારે ઉપર નોંધેલી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં શરતને પડકારવામાં આવી રહી હોય, ત્યારે અદાલતી સમીક્ષાનો વ્યાપ વધુ સાંકડો બની જાય છે.

"૧૪. આમ, અદાલતોએ સતત ઠરાવ્યું છે કે ટેન્ડરની શરતોના સંદર્ભમાં અદાલતી સમીક્ષાનો વ્યાપ મનસ્વીતા, ભેદભાવ અથવા દુર્ભાવનાના આધારે ચકાસણી કરવા પૂરતો મર્યાદિત છે. તેવા દ્રષ્ટિકોણથી તપાસતા, જો બોર્ડે, તેમાં સંકળાયેલા કાર્યોની વિશાળતા અને જટિલતાને ધ્યાનમાં રાખીને, સતત ૭ દિવસના સમયગાળા માટે લઘુત્તમ ૧૦૦૦ વાહનો પૂરા પાડવાનો ભૂતકાળનો અનુભવ માંગ્યો હોય, તો અમે તેને કોઈપણ રીતે મનસ્વી કે ભેદભાવપૂર્ણ ગણતા નથી. એવું બની શકે કે થોડા કોન્ટ્રાક્ટરો સ્પર્ધામાંથી બહાર થઈ જાય. એવું પણ શક્ય બની શકે કે આ કડક શરતથી મેદાનમાં બહુ ઓછા કોન્ટ્રાક્ટરો બાકી રહે. તેમ છતાં, જ્યારે બોર્ડની મહત્તમ જરૂરિયાત લગભગ ૮ થી ૧૦ દિવસના ગાળા માટે દરરોજ ૩૫૦૦ થી વધુ વાહનોની હોય, ત્યારે તેના ૧/૩ કરતાં પણ ઓછા ભૂતકાળના અનુભવની શરત લાદવી તે ઓક્સસપણે મનસ્વી કહી શકાય નહીં. જો અમે અરજદારના વકીલના સૂચનને સ્વીકારીએ, તો પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થશે કે, આપણે ક્યાં લક્ષ્મણરેખા દોરવી જોઈએ? શું ૫૦૦ વાહનો પૂરા પાડવાનો અનુભવ પૂરતો ગણાશે કે ઓછી સંખ્યા યોગ્ય રહેશે? આ ઓક્સસપણે અદાલતનું કામ નથી કે તેની નિપુણતાના દાયરામાં પણ નથી. જ્યાં સુધી તદ્દન મનસ્વી ન જણાય ત્યાં સુધી, શરત

નિયત કરવાની પસંદગી બોર્ડ પાસે જ હોવી જોઈએ. એ શક્ય છે કે ઓછી સ્પર્ધાના કારણે ટેન્ડરના દરો વધી શકે. જો કે, આ પ્રકારનો કોન્ટ્રેક્ટ આપવા પાછળ નાણાકીય વિચારણા એ એકમાત્ર કે મુખ્ય હેતુ હોઈ શકે નહીં. જ્યારે રાજ્યના લગભગ ૨૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓનું ભવિષ્ય દાવ પર હોય, ત્યારે અમુક વધારાનો ખર્ચ ઓક્ક્સપણે અમને શરત રદ કરવા અને બોર્ડ દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલી શરતમાંથી ભૂતકાળના અનુભવની જરૂરિયાતને બદલવા માટે પ્રેરી શકે નહીં. સર્વોચ્ચ મહત્વની બાબત એ કાર્યને સફળતાપૂર્વક પાર પાડવાની એજન્સીની ક્ષમતા અને તેમ કરવા માટે એજન્સીની વિશ્વસનીયતા છે.

"૧૫. જો કે દુર્ભાવનાનો આધાર લેવામાં આવ્યો છે, છતાં અમને આવી દલીલ સ્થાપિત કરવાનો કોઈ આધાર જણાતો નથી. રેકોર્ડ પર એવું સૂચવવા માટે કશું નથી કે બોર્ડના સત્તાવાળાઓ રાજન ટ્રાવેલ્સની એટલી નજીક હતા કે આવી એજન્સી માટે ઈજારો સુનિશ્ચિત કરવા માટે આ શરતનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ તો, બોર્ડના કોઈપણ અધિકારીને વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યા નથી. બીજું, વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં બોર્ડના કોઈપણ અધિકારી સામે કોઈ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા નથી, અને છેલ્લે, સદર રાજન ટ્રાવેલ્સને પણ બદઈરાદાના આક્ષેપોનો જવાબ આપવા માટે પક્ષકાર બનાવવામાં આવેલ નથી."

૭૨. આ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સમજાવવામાં આવેલ કાયદાનો સિદ્ધાંત

પ્રસ્તુત કેસની હકીકતોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે અને અમે તેને અનુસરવા માંગીએ છીએ.

૭૩. સચિન લાકરા અને અન્ય વિ. ગુજરાત રૂરલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ માર્કેટિંગ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય [આ અદાલત દ્વારા તારીખ ૯ મી માર્ચ ૨૦૧૫ ના રોજ નિર્ણય કરાયેલ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૬૦૫/૨૦૧૫] ના કેસમાં આ અદાલતના અન્ય એક નિર્ણય તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું. સદર કેસમાં, સામાવાળા એ જ કોર્પોરેશન હતું જે હાલના મુકદ્દમામાં અમારી સમક્ષ છે. તેનો વિષય પણ સાયકલ સપ્લાય કરવાના હેતુ માટે ટેન્ડર બહાર પાડવા અંગેનો હતો. સદર કેસમાં, વાર્ષિક ભાવ કરાર હેઠળ આશરે ૨,૦૦,૦૦૦ લેડીઝ સાયકલની ખરીદી માટે ટેકનિકલ બિડ તેમજ નાણાકીય બિડ મંગાવતું ટેન્ડર તારીખ ૬ ઠ્ઠી જાન્યુઆરી ૨૦૧૫ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. તેમાં નિયત કરાયેલ યોગ્યતાનો માપદંડ એવો હતો કે ટેન્ડરર પાસે વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલની ઉત્પાદન ક્ષમતા હોવી જોઈએ. સદર કેસમાં યોગ્યતાના માપદંડની કલમ (સી) નીચે મુજબ વંચાતી હતી:

> *"કલમ (સી) : ઉત્પાદક પેઢીએ છેલ્લા 3 વર્ષના ચોક્કસ નાણાકીય વર્ષમાં (૨૦૧૧–૧૨, ૨૦૧૨–૧૩, ૨૦૧૩–૧૪) કોઈપણ રાજ્ય કે કેન્દ્ર સરકાર, જાહેર ક્ષેત્રના સાહસ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને વાર્ષિક લઘુત્તમ ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલ હોવું જોઈએ. (તે ખરીદદારો પાસેથી પરચેઝ ઓર્ડરની નકલો અને/અથવા નિર્દિષ્ટ સંખ્યાની સાયકલના સંતોષકારક સપ્લાયના પ્રમાણપત્રના રૂપમાં*

દસ્તાવેજી પુરાવા બીડવાના રહેશે).”

આમ, જણાય છે કે સદર ટેન્ડરમાં, નિયત કરવામાં આવેલ યોગ્યતાનો માપદંડ એવો હતો કે દરેક ટેન્ડરર દ્વારા દરેક નાણાકીય વર્ષમાં એટલે કે ૨૦૧૧–૧૨, ૨૦૧૨–૧૩ અને ૨૦૧૩–૧૪ માં ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલ સપ્લાય કરેલી હોવી જોઈએ. આવી બોજારૂપ શરત અંગે રજૂઆત કરવામાં આવી હતી. પાછળથી, આ શરતમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સુધારેલી શરતમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે ઉત્પાદક પેઢીએ છેલ્લા ત્રણ નાણાકીય વર્ષોમાં રાજ્ય કે કેન્દ્ર સરકાર અથવા જાહેર ક્ષેત્રના સાહસ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને લેડીઝ સાયકલના સપ્લાય અંગેના તમામ જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કરવા જરૂરી હતા. સુધારેલી શરત નીચે મુજબ વંચાતી હતી:

“શરત ૧.

ઉત્પાદક પેઢીએ છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં કોઈપણ રાજ્ય કે કેન્દ્ર સરકાર, જાહેર ક્ષેત્રના સાહસ અથવા સ્વાયત્ત સંસ્થાઓને લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ (છ લાખ) સાયકલનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરેલ હોવું જોઈએ. (તે ખરીદદારો પાસેથી પરચેઝ ઓર્ડરની નકલો અને/અથવા નિર્દિષ્ટ સંખ્યાની સાયકલના સંતોષકારક સપ્લાયના પ્રમાણપત્રના રૂપમાં દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે જોડવાના રહેશે.)”

વાર્ષિક ૧૦,૦૦,૦૦૦ સાયકલ સપ્લાય કરવાનો કે વેચવાનો માપદંડ ઘટાડીને છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં લઘુત્તમ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલનો કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારે આવી શરતથી નારાજ થઈને આ અદાલત સમક્ષ આવીને

જણાવ્યું કે તેઓએ ત્રણ વર્ષમાં ૬,૦૦,૦૦૦ થી વધુ સાયકલનું વેચાણ કર્યું હતું, પરંતુ સરકારી સંસ્થાઓને નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ત્રણ નાણાકીય વર્ષોમાં ફક્ત સરકારી સંસ્થાઓ અથવા સાહસોને જ ૬,૦૦,૦૦૦ સાયકલની શરત લાદવાથી તેઓ સંપૂર્ણપણે બહાર થઈ ગયા હતા, જો કે તેઓએ ત્રણ નાણાકીય વર્ષોમાં ૬,૦૦,૦૦૦ કે તેથી વધુ સાયકલનું વેચાણ કર્યું હતું, પરંતુ સરકારી સંસ્થાઓ કે સાહસોને નહીં. ખાસ કરીને એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે આવી બોજારૂપ શરતો માત્ર એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે લાદવામાં આવી હતી કે હીરો સાયકલ્સ લિમિટેડ, એવોન સાયકલ લિમિટેડ અને એટલાસ સાયકલ્સ જેવી બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓ જ ટેકનિકલ તેમજ નાણાકીય બિડમાં ભાગ લેવા માટે લાયક ઠરે. આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે આખરે નીચે મુજબ ઠરાવીને રિટ અરજી ફગાવી દીધી હતી:

> *"તેથી, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે ગયા વર્ષે સફળ ટેન્ડરર રહેલા અરજદારોને બહાર કરવા માટે જ સામાવાળા સત્તાધિકારી દ્વારા ટેલર મેઈડ શરતો બનાવવામાં આવી છે અને ટેન્ડરની શરતો અન્ય ત્રણ સાયકલ ઉત્પાદકો એટલે કે હીરો સાયકલ્સ લિમિટેડ, એવોન સાયકલ લિમિટેડ અને એટલાસ સાયકલ્સને અનુકૂળ આવે તે રીતે બનાવવામાં આવી છે, જેઓ અગાઉના કોન્ટ્રેક્ટમાં કાર્ટેલ રચવા માટે જાણીતા છે અને છત્તીસગઢ હાઈકોર્ટ તેમજ કર્ણાટક અને તમિલનાડુ રાજ્યો દ્વારા તેઓ કાર્ટેલ હોવાનું જણાયું હતું. અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ, જો અરજદારો ટેન્ડરમાં ભાગ લે તો રાજ્ય સરકારને ફાયદો થશે*

કારણ કે તેમનું ટેન્ડર અન્ય ટેન્ડરરો કરતાં ઘણું નીચું છે, પરંતુ અન્ય સાયકલ ઉત્પાદકોને અયોગ્ય લાભ આપવા માટે, સામાવાળા સત્તાધિકારી દ્વારા એક જાદુઈ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે કે તેઓને સમજાયું છે કે ઉત્પાદન ક્ષમતા પર આધાર રાખવાને બદલે સરકારને વાસ્તવિક વેચાણ પણ જરૂરી છે. આ સિવાય, ટેન્ડર નોટિસમાં અથવા તેના સુધારામાં અન્ય કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો નથી કે જેને માત્ર થોડા અથવા તત્કાલીન કાર્ટેલના સભ્યો જ પૂરી કરી શકે. ભલે ગમે તે હોય. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કાયદો સ્થપાયેલો છે કે વડી અદાલત અદાલતી સમીક્ષાના તેના મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્રમાં સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી શરતોમાં પડી શકે નહીં અને ટેન્ડરમાં શરતો મૂકવા અથવા ટેન્ડરની શરતોમાં સુધારો કરવામાં સરકારની વિવેકબુદ્ધિમાં પ્રવેશી શકે નહીં, સિવાય કે અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે શરતો બદલવામાં આવી છે અથવા સુધારવામાં આવી છે અથવા અન્ય ટેન્ડરરો કે ટેન્ડરરોના વર્ગ કે જેઓને તેનાથી લાભ થશે તેમના માટે ખાસ અનુકૂળ (ટેલર મેઇડ) બનાવવામાં આવી છે.

"૧૦. શ્રી મહેતાએ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના (૨૦૦૯) ૬ એસ.સી.સી. ૧૭૧ (મેરઠ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. એસોસિએશન ઓફ મેનેજમેન્ટ સ્ટડીઝ) ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં ફકરા ૨૬ માં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે 'ટેન્ડર માટેના આમંત્રણની શરતો અદાલતી ચકાસણીને પાત્ર બની શકે નહીં કારણ કે ટેન્ડર માટેનું

આમંત્રણ કરારના ક્ષેત્રમાં આવે છે. જો કે, સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે બિડિંગ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવાથી અન્ય તમામ લોકોને બાકાત રાખવાના ઉદ્દેશ સાથે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિની સગવડને અનુકૂળ આવે તે રીતે ટેન્ડર આમંત્રણની શરતો ટેલર મેઈડ બનાવવામાં આવી હોવાનું સ્થાપિત થાય તેવા કિસ્સાઓમાં માત્ર મર્યાદિત અદાલતી સમીક્ષા જ ઉપલબ્ધ છે. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા (૨૦૧૪) ૩ એસ.સી.સી. ૬૬૦ (મા બિંદા એક્સપ્રેસ કેરિયર અને અન્ય વિ. નોર્થ ઈસ્ટ ફ્રન્ટિયર રેલ્વે અને અન્ય) માં સમાન અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો છે, જેમાં શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયો પર વિચારણા કર્યા પછી, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૮ માં ઠરાવ્યું છે કે કરાર આપવો એ અનિવાર્યપણે એક વાણિજ્યિક વ્યવહાર છે જે આવા વાણિજ્યિક નિર્ણય માટે સુસંગત હોય તેવી બાબતોના આધારે નક્કી થવો જોઈએ. આનો અર્થ એ થાય છે કે જે શરતોને આધીન ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવે છે તે અદાલતી ચકાસણીને પાત્ર નથી સિવાય કે એવું જણાય કે તે કોઈ ચોક્કસ ટેન્ડરર અથવા ટેન્ડરરોના વર્ગને લાભ પહોંચાડવા માટે ટેલર મેઈડ બનાવવામાં આવી છે. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે સરકાર માટે ટેન્ડર નોટિસમાં આવી કોઈપણ શરત મૂકવાનું હંમેશા ખુલ્લું છે જે તેમના મતે યોગ્ય અને વ્યાપક જાહેર હિતમાં હોય."

૭૪. છેલ્લે, અમે તારીખ ૧૧ મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૭ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૧૫૩/૨૦૧૭ માં આપવામાં આવેલ ટ્રેક્ટર્સ એન્ડ ફાર્મ

ઇક્વિપમેન્ટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય ના કેસમાં આ અદાલતના અન્ય એક ડિવિઝન બેંચના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ. સદર કેસમાં, મિશન ડિરેક્ટર, સ્વચ્છ ભારત મિશન, ગાંધીનગર દ્વારા મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ પ્રોજેક્ટ માટે જરૂરી એવા ગુજરાત રાજ્યની શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓ (યુ.એલ.બી.) માટે તકનીકી વિશિષ્ટતાઓ અને શરતો અનુસાર પી.ટી.ઓ. અને સ્ટાન્ડર્ડ એક્સેસરીઝ સાથે ૩૫ એચ.પી. (લઘુત્તમ) ના ટ્રેક્ટર્સના સપ્લાય, ડિલિવરી, ટેસ્ટિંગ અને કમિશનિંગ (એસ.આઇ.ટી.સી.) માટે ઈ–ટેન્ડર / બિડ મંગાવવામાં આવી હતી. ટેન્ડર દસ્તાવેજની કલમ વી માં યોગ્યતાનો માપદંડ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હતો. તે નીચે મુજબ વંચાતો હતો:

"સી. ટેન્ડરર પાસે નીચે મુજબનો કામનો અનુભવ હોવો જોઈએ.

જે ટ્રેક્ટર મશીનની સિસ્ટમ ટેન્ડરમાં પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવી છે તેના ઉત્પાદક / મુખ્ય સપ્લાયરે તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૭ ના રોજ પૂરા થતા છેલ્લા ૭ વર્ષ દરમિયાન ઓછામાં ઓછો નીચે દર્શાવેલ લઘુત્તમ જથ્થો સપ્લાય કરેલ હોવો જોઈએ. ટેન્ડર સાથે તમામ જરૂરી દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવાના રહેશે.

એ. સમાન મશીનો પૂરા પાડવાના ત્રણ સમાન કામો આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૪૦% (એટલે કે ૧૪૭ નંગ ટ્રેક્ટર મશીન) થી ઓછા ન હોવા જોઈએ.

અથવા

બી. સમાન મશીનો પૂરા પાડવાના બે સમાન કામો આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૫૦% (એટલે કે ૧૮૪ નંગ ટ્રેક્ટર મશીન) થી ઓછા ન હોવા જોઈએ અથવા

સી. સમાન મશીનો પૂરા પાડવાનું એક સમાન કામ આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૮૦% (એટલે કે ૨૯૫ નંગ ટ્રેક્ટર મશીન) થી ઓછું ન હોવું જોઈએ.

સમાન કામ એટલે મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટની કામગીરી માટે કોઈપણ ક્ષમતાના ટ્રેક્ટર મશીનોના ઉત્પાદન / સપ્લાય સંબંધિત કામ અને મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ સંબંધિત કામ માટે કોઈપણ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન / યુ.એલ.બી. / સરકારી સત્તાધિકારીને સપ્લાય કરેલ હોય, મશીન પાસે એ.આર.એ. / સી.એમ.વી.આર. પ્રમાણપત્ર હોવું આવશ્યક છે."

પાછળથી, યોગ્યતાના માપદંડમાં નીચે મુજબ સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો:

"કલમ ૫ યોગ્યતાનો માપદંડ

પેટા કલમ સી ટેન્ડરર પાસે નીચે મુજબનો કામનો અનુભવ હોવો જોઈએ:

જે ટ્રેક્ટર મશીનોની સિસ્ટમ ટેન્ડરમાં પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવી છે તેના ઉત્પાદક / મુખ્ય સપ્લાયરે કોઈપણ કેન્દ્ર સરકાર / રાજ્ય સરકાર / યુ.એલ.બી. / મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનમાં મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ કામગીરી માટે સીધા અને/અથવા અધિકૃત ડીલર / ડિસ્ટ્રીબ્યુટર મારફતે

સીધા અને/અથવા એમ.એસ.ડબલ્યુ. સેવા પ્રદાતા મારફતે ઉત્પાદન અને/અથવા સપ્લાય કરેલ હોવું જોઈએ, જેના માટે વર્ગ–૧ કચેરીથી ઉતરતા ન હોય તેવા અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ વર્ક ઓર્ડર સાથે જરૂરી દસ્તાવેજો અને પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાના રહેશે અને ઉપરોક્ત તારીખ ૩૧.૭.૨૦૧૭ ના રોજ પૂરા થતા છેલ્લા ૭ વર્ષ દરમિયાન ઓછામાં ઓછો નીચે મુજબનો લઘુત્તમ જથ્થો હોવો જોઈએ. ટેન્ડર સાથે તમામ જરૂરી દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવાના રહેશે.

એ. સમાન વાહનોના સપ્લાયના ત્રણ સમાન કામો આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૪૦% (એટલે કે ૧૪૭ નંગ ટ્રેક્ટર મશીનો) થી ઓછા ન હોવા જોઈએ

અથવા

બી. સમાન વાહનોના સપ્લાયના બે સમાન કામો આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૫૦% (એટલે કે ૧૮૪ નંગ ટ્રેક્ટર મશીનો) થી ઓછા ન હોવા જોઈએ

અથવા

સી. સમાન વાહનોના સપ્લાયનું એક સમાન કામ આ ટેન્ડરના જથ્થાના ૮૦% (એટલે કે ૨૯૫ નંગ ટ્રેક્ટર મશીનો) થી ઓછું ન હોવું જોઈએ."

અરજદારો એવી રજૂઆત સાથે આ અદાલત સમક્ષ આવ્યા હતા કે યોગ્યતાનો માપદંડ તદ્દન બોજારૂપ અને ગેરવાજબી હતો કારણ કે તેમાં ભૂતકાળના કામના અનુભવની માંગણી કરવામાં આવી હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રેક્ટર પ્રમાણમાં અસંગઠિત ઉદ્યોગ હોવાથી યોગ્યતાના

માપદંડમાં ભૂતકાળના કામના અનુભવની કલમ પડતી મૂકવાપાત્ર હતી અથવા તેમાં નોંધપાત્ર છૂટછાટ આપવાપાત્ર હતી. આમ, આ અદાલત સમક્ષ એવી દલીલ હતી કે યોગ્યતાની કલમ તદ્દન મનસ્વી હતી અને "લેવલ પ્લેઇંગ ફીલ્ડ" ના સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત નહોતી. એમ. આર. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ (જેઓ તે સમયે માનનીય ન્યાયમૂર્તિ હતા), બેંચ વતી બોલતાં, રિટ અરજી ફગાવી દેતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

> *"૬.૧. અરજદાર વતી એવો કેસ છે કે યોગ્ય બનવા માટે સમાન પ્રકારના કામનો અનુભવ માંગવાને બદલે, તે વાસ્તવિક ટર્નઓવરના આધારે હોવો જોઈતો હતો. સમાન પ્રકારના કામનો અનુભવ હોવાની શરતને પડકારવાનું બીજું એક કારણ / આધાર એ છે કે અરજદારના જણાવ્યા મુજબ બિડરોની સંખ્યા ઓછી હશે અને તેથી તે સ્પર્ધાને ખતમ કરી શકે છે.*
>
> *૭.૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાને હાથ પરના કેસની હકીકતો પર લાગુ કરતાં, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કામના સ્વરૂપ અને ગુજરાત રાજ્યની યુ.એલ.બી. માટે સોલિડ વેસ્ટના નિકાલ માટે ખાસ જરૂરી એવા ટ્રેક્ટરોને ધ્યાનમાં લેતાં, યોગ્ય બનવા માટે સમાન પ્રકારના કામમાં ભૂતકાળનો અનુભવ હોવાની આવી શરત મનસ્વી અને/અથવા બદઈરાદાપૂર્વકની અને કોઈને લાભ પહોંચાડવાના ઉદ્દેશ્યથી છે તેમ કહી શકાય નહીં. માત્ર એટલા માટે કે કેટલાક બિડરો કદાચ યોગ્ય ન બને અને/અથવા તેઓ એવું અનુભવે કે*

એ શરતને બદલે જો બી શરત લાગુ કરવામાં આવી હોત તો તે તેમના માટે ફાયદાકારક હોત, તે ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં, ખાસ કરીને ટેન્ડરમાં આપવામાં આવેલા યોગ્યતાના માપદંડોની શરતોમાં દખલગીરી કરવાનો આધાર બની શકે નહીં. જે કામ માટે સાધનો / વાહનોની જરૂર છે તેવા સોલિડ વેસ્ટના નિકાલની કામગીરીના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કલમ પ ની કલમ સી માં સમાવિષ્ટ શરતો મનસ્વી કહી શકાય નહીં અને/અથવા મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટના નિકાલ માટે વાહનો પૂરા પાડવા માટે બિડ મંગાવવા સાથે તેનો કોઈ સંબંધ જ નથી તેમ કહી શકાય નહીં. એવું કહી શકાય નહીં કે આવી શરત એવી છે કે જે કોઈ શાણી વ્યક્તિ લાદશે નહીં. એ નોંધવું જરૂરી છે કે અરજદાર એવી એકમાત્ર રજૂઆત કરી રહ્યા છે કે યોગ્યતાનો માપદંડ ટર્નઓવર પર આધારિત હોવો જોઈએ કારણ કે દસ્તાવેજીકરણ કે પરચેઝ ઓર્ડરનો કોઈ ટ્રેન્ડ નથી જે જો ભૂતકાળના કામનો અનુભવ માપદંડ તરીકે રહે તો જરૂરી બનશે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે ત્યાર પછી સત્તાધિકારીએ અરજદારના સૂચન પર વિચારણા કરી અને જે માપદંડમાં અગાઉ સીધા ઉત્પાદકો અને સપ્લાયર્સનો સમાવેશ થતો હતો તેમાં હવે પરોક્ષ ઉત્પાદકો અને સપ્લાયર્સ જેમણે મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ કામગીરી માટે ભાડે આપનારાઓ કે એજન્ટો મારફતે સેવાઓ પૂરી પાડી છે તેમનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આમ, સત્તાધિકારીએ દસ્તાવેજીકરણ અને/અથવા પરચેઝ ઓર્ડરની જરૂરિયાત માટેના અરજદારના સૂચનોનું

નિરાકરણ લાવવાનો પણ પ્રયાસ કર્યો છે.

૮.૦. હવે, જ્યાં સુધી અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી એવી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે અરજદાર ટ્રેક્ટર્સનો સૌથી મોટો ઉત્પાદક છે, તો જે ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે તે સમાન ઉપયોગ માટે અને/અથવા સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટના સમાન પ્રકારના કામમાં ઉપયોગમાં લેવાતા ટ્રેક્ટર્સનો સપ્લાય છે. અલગ–અલગ વ્યક્તિઓ / ખરીદદારો / વપરાશકર્તાઓની જરૂરિયાતો અલગ હોઈ શકે છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનો વગેરે દ્વારા ઉપયોગમાં લેવા માટે સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટની જરૂરિયાત છે. તેથી, જ્યાં સુધી અરજદાર સમાન પ્રકારના કામ માટે અને ચોક્કસ જથ્થાના ટ્રેક્ટર્સ પૂરા પાડવાના યોગ્યતાના માપદંડને પૂર્ણ ન કરે ત્યાં સુધી, માત્ર અરજદાર ટ્રેક્ટર્સનો સૌથી મોટો ઉત્પાદક હોઈ શકે છે અને યોગ્યતાના માપદંડને ધ્યાનમાં લેતાં અરજદાર લાયક ન જણાય, તે યોગ્ય બનવાની શરત વાજબી જણાયા પછી અને ટ્રેક્ટર્સની ખરીદી તથા તેના ઉપયોગ એટલે કે સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતી હોવાનું જણાયા પછી તેને રદ કરવાનો આધાર બની શકે નહીં.

"૯. હવે, જ્યાં સુધી અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા તારીખ ૦૭.૧૨.૨૦૧૬ ના સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા પરિપત્ર પર મુકાયેલા આધારનો સંબંધ છે, તો એ નોંધવું જરૂરી છે કે તે સામાન્ય માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડતો કહી શકાય. તેમ છતાં, જો નોકરીદાતાને યોગ્ય જણાય કે કામના સ્વરૂપ અને ઉપયોગને ધ્યાનમાં રાખીને કેટલીક

વધારાની શરતો લાદવી જરૂરી છે, તો વધુ યોગ્યતાના માપદંડો પૂરા પાડવાનું હંમેશા ખુલ્લું રહેશે. જો કે આવી શરત વિકૃત અને/અથવા એવી ગેરવાજબી ન હોવી જોઈએ કે કોઈ શાણી વ્યક્તિ આવી શરત લાદવાનું વિચારે પણ નહીં. આ તબક્કે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે પ્રશ્નાસ્પદ શરત સી.વી.સી. દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત છે.

૯.૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઉપર જણાવેલા કારણોસર તથા જ્યારે એવું જણાય છે કે કલમ ૫ ની કલમ સી માં સમાવિષ્ટ પ્રશ્નાસ્પદ શરત વિકૃત અને/અથવા મનસ્વી અને/અથવા ગેરવાજબી કહી શકાય નહીં અને તે અન્ય કોઈપણ બિડરને લાભ પહોંચાડવાના ઉદ્દેશ્યથી છે તેમ કહી શકાય નહીં તથા ઉપર સંદર્ભિત નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયો મુજબ અદાલતી સમીક્ષાનો ખૂબ જ મર્યાદિત વ્યાપ હોવાથી, અમને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં સમાવિષ્ટ યોગ્યતાના માપદંડમાં, ખાસ કરીને પ્રશ્નાસ્પદ શરતમાં દખલગીરી કરવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી."

૭૫. બાબતની સમગ્ર વિચારણા કરતાં, અમને ખાતરી થાય છે કે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કોઈપણ પ્રકારની ગેરકાયદેસરતા આચરવામાં આવી નથી અને વાદગ્રસ્ત શરત મનસ્વી, ગેરવાજબી અને બોજારૂપ છે તેમ કહેવું આ અદાલત માટે અતિશયોક્તિભર્યું ગણાશે. અમને ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં દખલગીરી કરવાનું કોઈ યોગ્ય કારણ જણાતું નથી, જે પહેલેથી જ અંતિમ તબક્કે પહોંચી ચૂકી છે.

વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા અમને જણાવવામાં આવ્યું છે કે એલ–૧ અને એલ–૨ બિડરોએ સાયકલ સપ્લાય કરવાનું શરૂ પણ કરી દીધું છે.

૭૬. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં, બંને રિટ અરજીઓ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે. સંલગ્ન સિવિલ અરજીનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

(એ. સી. રાવ, ન્યાયમૂર્તિ)

This is an AI-Assisted Translation.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========